

Huvikirjasto nuorisolle

2.

ORJAKAUPPIAS BENGUELESSA.

KERTOMUS NUORISOLLE.

Kirjoittanut

W. Herchenbach.

Suomentanut

J. E.

Jyväskylässä,

Weilin ja Gösö'n kirjapainossa ja kustantama,
1875.

I.

Etelä-Afrikan tulikuuma länsi rannikko. — Mustat. — Kaksikymmentä härkää valjastettuina yksien vaunujen eteen. — Kulku tulisoi-toilla. — Eräs valkea tyttö härän selässä. — Papukajat ja mesilinnut. — Pelättävä paasiääni. — Bellegarde senori. — Ammuttu Antilopi.

Se on tuolle etelä Afrikan tulikumalle länsirannikolle, kuumavyöhykkeen ihmetekojen maahan, jonka eläimet ja kasvit hurmattavat europalaisia uutisuudellaan ja äärettömällä kookkaisuudellaan, jonne tahdon lukiani siiryttää. Kuukausia päivät kadoksiin valtamerä kynnettyä erään aluksen ahtaasen siaan ahdistettuna, luulee vihdoinki laivasta päästyään äkkiä siirtyneensä paradisiin, palmujen siimeksessä levähtämään. Mikä vaihetus kotiseudun välillä ja täällä! Täällä ei ainoakaan puu ole kotona löytyvien näkönen; vuorilla, laaksoilla, virroilla, kaikilla on toinen muoto. Maalaiset ovat voimakkaita ja kookkaita ihmisiä, mutta mustia kun yö. Tavat ja käytökset ovat outoja europalaiselle ja hän ei voi juuri äkkiä tottua noihin uusiin suhteisiin.

Kertomukseni näkökenttänä on Benguela (lausuttava: Bengéla), joka kuuluu Portugalille. Aarniometsän yli, Benguela nimisen kaupungin yläpuolella, lepäsi vielä pimiä yö ja jalopeuran kiljunta oli selvänä merkkinä, vaelluksen palmupuiden välillä tähän aikaan vuorokautta olevan vaarallisen. Ja kuitenkin kuului etäältä vaununpyöräin surina. Jo pilkisti valoja noiden hoikkain puunrunkojen välissä, jotka yhä lähenivät. Molemmiin puolin erästä korkeaa, liinakan-kaalla peitettyä vaunua, käveli nekerejä palavilla tulisoi-toilla, jotka valaisivat tien, puunrungot ja soittojen kanta-jat. Vaunu oli suuren, peitetyn tavaravaunun näkönen;

mutta sen eteen oli valjastettuina kaksikymmentä lihavaa härkää, aina kaksi rinnakkain, jotka kulkivat pitkässä jonossa toinen toisensa jälessä ja näyttivät vetävän sitä kovin raskaasti.

Kaksi nekeriä ohjasivat koko tuon pitkän jonon ja ihmeelliseltä näytti miten saattoivat härät johdattaa, ett'eivät toinen toiseensa sekaantuneet. Toinen nekereistä käveli härkän edellä ja piti kädessään äärettömän pitkää ruoskaa, jolla ulottui lyödä kaikkia härkiä jonossa. Sen tekiki oikealla vierasvaraisuudella ja roimi sillä, nyt sen nyt tän eläimen selkää, mainiten samassa ruoskitsemaansa eläintä nimeltään.

Toinen nekeri käveli jonon sivulla ja järesti taitavasti, jonkun härästä epäjärestykseen jouduttua. Mutta mitävarten kannettiin tulisoittoja vaunun sivulla, tapahtuiko se kentiesi tien valasemista varten. Ei, sen tarkoituksena oli ainoastaan petojen pelottaminen, jotka eivät olisi hylkineet herkkua-triakseen härkää tai vaikkapa nekeriäkään.

Usein kuultiin aivan läheltä hyenan epäsuotusa vinkuna tai jalopeuran pelättävä kiljunta, ja nuo pitkät, hoidat nekerit katselivat pelossaan sille suunnalle, josta ääni kuului, mutta pedot pakenivat tulen nähtyään, hyena kiireesti ja peloillaan, jalopeura verkalleen ja useita kertoja takansa katsoen.

Yö karkotettiin kuitenkin vähitellen auringon säteiltä ja nekerit sammuttivat tulisoittonsa. Metsän tiheässä lehdikössä nousi hälinää, linnut visertelivät aamulaulujaan ja tuo vahingoittamaton metsänriista lähti yösoiltaan; nyt, näet, vetäysivät metsän pedot takasi saavuttamattomiin pensastoihin, tai luoliin ja vesien kaisilistoihin, siellä kaiken päivää nukkuakseen ja ollakseen kätkettyinä, kunnes yö taas olisi heidän rosvoilemisiaan salannut, ell'ei nälkä jo ennen heitä ulos pakottaisi.

Takimmaiselta puolelta vaunua ryömi nyt eräs noin kolmentoista vuoden vanha tyttö maalle, ja katseli metsää, joiden lehdissä ja oksissa yöllinen kasi vielä välkkyi. Hän

oli varsin toisen muotonen, kun nekerit; kädet ja kasvot, näet, eivät olleet mustat, kuten näiden, vaan valkeat, ainostaan vähän auringon polttamat. Tuon soman, pienen pään ympäri riippui pitkiä, ruskeita suortuvia, ja hampaat, jotka tulivat näkyville hänen nauraessaan, olivat valkeat kun norsun luu.

„Pablo“, sanoi hän nekerille, joka käveli vaunun rinnalla, „en voi tästä oikein nähdä; auta minua härän selkään“.

„Salliiko Bellegarde senori sen?“ kysyi Pablo.

„Ah, hän makaa vielä“, vastasi Eulalia, „eikä hänellä saata olla mitään sitä vastaan, jotta katselen metsälle.“

Nekeri nosti tytön lähimmän härän selkään ja piti hänestä lujasti kiinni, ett'ei hän olisi pudonnut.

„Kuinka kaunista, kuinka kaunista!“ huudahti Eulalia, taputellen käsiään ja osottaen puihin. „Katsos, miten tuo kirjavan kiuhtava papukaja lapsuttelee siivillään ja hyppii oksalta oksalle. Ja tuolla taas yksi ja tuolla taas; koko metsä on täynnä heitä ja yksi aina toistaan koreampi.“

Toiselta puolen kuului nyt papukajan kova kirkuna. Tyttö käänsi äkkiä päätään sinne päin eikä saattanut kylin kauan katsella sen komeoita sulkia.

„Muutettuumme asumaan huoneesemme Benguelassa“, sanoi hän, „tulee papan pyytää minulle semmoinen papukaja; minä olen kesyttävä sen niin, jotta syöpi käsistäni ja istuutuu olkapäälleni. Mutta se kirkuu tosiaanki hyvin rumalla äänellä. Osaisisiko se laulaa, pitäisin kahta vertaa enemmän siitä?“

Eipä viipynyt kauaakaan, kun huomionsa jo tarkkautettiin johonki toiseen! ja tällä kertaa johonki erinomaisen kauniiseen. Eräällä harvakasvuisemmalla paikalla metsää seisoi ryhmä kukostavia pensaita, joiden sulonen hunajalemu täytti koko tienoon. Nämä pensaat näyttivät elävän ja loistavan sadankarvaisissa väreissä. Maan vähimmät linnut, välkkyvät mesilinnut, olivat keräytyneet kukkien ympäri, kootakseen tuota makiata mehua. Tuikatessaan pitkät,

hienoudeltaan tuskin näkyvät pienet noukkansa kukkakehiin, pyristelivät he niin tuiman kirjavilla siivillään, jotta kannatteliivat heijailten ilmassa, eivätkä jalkainsa tueksi ensinkään kaivanneet mitään oksaa.

Oliko kukkakehä tyhjennetty, lensivät he jollekulle toiselle, jossa tuo sama leikki taas alkoi. Milloin näytti ikäänkun pieniä behkuvia tulipallia olisi hyppinyt oksalta oksalle, milloin taas ikäänkun säkenöiviä smaragdeja olisi lennellyt yli ympäriinsä.

Eulalia ei väsynyt katselemasta, ei kuitenkaan enää taputellut käsiänsä, vaan pidätti henkeänsäki, ett'ei muka olisi pelottanut noita komeita pieniä lintusia. Ikäänkun suostumuksesta tytön kanssa olivat härät pysähtyneet ja tuo pitkä bambuvarsinen ruoska ei enää pakottanut niitä eteenpäin. Tytön teeskentelemätön ilo näytti liikuttavan noita molempia nekerejä. Pablo naurahti itsekseen ja Bundaki näytti valkeoita hampaitaan.

Vaunuista kuiskasi nyt hieno ääni: „Eulalia, lapseni, tule heti tänne sisään, saattasit pian pudota“.

„Oi, äitini, en voi pudota; Pablo pitelee minusta kiinni. Täällä on niin kaunista; tulkaatte tänne katsomaan mitä kauniimpia mesilintuja!“

Vaunuin sisästä kuului syvä paasiääni: „Hiljaa siellä, olen nukkunut hyvin vähä tänä yönä, älkäätte minua häiritkö“.

Äiti ja tytär pelästyivät ja tottelivat kiireesti käskyä. Ruoska mäkyi ja härät lähtivät liikkeelle. Molemmat nuo nekerit kävelivät ääneti rinnalla, ja silmänsä lensivät vähä väliin ylös eräasen kokospalmupuuhun, jonka korkeata runkoa eräs apinja kipusi.

„Pysähdäs!“ sanoi Pablo, „härät nääntyvät janosta“.

„Bunda otti erään läkkikannun vaunun sivusta, täytti sen tuosta vähästä purosesta ja juotti veturit.“

Nyt heräsi Bellegarde senori ja astui ulos, se, jonka paasiäänänen nykyään havaitsimme. Hän oli leveä hartialli-

nen mies, päivänpolttamilla ja parrottuneilla kasvoilla sekä karkeanaamanen.

„Missä olemme?“ kysyi hän.

„Lähteellä“, vastasi Pablo: „härät eivät olisi kestäneet Benguelaan asti“.

Bellegarde ei vastannut; silmänsä kääntyivät erästä kaukaista paikkaa kohden ja korvansa näyttivät kuuntelevan jotaki. Hän katosi taas äkkiä vaunuihin ja näytti heti sen perästä eräällä pyssyllä, jonka potkutinta hän painoi.

Tripp, tripp! kuului nyt metsässä ja joukko nopeajuoksusia antilopeja näkyi. Varmaanki olivat nämät janoansa lähteellä sammuttaneet, mutta pelästyivät, härät nähtyään. Ne pakenivat; mutta myöhään. Laukaus kuului ja yksi antilopeista kaatui verisenä maahan, kuollessaan vähän möyrästäen.

Eulalia pelästyi, ja nähtyään mitä oli tapahtunut, puhkesi hän valituksiin tuon kauniin eläimen kuolemasta. Bellegarde nauroi vaan ja käski Bundan noutamaan eläintä, jonka jälkeen hän koetteli sitä monesta paikkaa.

„Hyvin lihava; siitä tulee oiva paisti“, sanoi hän, satoi pallah'n (niin kutsutaan tätä antilopi lajia) jalat ja sidotutti sen saman härän selkään, kun Eulalia ennen oli istunut. „Eteenpäin!“ huusi hän sen jälkeen, ja nuo virkistetyt härät lähtivät taas liikkeelle. Auringon valossa eivät tarvinnut ensinkään johdatusta; ne liikkuivat voimakkaasti eteenpäin ja toisiinsa sekaantumatta, ja nekerit, jotka olivat tulisoittoja kantaneet, hajousivat metsään ja näkyivät vaan silloin tällön.

II.

Huoneet Benguelassa kokos- ja varjostinpalmujen siimeksessä. — Catumbella. — Uusi huone. — Bellegarde kokkina. — Eris-kummanen rakennus akkunitta. — Kokospalmu ja sen hyöty. —

Näpistelevä apinja. — Hyena. — Jaggasoturi. —

Rasitus moskitoista.

Saavuttiin Benguelaan. Kukkulalta nähtiin sen huoneet kokos- ja varjostinpalmujen seassa, mutta niin peitet-

tyinä vehreiltä lehdiltä, jotta ainoastaan nuo valkeat muurit loistivat. Nekerit eivät vetureja kulettaneet kohdastansa kaupunkiin, vaan pysähtyivät tuolle vähälle Catumbella-virrälle.

Tässä seisojotenki suuri ja tälle maalle hyvinki kaunis huone. Bellegarde oli rakennuttanut sen ja nähtiin sen ei olevan vielä varsin valmis. Huoneen takana oli korkeilla muureilla piirretty pihasto, joka kolkon näkönsä vuoksi vähän hämmensi huoneen somuutta.

„Portitse!“ käski Bellegarde.

Bunda avasi sen ja vaunu ajoi sisään. Jotka tässä vaunussa istuivat, olivat ainoastaan nuo kolme henkilöä, jotka jo olemme tulleet tuntemaan. Vaunun muu sisältöki oli nyt huoneesen vietävä. Ne olivat kalliita huonekaluja, jotka Bellegarde mieli asettaa uuteen asuntoonsa, somasti ympäröitynä muka elämän lentoisuutta nauttiakseen. On myönnettävä tällä miehellä olleen erinomaisen maun; huonekalut, näet, olisivat hyvin sopineet vaikka europolaisen ministerinki vierashuoneesen. Varmaanki olivat nämä kauniimmat, kun milloinkaan Benguelan kaupungissa oli nähty.

Nekerit puuttuivat heti työhön huonekaluja sisälle kantaakseen, Eulalian ja Maria senoran mennessä huoneesen, edellinen katsellakseen tuota uutta huonetta ja jälkimäinen antaakseen ohjeita mihin huonekalut oli asetettavat. Tyttö juoksenteli suojasta suojaan eikä väsynyt huutamasta:

„Mutta, mamma, kuinka kaunista täällä on! On melkeen yhtä kaunista, kun tuolla ulkona metsässäki. Seinillä on kauniita palmuja ja linnut lentelevät ympäri tusinoittain. Maalariki on kaikki tehnyt niin luonnolliseksi, jotta luulisi sen eläväksi.“

Äiti ilottihe lapsen hauskalle lörpötykselle; mutta äänensä oli niin synkeä, melkeen surullinen, jotta Eulaliaki vaikeni ja asettautui hiljasena eräälle kalteri-akkunalle.

„Mitävarten on rautakankia asetettu? Estäväthän ne ulosnäkemästä!“ sanoi hän vähän tuskastuneena.

„En tiedä“, vastasi äiti. „Muuten ei tule kysyäsi kaikkia kun näet. Isäsi on laitattanut ne niin ja tietää varmaan miksi se hyödyttää.“

Nekerit työskentelivät rivakkaasti. Bellegarde senori oli mennyt keittihuoneeseen ja antanut viedä sinne tuon ammutun antilopin. Nuo uudet asukkaat kun eivät vielä olleet hankkineet itselleen keittäjää, valmisti hän erään nekerin avulla paistin itse. Bellegarde ymmärsi hyvin semmoiset asiat, matkoillaan, näet, oli hän sadat kerrat ollut kokkina itselleen.

Kuumuus joka tässä maassa tulee niin suureksi, josta pohjoisissa maissamme ei ole vähintäkään käsitettä, tuli yhä rasittavammaksi, jotta nekerit, joilla oli raskas työ, uupuivat ja Bellegarde senori tuskin sai atriansa valmistaneeksi. Vihdoin oli kuitenkin antilopi laitettuna ja eräs nekeri lähetettiin äitiä ja lapsia kutsumaan. Atrioittiin pihastossa. Syömästä päästyä, saivat nekerit lopun ja herrasväki veti he takasi kammioonsa, maataksaan lämpösen ajan päivästä. Nekeritki heittäysivät pitkäkseen pihastolla, erinomaista lukua makauspaikkain valitsemisessa pitämättä.

Eulalia oli ainoa, kun ei saanut unta. Hän nousi pian ylös ja kävi huoneen läpikotasin, tullakseen tuntemaan sen joka nurkan. Uuteliaisuutensa tyydyttyä, meni hän alas pihastoon, jossa nekerit makasivat, ja hiivi varpaillaan heidän ohitse, ett'ei olisi heitä herättänyt; hyvä sydämensä, näet, oli mustassaki miehessä veljen näkevänään, jota olisi muka sitä rakkaallisemmasti kohdeltava, kun hän toisilta ihmisiltä ylenkatsotaan ja kohdellaan huonosti. Sen vuoksi oli rakastettu kaikelta palvelusväeltä, ja ketään ei löytynyt heissä, joka ei hänen tähtensä olisi vaikka tuleen mennyt.

Pihaston perässä vetihe eräs suuri rakennus hänen huomiotaan puoleensa ja hän meni lähemmäksi. Ovi oli auki ja hänen sopi mennä sisälle. Kummastukseks näki hän ainoastaan suuren, puolipimiän ja paksuilla muureilla piiritetyn huoneen. Missään ei löytynyt akkunaa, ei tuo-

leja tai rahia ja heikko valo lankesi eräästä lasiikkunasta katossa. „Mitä tällä tehtänee?“ kysyi hän itseltään. „Onhan härillä tallinsa ja toisella puolella on yksi huone palvelusväellemme“.

Ilma kun tuntui sumealta tuossa suuressa huoneessa, meni hän taas ulos aukealle kedolle, lähemmin huoneen ympäristää tutkiakseen. Huomionsa kiintyi nyt Catumbellaan, joka kirkkaana juosta lirisu huoneen ohitse. Hän heittäisi sen rannalle kukkien sekaan ja katseli noita pieniä kalasia, jotka, välähdellen kullalta ja hopealta, uiskentelivat yli ympäri siinä. Väsyneenä pian tähän, lähti hän siitä ja käyskenteli vieläki ympäri.

Mitä näki, oli omansa ihastustaan herättämään; täällä, näet, kohosi ryhmä korkeita kokospalmuja, tuolla levitti leviä varjostinpalmu siimestään, toisella puolen puroa tuudittivat nuo majestetilliset bananit leveitä lehtikimppujaan, ja vähän etäämpänä kohotti boabab tuuheata latvaansa, öljypalmujen, runsaasti hedelmillä varustettuina, antaessa seudulle uuden sulosuuden, paitsi joukko kukkia mitä kirjavimmissa ja loistavimmissa väreissä.

Kokospalmu (*Cocos nucifera*) on kuumassa vyöhykkeessä hyvin levinnyt ja rakastetaan kaikin paikoin ihmisiltä, kun se runsaassa mitassa tarjoaa hänelle maukkaan ravinnon ja virvottavan juoman. Merien rannoilla, joissa suolaisveden haihtuminen edistää kasvullisuuttaan ja virvottavat merituulet pudistelevat latvojaan, kohooh se sadan jalan kummastuttavalle korkeudelle ja olisi niinmuodoin montaa kirkontornia pitempi. Vierasarainen luonto kasvattaa suuret paljoudet näitä palmuja; ne kasvavat viljelemättömässä tilassa kuumissa maissa, eivätkä tarvitse ihmisen hoitavaa kättä. Mutta missä kansaa löytyy runsaasti, viljellään niitä myöski, ja näiden maiden asukkaat tekevät hyvin siinä; kerran, näet, ruvettuaan hedelmää kantamaan, lahjottavat ne ympäri vuoden ihmiselle suuret pähkinänsä. Kuuteenkymmeneen vuoteen ei näiden hedelmällisyys vähenny; mutta

sitte ovatki parhaat voimansa tyhjennetyt ja ne antavat yhä niukemman ravinnon ihmiselle.

Ken mielihankkia itselleen kokosmetsän, valitsee jo mainituista syistä istutukseksen meren rannikon tai kuitenki jonkuun paikan hyvin lähellä sitä. Poistettuaan ulkoiset kuoret raikkaimmista pähkinöistä, laskee hän ne maahan kahdestatoista kahdeksaantoista jalkaan toisistaan, jotta puilla olisi tarpeeksi tilaa. Nuo kolme mustaa pistettä, jotka näyttävät vähän eläimen kasvoilta, tulevat tällöin olemaan hiukan syrjässä. Pähkinät peitetään sitte kuohkealla mullalla ja niiden hoito annetaan hyvälle Jumalalle. Näiden istuttajalla ei ole muuta tehtävänä, kun pitää kentän puhtaana rikkaruohoista; ja tämä on työ, joka tuskin ansaitsee mainittaa.

Ken milloin on sahanut kokospähkinän halki, tietää kuinka kova sen kuori on. On helppo havaita tarvittavan hyvin suurta voimaa sen murskaamiseen ja juuri sentähden on kaikkiviisas luoja, joka ei jätä huomaamatta vähintäkään seikkaa luonnon taloudessa, antanut kokospähkinälle nuo kolme reikää, jotka ovat ainoastaan täytetyt pehmeällä ja helposti taivutettavalla aineella.

Muutamain kuukausien perästä on itu sen verran vaurastunut, jotta se on saanut taipumuksen tunkeutuakseen ulospäin ja eräästä noista kolmesta reiästä ilmestyy verkkaleen pienonen vesake, pienten juurosten noista kahdesta toisesta reiästä lähteissä ja tunkeutuessa alas maahan.

Hupaasti kasvaa nyt vesa ja puolen vuoden perästä on se jo kahden jalan korkuinen. Kuuden vuoden iässä ulottuu se jo pisimmän miehen päätä ylemmäksi ja on tullut pieneksi puuksi. Varsia ja oksia sillä ei ole, mutta sen latvassa tuudittelee hyvin suuria lehtiä, jotka ovat sulkajakoisia ja enimmäkseen kahdenkymmenen jalan pituisia. Alimmaisat, joihin rungon täydellinen mehu ei enää juokse niin esteettömästi, taivuttelevat ja heiluvat tuulessa, kunnes kuoleutuvat jättäen surkastuneilla huipuillaan rungolle uuden jatkoniveleen.

Tuo pyöreä ja hoikka runko on sentähden ryhmynen, ja tämän epätasasuuden vuoksi saattaaki sitä kiivetä. Kuu-
den vuoden iässä alkaa puu jo kantaa hedelmiä.

Alussa ovat hedelmät pieniä ja vähäpätösiä, mutta vähitellen kasvavat ne suuren kurpitsan kokosiksi. Ne riippuvat kaksin-kolmenkymmenin yhdessä kimpussa, jotta yksi ainoa runko usein kantaa useita satoja näitä jättiläispähkinöitä.

Mikä komea näkö, nähdä tuon hoikan puun, lyhyt askelmaisella rungolla, kannattelevan näitä pitkiä ja raskaita kamelikuren sulkain näköisien lehtien seassa alas riippuvia hedelmäkimppuja!

Pähkinän vielä puussa riippuessa, on sillä, kuten jo on mainittu, kurpitsan koko; mutta suurin osa siitä menee ulkokuoreen, joka alussa on heleän vehreä, mutta poimittua tulee vähitellen ruskeamaiseksi ja sittemmin harmaakkaaksi. Sen ulkokuori on puumainen ja säikeinen. Itse pähkinä on paljoa vähempi, mutta kuitenkin aina noin lapsenpään kokonen. Sen kuori tulee viimeseltä hyvin kovaksi. Avattaanko se, juoksee siitä tuo maukas kokosrieska, joka säilytetään sydämen sisässä ja on kovassa helteessä oikea virvotus. Sisäpuolella, yli ympäri kuoren laitoja, on tuo luja, valkea ja tuumanpaksunen sydän, joka antaa suotusan, raikkaan, ravitsevan ruoan.

Kauppatavarana meille tullessa, ovat kokospähkinät tavallisesti jo kohden surkastuneita ja sisältävät hyvin niukalta rieskaa; sisuskaan ei ole enää niin maukasta, kun näiden kotomaassa. Heti puusta otettua, on kuori vielä niin pehmeä, jotta sormin saattaa pistää reiän siihen.

Mutta puun hyöty ei ole ainoastaan siinä, että sen hedelmää saattaa syödä. Pähkinästä saadaan vielä öljyäki, jota tuoreena käytetään ravintoaineeksi, mutta myöhemmin on oivallista lampu-öljyä. Sotkuessa erkautuu öljystä talimainen seos, jota voi sikain ja siipielävain lihottamiseksi käyttää.

Kovain kuorten hyödystä ei tarvitse puhuamme, kun jokainen lapsiki tietää, kuinka paljo somia kapineita niistä voi valmistella.

Lehtihankain tupista saadaan kangasta, jota käytetään pusseiksi, purjeiksi, ja kalastajain vaatteiksi; muutamista lehtien osista kyhätään huiskia, koppia, mattoja ja muitaki. Muuten rakentavat maalaiset asuntonsaki ylimalkaan tästä palmusta. Rungoista kyhätään seinät ja lehdistä saadaan keveä katto, joka suojelee sateilta ja auringolta.

Kokospähkinäin ulkoinen, puumais-säikeinen kotero on myöski suureksi hyödyksi; siitä, näet, valmistetaan niin kutsutuita ankkuritouvia, jotka asiantuntevain todistuksen mukaan lujudelleen ja kestäväisyydelleen ovat hampputouveja ja rautavitjoja paremmat, sekä sen vuoksi usein käytetään merellä kulkioilta.

Leikelläänkö kukkain liskoja ennen puhkeamistaan loville, juoksee niistä makeata mehua, josta valmistetaan palmuviinaa. Siitä myös voi saada sokuria, etikkaa tai arakkia.

Herkkusuu, joka ei paljo pidä jonkuun herkun kalleudesta lukua, saattaisi kokospalmun hennoimmista lehdyköistä keitättää itselleen laitoksen, joka on hyvin maukas. Mutta heti ytimen puusta otettua, herkeää sen elämäki. Tämä nautinto säästetään siis, kunnes puu muutoinki olisi kaadettava. Silloin arvattavasti mielellään otetaan palmukaalit kaupan päälle.

Norsuki rakastaa sitä, ja sille ei löydy suurempaa herkkua, kun milloin saa nuoria puuntaimia pureskellakseen. Kun tämä eläin yhtenä ainoana yönä voi hävittää kokonaisen puiston, on tuiki tarpeellista estää sitä siitä. Se, niinkun toisetki suuret pedot, pelkää tulta, joten tätä keinoa käytetään sen pelättämiseksi.

Sitä paitsi löytyy toisia eläimiäki, jotka herkuttelevat pähkinöitä, ja joilta niitä on vaikeampi suojella. Suurimasti vahingollisia ovat muutamat hyönteisetki, jotka lävisivät varret, joten pähkinät putoavat ennen kypsymistään.

Apinjoille, marakateille ja semmoisille eläinlajeille on se herkullinen ravinto.

Pähkinät rippuvat niin lujasti kiinni varsissaan, jotta kova tuulikaan niitä ei saa ravistaneeksi, ehkä palmu myrskyssä taipuu niin, jotta sen latva joskus sattuu maahan tai matalimpiin pensaisiin. Puuta pudisteleminen ei hyödytä ensinkään. Pähkinöille on kiivettävä, muuta keinoa ei löydy. Meille, jotka ainoastaan tukevia astuttavia rohkenemme ylös semmoisille korkeuksille, olisi tämä vaikea tehtävä; myöski henkilöä, joka on hyvin tottunut kiipeämiseen, rupeaisi tuolla hoikalla rungolla huimaamaan päästä ja puutoisasi maahan. Mutta maalaiset ovat niin harjaantuneet kiipeemään, jotta kipuavat kun kissat ja irrottavat rungosta hedelmät, jotka saattavat painaa aina kahteenkymmenen naulaan.

Eulalia piti vaan silmänsä yhä kiinnitettynä tuohon komeaan kokospalmupuistoon, kun samassa eräs apinja tuli metsästä ja meni suoraan palmuja kohden. Korkeimman puun latvassa pysähtyi se ja katseli ympärilleen. Eulaliasta näytti sille olevan vähän vastusta; kolme tai neljä kertaa laski se, näet, kätensä rungolle, mutta erotti ne joka kerta ja katseli tyttöä.

Nuo makeat pähkinät olivat kuitenkin liika vietteleviä. Rivakkaasti kiipesi se nyt latvaa kohden, jolloin kuitenkin katseli tarkoin ympärilleen ja ilveili kauheasti.

Eulalia hypähti ylös, tarttui eräasen sauvaan ja kii-rehtihe palmun luokse, jota apinja mieli ryöstää. Tämä olisi kuitenkin korkeassa asemassaan saattanut häiritsemättä atrioita; mutta varmaanki eläin ennenki oli saanut sauvaa kokea, sillä se rupesi heti kipuamaan, hyppien, kirkuen ja irvistellen tytön pään kohdalla ja riensi täyttä nelistä sieltä pois.

Tyttö ei ollut vähää kopea semmoisen urostyön toimittamisesta, mutta auringon säteet, jotka tulivat yhä polttavimmiksi, vaikuttivat vihdoin häneenki uuvuttaen ja hän nukahti, selkä nojattuna palmua vastaan.

Torkkumisensa havaittiin eräältä hyenalta, joka piileili pensastossa lähellä puroa. Varovasti hiivien läheni tuo kavala eläin ja tarttui hänen ojennettuun jalkaansa. Eulalia heräsi; mutta pelästyi niin, ett'ei saanut apuakaan huudetuksi. Vastustamatta olisi hän itsensä raastatuttanut pois, mutta äkkiä tuliki apu. Pitkä, kaukaa lingotettu keihäs iski tuota hirveätä petoa niskaan. Se nykäytti itseään ja kuoli.

Pian sen jälkeen juoksi eräs suuri nekeri, kantaen oikeassa kädessään pitkää soikeaa kilpeä. Kiharaa, villatukkaansa piti ylähällä eräs valkea nauha ja molemmin puolin päätä seisoi pitkä sulka, joka heilui tuulessa. Muuten oli nekeri alaston päästä jalkoihin ja mullistavat silmänsä osottivat hänen kuuluvan eräisen raivoimmista heimoista.

Eulalia ei huomannut tätä; hän katseli tätä ainoastaan miehenä, joka oli hänen hengen hädästä pelastanut, ja syöksihe nyhkyttäen tämän käsivarsille. Sotilas katseli häntä hetkisen raivon näkösenä ja näytti suuresti haluavan kohdella häntä kun hyenaaki; mutta tytön kyyneleistä loistavat silmät vaikuttivat hänessä sääliväisyyttä ja vähää ennen niin raivot kasvonsa näyttivät hymyileviltä. Laskettuaan Eulalian maahan, tutkisteli hän tämän jalkaa, ja havaittuaan tämän ei tulleen haavotetuksi, naurahti hän taas. „Kuinka sinä tänne tullut?“ kysyi hän portugalin kielellä, tuskin ymmärrettävästi.

„Minä asun tuolla tuossa suuressa huoneessa? vastasi hän, „ja olen tullut tänne katseleman noita kauniita puita“.

„Kuka asuu sitte tuolla tuossa suuressa huoneessa?“ kysyi nekeri.

„Isäni, Bellegarde senori“, vastasi hän.

Nekerin kuultuaan tämän nimen, näytti taas raivolta; hän paineskeli käsiään, näytteli hampaitaan ja käyttihe niin hurjasti, jotta Eulalia rupesi kovasti parkumaan.

Silloin laski hän mustan kätensä tämän ruskeille suoruille ja sanoi: „Sinä olet varsin syytön siihen; ole levollisena!“ Sitte veti hän keihään hyenan niskasta, kohotti

kilven ylös korkealle ja riensi siitä eräälle seudulle, jossa näkyi ainoastaan alastomia kukkuloita.

Sill'aikaa olivat ne, jotka nukkuivat huoneessa ja pihassa, heränneet, ja Bellegarde kutsui korkealla äänellä tyttärtään. Eulalia kiirehtihe sinne ja kertoi vuohkuen, joutuneensa hyenan kynsiin. Kaikki pelästyivät ja Bellegarde tarttui heti kaksipiippuseen pyssyynsä.

Tämän tuli tarkoin kertoa miten kaikki oli tapahtunut. Kertoessan nekeristä, vapisi Bellegarde vähän. Läs-näseisovat, jotka sääliväisyydellä kuuntelivat tyttöä, eivät tätä huomanneet; ainoastaan Maria senora tuli vähän tavallista valjummaksi.

„Tulee pitäämme pedot loitolla ja vähitellen vapahtaa seutu niistä“, sanoi Bellegarde. „Ennen kaikkia käsken porttia pitämään sulettuna yöt päivät, ja muureille on lasisirpaleita siroteltava. Mutta Eulalia ei saa enää mennä ulos huoneesta, jonkuun häntä seuraamatta. Pablo ja Blunda, teidän toimeksenne annan häntä vartioitsemisen.“

Molemmat nuo nekerit nykäyttivät tyytyväisinä; tämä toimi, näet, oli suotusaa heistä. Mutta kummastellen katselevat nämät noita korkeita muurejaki. Kentiesi ajattelivat lasisirostusta liikanaiseksi varomiseksi, kun muka yksikään eläin ei pääsisi kiipeämään niiden yli. He eivät kuitenkaan mitään vastanneet, Bellegarde kun kerran oli käsenyt, tuli heidän vastustelematta totella.

Miehet ottivat nyt Eulalian keskellensä, mennäkseen hyenaa katsomaan. Veri pirisi vielä haavasta ja punasi paikan, jossa se virui.

„Viekäätte se pois sadan askeleen päähän ja kuopatkaatte se“, käski Bellegarde.

Palvelusväen ollessa tässä työssä, kyseli hän tyttarel-tään vielä tarkemmin nekerin näöstä, hänen käytöksestään ja sanoistaan, jonka jälkeen vei tyttärensä huoneesen takasi ja vieläki kerran kielsi häntä menemästä yksinään ulos kedolle. Sitte otti hän tuon laaratun pyssyn, heitti

sen olalleen ja seurasi sitä suuntaa, jonne nekeri, joka oli Eulalian hengen pelastanut, katosi.

Hän oli kauan poissa ja äiti tuli levottomaksi. Eulalia kertoi äidilleen uudelleen nekeristä, eikä väsynyt vakuuttamasta hänelle kuinka suuresti nekeriä rakasti.

Pimeän tultua, palautui isä viimeinki ja asetti tyytymättömänä pyssyn seinälle. Selässään rippui pari suurta lintua, jotka jätti Pablolle kynittäviksi ja valmistettaviksi. „Menkäämme nyt levolle“, sanoi hän, „mutta aamulla aikasin lähtekäämme Benguelaan, orjattareja taloustamme varten tuomaan.

Heidän unensa estyi kuitenkin hyvin illettävästä syystä; tuskin, näet, olivat ehtineet vuoteelle, kun moskitot, joista koko rannikko vilisee, alkavat hyrinätä ja karkasivat parvittain heidän kimppuunsa.

Nämä eläimet rasittavat hirveästi kuumissa maissa. Syöläästi ja hittomaisella vertajanoovaisuudella nävertelevät he pienet ja terävät kärsänsä ihoon, eivätkä lakkaa imemästä, ennenkun ovat ravitut. Mutta tuskin on yksi jättänyt paikan, kun jo kymmenkunta tunkevat siaan. Tape taanko niitä sadottain, astuu taas satoja niiden siaan. Eulalia itki; Bellegarde kirosi ja Maria huokaili itsekseen. He nousivat ylös ja pukivat ylleen; mutta paha vaan ei tullut paremmaksi, vaattetki, näet, olevat täynnä hyönteisiä.

Mustat hierovat koko ruumiisensa rasvaa, niin paksulta, ett'eivät moskitot kärsillään saa sitä lävistetyksi. Tästä keinosta on apua, mutt'ei sovi europalaiselle, joka kernaammin pureksuttaa itsensä veriselle, kun täten tahraisisi ruumiinsa.

Onneksi eivät kiduttajat tule ennen kun auringon laskeutuessa, ja silloin löytyy europalaisilleki oivallinen keino häiritsemättömän levon hankkimiseksi. Tämä on moskitoverkko, jolla on niin hienot silmukset, ett'eivät syöpäläiset pääse sen lävitse. Tämä levitetään vuoteen yli ja estää eläinten tunkeutumisen, estämättä ilman pääsyä. Tuossa uudessa huoneessa ei kuitenkaan vielä löytynyt semmoisia

verkkoja ja asukkaat saivat katkerasti kärsiä muistamattomuudestaan.

III.

Benguelan kaupunki. — Nekerien mettiäispatsashökkelit. — Hävinneet linnotukset. — Kaksi kreolityttöä ostetaan. — Nuora kaulan ympäri. — Moskitoverkkoin ja lasisirpaleiden ostaminen. — Mikä Loo'n ja Nami'n isä oli ollut. — Koiria piikkisillä kaulaimilla. — Eräs kaktusaita — Öljypalmupuu.

Tuo pitkä ja rasittava yö oli vihdoin kulunut. Eulalia näytti ikäänkun neuloilla pisteltyksi yli koko ruumiin. Kädet, kasvot ja huulet olivat turvonneet; hento ihonsa oli kärsinyt enemmän kun vanhempain.

Aamiaisen jälkeen otti Bellegarde pyssynsä olalleen ja käski äitiä ja tytärtä seuraaman häntä; Pablo ja Bundanki täytyi tulla mukaan. Heidän tiensä meni ensin järvien ohi, jotka levittivät äikeätä katkua; mutta sitte tulivat he eräitse hedelmällitse seudutse Benguelan kaupungin hävinneille linnarakennuksille, jossa asukkaat, näin jo aikaseen aamulla, istuskelivat huoneidensa edessä ja vetivät oiva lailla sisäänsä tuota raitista, virvottavaa tuhansilta sulolemuilta täytettyä aamuilmaa.

Kaupunki oli säännöllisesti rakettu, s. t. s. huoneet olivat jaetut suoriin katuloihin. Mutta itse asunhuoneet eivät olleet hauskan näkösiä, niillä kun oli ainoastaan saviseinät, joiden yli palmulehti-katto kohosi. Huoneisiin oli pitkät muurit yhdistetyt, joilla oli surullinen näkö ja muodostivat suurimman osan näiden kadunpuolisia seiniä.

„Mitä hyötyä on kaikista näistä muureista?“ kysyi Eulalia Bunda nekeriltä, joka käveli hänen rinnallaan.

„Ne ovat orjain säilytyspaikkoja“, vastasi Bunda.

Sivukadut olivat varsin toisen näkösiä. Täällä asui ainoastaan nekereitä, kun portugalilaiset sitävastaan ylimalkaan asuivat noissa harmaissa savihuoneissa. Nekerien hökkelit olivat suurten mehiläispatsasten näkösiä, punotut

ruo'ista ja palmupuunlehdistä. Tuo musta väestö vilisi ympäri noilla ahtailla kaduilla ja melusi hurjasti. Joukottain tunkeusivat he, tarjoten itseään kantajiksi, mutta Bellegarde senori poisti ne kovilla sanoilla tyköään ja he palautuvat taas kadulle.

Se on melkeen ihmeellistä, kuinka ylenkatseellisesti nekerit kohteluttavat itseään europalaisilta, napisematta. Heimot, jotka vielä elävät vanhassa raakuuden tilassa, eivät suinkaan ole täten lannistettavia. Erittäinki Jaggas-heimolla on sammuttamaton viha valkeoihin ja karkaavat usein heidän kimppuunsa suurissa joukoissa. Niillä on syytäki siihen; heitä, näet, kuletetaan portugalilaisilta sietämättömällä ja hävyttömällä väkivaltaisuuudella kotipaikoistaan ja myydään orjiksi. Orjakauppiat muuten eivät suurin valikoitse heimojen välillä. Missä ikään tapaavat mustia, ottavat he ne kiinni eivätkä ensinkään katso heidän sukuperäänsä.

Benguelan kaupunkia on useat erät hävitetty sodalla noilta sotaisilta Jaggasnekeriltä; muurit ja tornit, jotka nyt olivat raunioina, olivat viimeisessä hyökkäyksessä tulleet heiltä hävitetyiksi. Portugalisia kun löytyi vähän, olisi saattanut luulla heidän niin pian kun mahdollista panevan taas tämän suojeluskeinon kuntoon, semmenki kun ainoastaan yksi pataljona jalkaväkeä ja yksi komppania tykkiväkeä löytyi kaupungissa; mutta portugalilainen velttoutuu tässä ilmanalassa pian yhtä huolettomaksi kun maalaisetki ovat ja antaa kernaammin kaiken hävitä, kun liikuttaisi kättä tai jalkaa.

Bellegarde senori käski toverinsa seisahtamaan kadulle ja meni itse sisälle eräasen taloista, jonka pitkistä muureista jo olemme puhuneet, vahvalla raudotetulla sauvallaan ensin kovasti kolistettuaan tuota tarkoin sulettua porttia, joka avattiin eräältä valkealta palvelialta, joka kysyi mitä hän asioitsisi.

„Olen tullut tänne kahta orjatarta ostamaan“, vastasi hän.

„Voitte katsella tavarata“, lausui palvelia, „kunnes her-rani tulee; nyt hieroo hän erästä kaupppaa.“

Talo oli täytetty orjilta, sekä miehiltä että vaimoilta. Nuo onnettomat olennot makailivat, istuskelivat ja seisoskelivat ympäri huonetta, kaikki odottaen sitä tuokiota, jolloin saisivat jättää tämän talon myrkyllisene ilmane.

Ei kaukana portista istui kaksi kreolinaista, jotka valkeamman värinsä vuoksi olivat erilaiset toisia. Miten he olivat mustain sekaan joutuneet, oli uskottavasti tunnettu ainoastaan omistajalta.

Bellegarde meni heidän luokseen; hän mielistyi näihin heti, ehk'ei tahtonut ostaa heitä, heitä lähimmin ensin tutkittuaan. Heidän tuli avata suunsa ja näyttää hampaat; hän koetteli heidän luitaan ja käyttihe ihan samaan tapaan kun teurastajaki jotakuta teuraseläintä ostellessaan. Mutta tarkoin tutkittuaan, loi hän silmäyksen noihin toisiinki kurjiin olentoihin. Mutta kun hän ei mustain tyttöjen seassa löytänyt ketään, jotka voivat näiden molempain kreolinaisten kanssa vertoja vetää, ei hän niistä sen enempää lukua pitänyt, vaan istuutui eräälle tynnyrille, joka oli siinä lähettyellä, odottamaan.

Pian sen perästä tuliki orjakauppias ja kysyi mitä hän tahtois. Bellegarde osotti noihin molempiin kreolityttösiin ja kysyi hintaa.

„Hm“, lausui puhuteltu, „Bellegarde senori etsii juuri tavaraini kukkaisia; toden sanoakseni, en tahtois mielelläni myydä heitä. Mielin käyttää niitä omassa palveluksessa, ne kun ovat järkeviä ja taitavia, ne vastaavat kahtatoista nekeriä.“

„Siinä tapauksessa on se minusta kummallista, kun he ovat sälytetyt muun tavaran joukkoon“, vastasi Bellegarde. „Muuten on se oma asianne, olen muualta löytävä etsittäväni.“

Tämän sanottuaan nousi Bellegarde tynnyriltä ja oli poismenevänä. Mutta orjakauppias, nähdessään, kuinka vähän huolellinen Bellegarde näytti olevan, käänsi kielensä ja määräsi hinnan. Se oli jotenki halpa; meidän rahassa tuskin 300 markkaa.

Bellegarde otti heti kukkaronsa, luki anotun rahamäärän ja läheni tyttöjä. Nämä nousivat seisoalle, kun olivat kuulleet kanssapuheen ja tiesivät Bellegarden nyt herraksensa. Palvelia heitti nuoran kummanki kaulaan, antoi nuoranpäät ostajalle ja aukasi portin.

Bellegarde tavarallaan — tavaraa parempana orjaa, näet, ei pidetä — tultua niiden luokse, jotka odottivat kadulla, ja sanottua ostaneensa orjattaret talouden pitoa varten, meni Eulalia häntä vastaan ja lausui nöyrään: „otta-kaatte nuora heidän kaulastaan, ovathan he ihmisiä!“

„Ja entä jos juoksevat pakoon?“

„Sitä eivät te'e; minä takaan heidät.“

Bellegarde senori naurahti tälle takaukselle; mutta teki kuitenkin lapselle mieliksi. Ehkä kuinkaki vähän hän oika-sihe toisten ihmisten jälkeen, ei hän kuitenkaan voinut kiel-tää mitään, hän kun rakasti tätä ylen suuresti.

Kreolitytöt kiittivät häntä kyyneleillä; tämä esirukous oli jo heidän sydämensä avannut hänelle.

„Mikä nimesi on?“ kysyi hän nuoremalta.

„Nimeni on Loo“, vastasi tämä, ja sisareni Nami.“

„Loo, osaatko keittää?“ kysyi Eulalia vielä.

„En, en osaa; mutta sisareni on oiva keittäjä.“

„Mitäs sitte taidat tehdä!“

„Luulen kykeneväni huoneiden siivoamiseen. Ylipään tahdon tehdä kaikkea, kun Bellegarde senori käskee, ell'ei vaan minua lyödä. Ah! pelkään suuresti kuritusta!“

Tällä mahtoi olla syytäki siihen, paljaat käsivartensa, näet, osottivat vielä parantumattomia haavoja.

„Eteenpäin!“ huudahti Bellegarde, äkeissään jotta Eulalia jo näin äkkiä hiero ystävyyttä orjattarien kanssa. He kävelivät sieltä ja saapuivat erälle kauppapuodille, jossa vaatekankaita ja semmoista myyskenneltiin. „Täällä saatat ostaa moskitoverkkoja“, sanoi hän vaimolleen. „Mene sisälle, minä lähden sill'aikaa tiedustelemaan lasisirpaleita. Anna Bundan ja Pablon tarkoin vartioita tyttöjä, ett'eivät he kar-kaa pois.“

Oli vaikea saada lasinsirpaleita; Benguelan asukkaat, näet, pitävät akkunoita hyödyttömänä ylellisyystavarana. Niitä eivät tarvitsekaan lämpösen ilmanalan vuoksi. Nuo tyhjät akkunaukot, joiden eteen levitetään ainoastaan ohut verkko, ovat kylläksi päästämään ilmaa ja päivää sisään.

Bellegarden poissa ollessa, ilmotettiin Eulalialle Loolta melkeen kaikkien portugalilaisten, jotka asuvat Benguelassa, olevan orjakauppiota, ja noita suuria taloja, joita hän kaimin paikoin näki, käytettävän orjain säilyttämiseksi, kunnes laivat tulivat niitä noutamaan. Loo kertoi kauhistavan kertomuksen niistä kärsimisistä, joita heillä siellä oli, eikä sallanut iloansa siitä, jotta nyt vihdoin oli päässyt ihmisiin ja niin hyvän senoran luokse, kun Eulalia.

„Missäs ennen olet ollut?“ kysyi tämä.

Kyöneleet tulivat kreolitytön silmiin; hän olisi vastannut, vaan ei voinut; muisto paremmista päivistä runteli hänen sydäntään.

„Edeskäsin, edeskäsin!“ sanoi Eulalia lohdutellen ja meni äitiä vastaan, joka tuli ulos puodista noilla ostetuilla moskitoverkoilla.

Bellegarde oli nyt ostanut joukon pullon pirstaleita ja käski mustia panemaan ne koppiin sekä viemään niitä Catumbellaan. Niin oli hän nimittäin kutsunut utta huonettaan, puron läheisyyden suhteen.

Kun sitä paitsi joitakuuta tärkeitä ruokavarojaki oli ostettu, joita kreolityttöjen tuli kantaa, menivät he kotio. Bellegarde sitä vastaan jäi sinne, hänellä kun oli enemmän toimitettavaa.

Tiellä liittyi Loo vielä lähemmin Eulaliaan. Suru, joka lepäsi kasvoillaan, katosi; hän oli ilonen, narrava ja juoksi. Sisarensa Namiki oli tullut ilosemmaksi. Eulalia otti tytön sivullepäin ja kysyi häneltä miten hän oli orjain sekaan joutunut.

„En tiedä lineekö oikein jos kerron kaikki“, sanoi Loo; „mutta Eulalia senora on niin hyvä ja ystävällinen meitä kohtaan, siis olkoon menneeksi. Luulen itse antaneemme

syytä onnettomuuteemme, kuitenkin on isämme syy siihen, jotta me nyt myydään kun mustatki ihmiset. Ennen asuimme San Pablo de Loandassa, pispan asuntopaikassa, jossa löytyy tuo komea tuomiokirkko.“

„Oletteko sitte kristityitä? kysyi Eulalia.

Loo myönnutti ja sanoi: „Siellä elimme oikein somasti emmekä puuttuneet mitään. Saimme käydä hyvässä vaatteessa emmekä tarvinneet paljo työtä tehdä. Isämme oli synnynnältään portugalilainen, mutta äitimme ei kuulunut tähän maahan. Isäni puheli alati ettei hän tahtoisi jäädä tänne, vaan halasi päästäkseen kotimaahansa, mutta että elämä siellä tuli hyvin kalliiksi, jonkatähden ensin oli hankkimisensa paljo rahaa. Siten kaitui mieleensä ryhtyä tuohon onnettomaan orjakaupan tekoon. Äitimme rukoili häntä usein polvillaan lakkaamasta siitä; mutta hän ei tahtonut kuulla puhuttavankaan siitä, ennen muka niin rikkaaksi tultuaan, jotta Portugalissa voisi elää kun kuningas. Ah! en voi kertoa mitä siellä kärsimme. Joka päivä tuotiin orjia ja heitä kohdeltiin päällysmiehiltä kun karjaa; monta kertaa oli sydämeni vähällä haleta, mutta me emme voineet tehdä niin mitään, muuttaaksemme isämme mielipiteitä. Jo niinki rikkaaksi tultuaan, ett'ei enää tietänyt miten käyttää rahojansa, jatkoi hän samaan tapaan.“

„Eräänä päivänä teki hän apulaisineen retken pohjoista kohden; suurta orjien jahtausta piti pidettämän. Turhaan rukoilimme polvillamme häntä pysymään kotona; hän työnsi meidät luotaan kirouksilla ja meni. Yöllä murtiivat muuttamat räikätyistä ja sittemmin karanneista orjistamme huoneesemme, sitoivat meidät käsistä ja jaloista sekä kantoivat meidät pois. Seuraavana yönä tulimme kylään, jossa jahtausta oli pidetty. Mikä kauhistava näytelmä eikö kohdannut meitä siellä! Löysimme isämme runneltulla päällä ja apulaisensa sidottuina.“

„Hyvä äitimme pelästyi niin kovin tämän nähtyään, jotta seuraavana aamuna oli ruumiina. Meki sairastuimme; mutta nekerien ei ensinkään tullut meitä sääli. „Nyt saatte

maistaa, miltä tuntuu, tulla orjaksi myydyksi“, sanoivat he. Me tarjosimme vapaudesta heille kaikki rahamme; mutta he osottivat meille nauraen hampaita ja me havaitsimme heidän jo ottaneen omakseen kaiken tavaramme. Toinnut- tuamme, sidottiin me yhteen toisten vankien kanssa ja tuo- tiin tänne.“

Loo ei saattanut kertomusta jatkaa; äänensä tukahu- tettiin kyyneleiltä.

Maria senora, joka oli kuullut tämän kertomuksen, va- pisi, mutta koetti tytöiltä mielenliikutustaan salata.

Päästyään Catumbellaan, nostivat Bunda ja Pablo pit- kät tikapuut muurille, sivusivat sen päällimäisen reunan hiljan valmistetulla muurisavella, sirottivat lasisirpaleet vielä pienemmiksi ja pistelivät niiden käret siihen. „Mielisikö nyt jokuu apinja tai muu olento kiivetä muurin yli“, sanoi Pa- blo, „tulisi se kuolettavasti haavotetuksi.“

„En tiedä“, lausui Bunda, „olisiko tämmöinen varo- keino ollut välttämätöntä. Apinjaa vastaan, jonka karakalla saattaa kuoliaaksi kopata, ei tämmöisiä varokeinoja tehdä. Luultavasti on joku muuki kysymyksessä. Eikö senoramme ole sanonut erään Jaggasotilaan tappaneen hyenan? No, miten voi yksinäinen Jagga päästä tänne? Siinä hänellä vaan saattaa olla tarkotuksena tiedustella minne me olemme asettautuneet. Muistuttelenki nyt, useoita kertoja nähneeni pari säihkyvää silmää pensaissa, mutta luulin niitä jonkuun apinjan tai muun pedon silmiksi.“

„Sitte tiedänki ken se olisi“, vastasi Pablo hiljaa ja katsoi arostellen ympärilleen, ett’ei kukaan häntä kuulisi. „Viimeisessä jahdissa olimme vanginneet tuon raivon Ka- bindadin ja tuoneet hänen kanssamme sidottuna. Hän kar- kasi luotamme rannikolla, parhaillamme juuri laivattaessa, mutta koko perheensä oli tuleminen mukaan.“

„Oikein“, sanoi Bunda, „hän loikkasi lautalta mereen ja pääsi rannalle, ehkä meri kuohui kovasti. Kosta, kos- toa portugalilaisille, karjui hän ja katosi pensaisiin. Sitte ei häntä ole näkynyt.“

„Näehän, se on Kabindadi; hänen on Bellegarde senioriki tuntenut siksi ja sitä varten hän panettuttaa lasisripaleet. Minä havaitsin hänen eilen menneen pyssyneen, etsimään ja tappamaan häntä; mutta koko käytöksestään näkyy hänen ei löytäneen tätä?“

„Sitte tulee meidänki olla varoillamme; hän on murhaava meidät ennen Bellegardea, meillä kun on hänen värinsä, emmekä siis saisi olla hänen vihollisiaan.“

„Miks' ei hän ole kristitty?“

„Hm, se ei olisikaan juuri mistään arvosta. Olemme usein olleet läsnä, jolloin kristitty-nekerejäki on tehty orjiksi.“

Heidän kanssapuheensa keskeytyi tähän muutamain kovain kolausten vuoksi tuolle suletulle portille.

„Herra!“ sanoi Pablo ja avasi äkkiä. Bellegarde seniori astui sisään kummallisella seuralla. Pitkässä nuorassa talutti hän kuutta koiraa, joilla jokaisella oli rautakaulain, varustettu piikeillä, ett'eivät mielivaltaisesti saaneet rajua luonnettaan käyttää.

„Asumme täällä liika yksinäisiä“, sanoi hän nekerille; „vartiain lisäys on siis tervetullut meille kaikille.“

Muuten näkyi jo huoneen rakentamisessaki huoltapidetyn näistä nelijalkaisista vartioista; muureihin, näet, oli kiinnitetty suuria rautarenkaita, joihin koirat nyt kytkettiin.

Eulalia tuli juosten, koiria silitelläkseen; mutta isä nykäsi häntä takaperin ja kielsi hänen niitä lähestymästä, ennen niiden kesyttymistä. „Ne repelevät sinua, jos lähestyt niitä,“ sanoi hän.

Tyttö juoksi pelollaan takasi huoneesen ja kertoi äidille suuria koiria tulleen. Maria katsahti ulos akkunatse ja heilutteli surullisesti päätään.

„Mikä sinua vaivaa?“ kysyi tyttö; „jonkuun aikaa olet jo tullut entistä paljoa murheellisemmaksi.“

„En voi sinulle sitä sanoa, lapseni. Ja mitäpä hyötyä siitä olisikaan. Itse olet pian havaitseva sen.“

Eulalia oli vielä liika nuori ja kokematon, saattaakseen kauaa olla surullisella mielenlaadulla. Hän olisi mielellään juosnut ulos ja juoksennellut ympäri aukealla keddolla; mutta isä oli kieltänyt sen, ell’ei Pablo ja Bunda seuraisi hänen suojelioinaan.

Hän juoksi isän luoksi ja sanoi: „Pappa, se on niin ikävää, kun en yksinäni saa juoksennella ympäriinsä. Ei ole puoliksikaan niin viehättävää ja sulosta, kun vartia aina on kanssa.“

„Olen jo mietiskellyt sitä, lapseni“, vastasi hän. „Onneksi tarvitsemme aidatun kedon, siellä tarpeitamme tuottaaksemme. Kun väki nyt on täyttä, alkakaamme tämä työ heti ja sinä saat seurata muassa.“

Bellegarde lähti talosta orjineen, ja paalutti heidän avullaan suuren piirin heiltä aidattavaksi. Mutta tämä aitaaminen ei tapahdu samaan tapaan kun meillä. Seivästetty aita ei tässä maassa hyödyttäisi ensinkään, pedot, näet, voisivat helposti survaista sen maahan kypälillään. Suojeluskeinon tulee olla tehokkaamman. Luonto onki pitänyt huolen semmoisista aitauksista; se kasvattaa, näet, joukon puun korkuisia kaktuslajeja, sekä muitaki kasveja, joiden terävät oksat ja otakärkiset lehdet kuolettavasti haavottaisivat ne, jotka mielisivät tunkeutua lävitse. Tämän tietävät pedot hyvin eivätkä lähesty noita vaarallisia aitoja, ell’ei niissä löydy suuria aukkoja tai ole niin matalia, jotta saattaisivat loikata niiden yli.

Bellegarde kuleskeli ympäri työmiehineen ja näytteli heille kasvut, joita heidän tuli kaivaa ja istuttaa paalutetulle linjalle.

Eulalia söi sill’aikaa kypsiä bananeja, jonka jälkeen hän poimi kimpun tulipunasia kukkia ja istuutui sitte erään öljypalmupuiston siimekseen, joka oli niin täynnä hedelmiä, jotta maa oli paksulta peitetty pudonneilta.

Länsiafrikalaisesta öljypalmusta ei isoon aikaan pidetty Europassa mitään lukua. Se on kummallista, kun se itsessään on kaunis puu ja antaa niin ylen runsaan tulon.

Sillä on kaunis, suora, noin 30 jalan korkuinen runko, jonka latva heiluu tuulessa neljätoista tai viisitoista jalkaa pitkin, sulkajakoisine lehtineen. Ne erityiset sulat, jotka molemmin puolin ovat lähellä toisiaan, ovat miekan muotoisia, tuumaa leveitä ja puolta jalkaa pitkiä. Niinkuin kaikki kuumassa ilmanalassa tulevat niin suuren suuren kokoisiksi, niin öljypalmun hedelmätertutki, jotka tulevat aina kahden leiviskän painosiksi ja kantavat kuuteen- tai kahdeksaansataan luumuun. Kypsinä ovat ne punervia, hiukan kyyhkynmunaa paksumpia, ja sisältävät niin paljon öljyä, jotta sormin saattaa pusertaa sen. Tuon öljymäisen lihan sisällä on suuri kivi, joka sisältää makean sydämen. Palmuöljyä käytetään ruoaksi ja poltettavaksi, samoinkun muihinkin teollisiin tarkoituksiin; sitä kuletetaan Euroopaan ja tuottaa hirmusen suuret voitot Liverpoolin kauppahuoneille, jotka nimenomaan tekevät tätä kauppaa. Yksi ainoa laiva ja yksi ainoa matka tuottaa omistajalle usein kahdeksastakymmenestä sataantuhanteen rikkiin käypää rahaa puhdasta voittoa. Nämät kauppahuoneet, kun aina lähettelevät useita laivoja, on helppo arvata heidän äkkiä rikastuvan.

Eulalialla ei vielä ollut mitään käsitettä tästä kaupasta, yhtä vähän kun toisillakaan; siihen aikaan, näet, oli orjakauppa vielä tuottavampi. Siis annettiin tuon loistavan hedelmän hävitä, korjaamatta sitä.

IV.

Orjuudesta. — Kauhistava keksintö. — Kabindadin toinen käynti. — Koirat haukkuvat. — Eulalia sitoo nekerin haavat.

Kuusi viikkoa oli kulunut ja aitaus tullut valmiiksi. Eulalia saattoi vartioitsematta juoksennella ympäri; oikeat pedot, näet, estettiin aitaukselta sisään pääsemästä ja apinat sekä suuremmat linnut eivät tehneet hänelle mitään vahinkoa. Ei hän kuitenkaan ollut oikein ilonen, kun hu-

neessa ja pihassa tehtiin kaikenlaisia valmistuksia, joita hän ei käsittänyt. Kysytyään siitä, sai hän välttäviä vastauksia; orjatkaan eivät tahtoneet hänelle mitään selittää. Eräänä iltana auttoi Loo häntä vuoteesen ja levitti huolellisesti moskitoverkon sen ympärille, ett'ei nuo pienet syöpäläiset saattaneet tunkeutua mistään aukosta.

„Loo“, sanoi hän, „se on sentään vahinko ett'ei meillä ole kirkkoa. Äitini kutsuu meidän, tosin kyllä, joka sunnuntai kokoon ja rukoilee kanssamme, mutta tämä ei kuitenkaan ole mikään säännöllinen jumalanpalvelus, niinkun kirkossa.“

„Kyllä senora, kyllä se on tosi; mutta me emme saata niin mitään sille. Vast'edes, useimpain portugalilaisten tänne tultua, on luultavasti kirkkoki rakettava Benguelassa, ja sitte tulee joka sunnuntai käydämme siellä.“

„Rukoiletko sinäki joka iltä?“

„Rukoilen, en laiminlyö sitä milloinkaan, ja se tuntuu aina huojentavan minua, ollessani surullinen.“

„Mutta mitäs suret? pidähän minä niin paljo sinusta ja äitini myöski.“

„Olen kiitollinen siitä, senora; mutta usko minua, se on liika kovaa olla vapaudetta, ennen sitä nautittuaan. Namia ja minua kohdellaan täällä hyvin, mutta möisikö Bellegarde senori meidät jollekulle toiselle herralle, saattaisimme kentiesi tulla hyvin onnettomiksi. Niinkauan kun elämme, tulemme aina olemaan tavarana, ja ken antaa enin tästä tavarasta, hän on sen omistaja ja saa sillä tehdä mitä haluttaa.“

„Niin, te olette surkuteltavia tyttöjä“, sanoi Eulalia liikutettuna. „Rikkaaksi tultuani, olen ostava teidät papalta ja antava teille vapauden. Kuka tietää, kentiesi saan keran paljo rahaa ja sitte pidän ihan varmaan sanani.“

Loo suuteli hänen kättään ja lähti pois.

Eulalia mietti kauan orjien kohtaloa, ja minkä tähän asti oli löytänyt luonnolliseksi, kun näki sen joka päivä, tuntui hänestä nyt inhottavaksi. Miten saattoi jokuu ihmii-

nen anastaida oikeuden toisen yli? Miten rohkenisi kukaan mennä myömään veljeänsä? „Pappa ei saa pitää orjia,“ ajatteli hän; „hän, näet, harjottaa väkivaltaa noita ihmisparkoja vastaan. Huomenna olen puhuva hänen kanssaan siitä?“

Hän rukoili kauvan ja sääli juuri itseänsä levolle panakseen, kun kuuli viereisessä kammarissa äitinsä hiljaa nuuskuttavan. Isä puhutteli äitiä tylästi ja äiti vaiken; mutta hetken kuluttua rupesi hän taas puhumaan: „Bellegarde, sinä runtelet sydämeni ja myrkytät tyttäresi hengen, ell'et luovu hankkeistasi. Mitäs olet jo minusta saanut, salaisuudessa ihmiskauppaa harjotettuasi! Annettuaani sinulle käteni, olin minä ilonen ja onnellinen tyttö, joka hymyillen katsahdin elämään ja ainoastaan tunsin iloa ja tyytyväisyyttä. Olen rukoillut sinua ja kokenut taivutella sinua lakkaamaan orjakaupasta. Sinä naurahtelit ainoastaan ja kutsuit minua herkkätunteiseksi tyhmyriksi. Ei se ole sinua liikuttanut, jotta terveyteni vähitellen on heikkoutunut, niin että enää horjun ikäänkun surkastunut kukka värressä.

„Makaa!“ vastasi Bellegarde.

„En, nyt en enää voi pidemmältä vaieta“, sanoi Maria yhä surullisemmalla äänellä. „Tähän asti ei lapselle kumminkaan mitään pahaa tullut siitä; kun kaikki on tapahtunut salaa, ei hänellä ole ollut aavistustakaan isänsä harjottavan ihmiskauppaa. Nyt ei se enää kauemmalta voi olla salassa, muutamain päiväin kuluttua on hän näkevä mitä tapahtuu.“

„No, kerta tulee hänen se kuitenkin nähdä, ja siis on se yhtä hyvä nyt kun myöhemminki.“

„Mutta olen jo sanonut sinulle, jotta sinä olet myrkyttävä koko hänen elämänsä. Pidä nyt lukua lapsestasi ja lakkaa tästä kaupasta.“

„Se on mahdotonta; kaikki valmistukset ovat tehdyt ja kauppaliitot suostutut. Muuten, mitäs niin suurta touhua siitä asiasta te'et? Kaikki maanmieheni Benguelassa ja koko rannikolla tekevät ihan samalla tavalla, enkä ole vielä kuul-

lut heidän vaimoinsa ja tytärtensä sydänten halenneen. Tultuaan kyllin äveriäiksi, hylkäävät he tämän murhaavan ilmanalan ja palautuvat isänmaahansa. Tehkäämme me samoin. Ovatko nuo mustat pölkkysin kumartajat mitään parempaa ansainneet, kun palvella kristityitä? Kirous lepää heidän yli nyt kerrassaan, siitä asti kun esiisänsä jätti arkin, ja on lepäävä heidän ylitsensä, kunnes viimeinen villatukkanen on hävitetty maasta. Me orjakauppiaat olemme ainoastaan Jumalan toimiva käsi, siinä kaikki.“

„En olisi ajatellut“, sanoi Maria, „jotta sinä olisit tekoasi puolustanut raamatullaki; ell’et kuitenkaan anna itseäsi taivuttaa, myönnä kumminki minulle eräs kohtuullinen pyyntö. Anna Eulalian ja minun purjehtia Oportoan, kunnes sinä veljeimme verellä olet kyllin rikastunut, voidaksesi seurata meitä!“

„Tyhmä rukous!“ vastasi Bellegarde närkästyneellä äänellä. „Minä olen perheen pää, tulee jäädänne luokseni; mutta älä kauemmin minua häiritse, minä tahdon nukkua.“

Kanssapuhe oli päätetty. Kauhistava valkeus oli äkkiä nousnut tuolle kuuntelevalle tytölle. Nyt käsitti hän paljon, jota tähän asti oli ainoastaan arvikoinut. Hän painoi kätensä kovin sydäntänsä vastaan; hän, näet, pelkäsi sen tunkeutuvan rinnan lävitse. „Jumala, Jumalani!“ nuuskutti hän; „isäni orjakauppias! Minä olen aina niin suuresti häntä rakastanut, tämän ollessa kovan ja ynseänki. Ja nyt taidanko, tuleeko vielä tehdäni se?“ Hän nosti päätään ja tuumaili mennäksään vanhempain sänkykammariin, vannottamaan isää lakkaamaan hankkeestaan; mutta hän oli kuulut miten tämä vastasi äitiä. Mitä voisi hänen heikot sanaan toimittaa?

Alakuloseksi kalliisti hän taas päänsä ja mieli odottaa aamua. Kenties tulisi sovelias tilapä, jolloin saattaisi puhella hänen kanssaan. Tuskin oli hän nukkunut, kun jo epäselvää jyryä tunkihe korviinsa; mutta uni oli niin raskas, jotta tämä jyry muodostuihe ainoastaan unikuvitukseksi, herättämättä häntä.

Oli jo myöhänen aamulla hänen herätessään. Hän nousi ylös ja meni ulos pihaan. Koirat makasivat kytkettyinä kahleisiinsa ja hieputtivat häntiään hänelle. Koirat, jotka olivat opetetut ihmisten päälle karkaamaan, kielsivät luonteensa lapsen niitä puhutellessa. Hän saattoi taputella ja silitellä niitä, rohkenipa vielä kätensäki pistää niiden suuhun.

Ainoastaan Bunda ja Pablo näkyivät pihassa. „Missä ovat toiset?“ kysyi hän.

„Poissa!“ Muuta vastausta ei hän voinut saada. Hän riensihe keittuhuoneesen Loon ja Namin luokse. Nämä nykäyttivät hartioitaan; he joko eivät tienneet mitään tai eivät rohjenneet puhua.

Silloin juoksi hän vanhempain vuodesuojaan. Isä oli poissa, äiti oli polvillaan ja rukoili.

„Äiti, äiti!“ kirkasi Eulalia ja vaipui alas hänen eteensä.

Äiti ja lapsi olivat toisiensa sylissä; mutta yksikään ei rohjennut puhua Bellegardesta. Se oli surullinen päivä, jolloin ei montaa sanaa lausuttu.

Auringon helteen vähettyä, meni Eulalia ulos aukealle kedolle. Tämä ei enää ollut häneltä kielletty, kun aitaus antoi hänelle riittävän suojan. Hän laski polvilleen kokospalmun luona, jossa hyena oli karannut hänen kimppuunsa, rukoili onnettomain orjain ja sen jälkeen isänsäki puolesta, joka näytti hänestä tuhatta vertaa surkuteltavammalta.

Väsyneenä antoi hän vihdoin käsien vaipua alas ja nojautui runkoa vastaan. Silloin näki hän etäällä mustan miehen. Hänellä oli tuo valkea side otsalla ja kaksi pitkää sulkaa hiuksissa. Se oli juuri sama, jonka ennenki oli nähnyt täällä. Siitä ajasta asti ei häntä ollut näillä seuduilla näkynyt; hän näet, katseli kaktusaitaa ja heiluteli päätään. Mutta se ei ollut mikään este hänelle. Hän laski pitkän keihäänsä alas maahan, loikkasi kerran ja kiekahuttihe helposti sen yli. Eulalia nousi ylös ja meni häntä vastaan, iloiten siitä, jotta sai taas nähdä sen joka oli hengensä pelastanut.

Hän kurotti tälle kättään ja sanoi: „Sinua on hengestäni kiittämiseni. Miks'et tule sisälle isäni huoneeseen, vastaanottaaksesi hänen kiitostaan?“

Kabindadi nauroi. „Vielä ei ole aika; mutta olen jonakuna päivänä tuleva!“ lausui hän.

Nämät sanat lausui hän niin kummallisella äänellä ja muljautti tällöin silmiään niin hirmuisesti, jotta Eulalia vapisi ja pelkäsi vähän. „Älä pelkää,“ sanoi hän; „sinä olet hyvä ja syytön siihen, jotta valkeat väijyvät mustia. Minusta olet aina saapa ystävän, kohdatkoon teitä sitte mikä onnettomuus tahansa.“

Mitä mieli hän sillä sanoa? Sitä ei Eulalia tiennyt, mutta pani sen kuitenkin mieleensä. He menivät yhdessä bananakentälle ja istuutuivat noiden suurten lehtien siimekseen.

„Mitä varten olet tullut tänne, kun et tahdo mennä sisälle huoneeseemme?“ kysyi tyttö.

„Sinua katsomaan,“ vastasi hän. „Eiköhän saattaisi joskus tapahtua, jotta joku peto uhkaisisi henkeäsi? Olen tuleva usein; mutta älä mainitse siitä siellä sisällä, kun valkeat luulevat meistä ainoastaan pahaa, ja tietäisivätkö puhuvani kanssasi, lävistäisivät sydämeni luodeillaan.“

Eulalia vapisi ajatellessaan jotaki pahaa tapahtuneen hyväntekijälleen ja lupasi mielellään pitää sen salassa.

„Missäs asut?“ kysyi hän sitte.

„Kaukana täältä, metsissä,“ vastasi hän.

„Olen kuullut puhuttavan heimoistanne,“ jatkoi hän; „kerro minulle enempi niistä.“

„Ei ole paljo kerrottavaa. Bundaheimot, joihin Jaggati kuuluvat, ovat jaetut moniin vähiin heimokuntiin; mutta heiltä puuttuu yksimielisyyttä, ja sentähden on yksi terottanut nuolen ja hionnut keihään toista vastaan. Jumalat lahjottivat meille ihanan maan; mutta vuosisatoja olemme täytyneet jakaa sen valkeain kanssa, jotka tunkeutuvat metsihimme miekka kädessä, polttavat hökkelimme, kaatavat puumme, sotivat veljiämme vastaan ja raastavat niitä or-

juuteen. Ken antoi valkealle miehelle oikeuden siihen? Ken antoi hänelle luvan astuakseen jalkainsa anturoilla alastomain jalkaimme jälkiin? Miksi hän ei pysy kotona? Miten eikö hän vaikeroitsisi, jos me mustat tulisimme hänen maahansa, hävittäisimme hänen kaupunginsa, tappaisimme hänen lapsensa ja tekisimme täysikasvuset orjiksi! Ja kuitenkin olisi meillä samallinen oikeus tehdäksemme niin.“

„Minäkään en hyväksy semmoista käytöstä“, sanoi tyttö; „mutta mitä mahtaa sille nuoren tyttösen heikommat kädet ja rukoileva suu?“

Hetkisen istuttuaan hiljaa ja miettivänä, jatkoi hän: „Sanotaan teidän kumartelevan kaikellaisia kuvia jumalina, jotka kuitenkin eivät saata suojella teitä. Miks’ette tule kristityiksi? Kristittyin Jumala on voimallisempi ja voipi nuo surkuteltavat bundaheimotki kohentaa orjuudesta, antautuisitteko vaan hänelle.“

Kabindadi nauroi ääneensä ja sanoi: „Olisiko kristittyin Jumala tosiaanki niin voimallinen, miks’ei hän rankaise niitä, jotka kuuluvat hänelle, rikoksistaan? Tai lieneekö hän semmoinen Jumala, joka iloitsee verenvuodatuksesta ja orjuudesta? En tahdo kuulla puhuttavankaan Jumalasta, joka tuottaa tuhoa meille. Sanovathan kristityt sitä hänelle otolliseksi työksi, kun vaivaavat meitä mustia.“

„Ei, ei!“ huudahti Eulalia, „se ei ole kristittyin oppia. Jumalamme, ainoa totinen, opettaa meitä päin vastoin kaikkien ihmisien olevan hänen lapsiaan ja kaikkien ansaitsevan samassa määrässä hänen rakkauttaan, olkoot mistä ihonväristä tahansa. Käyttäisivätkö kristityt toisin itseään, on hän rankaiseva heitä.“

„Tämä on kaunista oppia,“ vastasi Kabindadi; „mutta kristityt eivät seuraa sitä. Niinkauan kun eivät sitä te’e, on heidän ja meidän välillä oleva sota henkeen ja vereen asti. He ottavat meitä vangeiksi ja myyvät meitä orjiksi; me vangitsemme heitä ja uhraamme heitä jumalillemme. Joka tapauksessa on suurin lempeys meidän puolellamme; on, näet, parempi kuolla, kun olla orjana.“

Hän oli puhunut, silmänsä tuiottaessa vimmastuneina ympäri. Mutta liikuttava muisto oli luultavasti joukahtanut mieleensä; kyynel, näet, herahti tuon väkevän miehen silmästä.

„Mitävarten sinä itket?“ kysyi Eulalia ja katsahti häneen sääliväisesti.

Hän oli hetken ääneti, jonka perästä hän otti tytön pienen valkean käden suureen mustaansa ja sanoi: „Joku aika sitte en tietänyt mitä kyyneleet olivat; mutta olen valkeain häjyydestä oppinut sen. He ovat ottaneet minulta ja raastaneet pois kaikki ne, joita olen rakastanut. Me asuimme onnellisina hökkelissämme, piiritettyinä bananeilta, rakastimme kaikkia ihmisiä, emmekä tunteneet mitään huolia; silloin tunkeusivat nuo valkeat pedot rauhalliseen kotoomme ja raastoivat meidät pois. Isä, äiti, sisaret ja veljet ovat tulleet orjiksi; mutta minä pääsin kostaakseni heitä. Ja totuudessa, kostoni on oleva yhtä ankara kun heidän pahutensaki.

Nuo viimeiset sanat oli hän lausunut vimmastuneena, nyrkkejensä nostaen taivasta kohden.

Eulalia vapisi, hän kun milloinkaan ei ollut nähnyt yhtäkään ihmistä niin raivoutuneena. „Hillitse itseäsi!“ huudahti hän. „Jumala on julmasti rankaiseva sinun, jos vaan täytät uhkauksesi!“

Kabindadi nauraa rakisti ja pudisteli kähärää takkuista tukkaansa. Tämän ihmisen kasvoissa löytyi tosiaanki raivoutta ja järkeä sekasin. Tämä luonne tarvitsi ainoastaan jonkuun jalostuttavan vaikutuksen, ja petomaisuus oli heti antava siasa leppeämmälle ilmaukselle.

Nyt haukkuivat koirat pihassa. Nekerin käänsi silmänsä sinne päin; häntä näytti rupeevan kummastuttamaan. Eräs koira oli repinyt itsensä irti kahleista ja tuli nyt kauheasti karaten sille paikalle. Tuskin nekerin huomattuaan, karkasi se hänen kimppuunsa, ja ennenkun Kabindadi ennätti torjua sitä päältä, oli se heittänyt hänen pitkäkseen maa-

han sekä purrut häntä, jotta tuo punanen veri juosta suihkusi väkevästi pitkin hänen ruumistaan.

„Ne roistot!“ kirahti hän, „he tahtovat tappaa minun täällä, ett'en enää saattaisi kostaa“.

Koira oli juuri karkaamaisillaan uudestaan hänen päälensä ja olisi epäilemättä revellyt hänet, ellei Eulalia olisi asettainnut väliin. Käskeväällä äänellä huusi hän koiralle. Koira totteli heti ja laski ihe hänen jalkoihinsa.

„Pois täältä“, sanoi hän vihoissaan, „sinä olet häjy eläin ja tarvitset selkääsi“.

Koira painoi häntänsä jalkainsa väliin ja juoksi pois. Mutta Eulalia kyyristihe haavotetun yli, otti liinan kaulastaan ja kääri sen haavan ympäri. Kabindadi katseli häntä nauraen ja kiittää ängötti.

„Miks'eivät kaikki valkeat ole, miten sinä? Ottasimme sitte mielellämme heidät hökkeleihimme ja jakasimme heidän kanssaan viimeisen ruokapalan“, sanoi hän.

Sen jälkeen nousi hän äkkiä seisoalleen, pusersi tytön kättä ja riensi siitä pois. Keihäänsä auttoi häntä taas aidan yli.

Eulalia kiirehti kotio ja syöksihe liikutettuna äidin suojaan.

„Jumala nähköön! lapseni“, huudahti tämä pelästyksissään. „Hameesi on verinen. Mitä on tapahtunut?“

Eulalia kätki päänsä äidin helmaan ja kertoi nuuskuttaen, kuinka pahasti tuo ilkeä koira oli nekeriparan haavottanut. Tarkotuksenaan ei ollut tätä kertoa; mutta äiti oli houkutellut häneltä yhden toisensa perästä. Kuultuaan kaikki, lausui hän tyttärelle: „Tämä nekeri on täällä jouutuva surmattavaksi. Saako isäsi vaan tietää hänen loikuelevan talomme ympäri, on hän ampuva hänet“.

Tuo hyvä rouva oli ainoastaan levoton metsäläisen hengestä. Ei hän luullut tämän uhkauksia niin todellisesti aiotuiksi, ja sentähden suostuivat he Eulalian kanssa varottaakseen häntä ja pitääkseen hänen käyntiään salassa isältä.

V.

Sota Baboonien välillä. — Vartiat nukkuvat. — Sota erään jättiläis-käärmeen kanssa. — Miten nekerit siivoovat itseään. — Tappelu lasihelmistä. — Päällikkö Kollanda. — Eräät pidot ja niiden seuraukset. — Eräs lähetysaarnaaja. — Mitä Konjat oppivat tuosta uudesta evankeliumista.

Seuratkaamme nyt Bellegardea. Ennen päivän valkenemaa läksi hän nekerineen, kaikki hyvin varustettuina. Palveliat, jokainen kantaen säkkiä, kävelivät jalkasin ja herra ratsasti heidän edellään hevosella. Hevoset ovat harvinaisia Benguelassa ja saadaan tuskin rahallakaan. Mutta Bellegarde oli hankkinut itselleen semmoisen ja ratsasti nyt nähtävällä tyytyväisyydellä tuolla komealla eläimellä.

Niin pian kun saapuivat tuolle vielä pimeälle metsälle, oli palveliain sytyttäminen lyhdyt, joita heillä oli varolla; petojen kiljuminen, näet, jotka tänään näyttivät erin nälkäisiksi, tekivät tämän varovaisuuden tarpeelliseksi. Valkeanloiste pelotti ne kuitenkin, ehk'eivät mielellään vetäytyneet takaperin. Aurinko teki tulisoitot kuitenkin tarpeettomiksi, sen loistava valo lankesi oksain, varsien ja lehtien välitse alas maahan, jossa nähtiin jalopeuran, hyenan ja schakalin jälkiä.

Bellegarde oli vaipununna ajatuksiinsa eikä lausunut sanaakaan. Nuo sumeat rypyt otsassaan lisääntyivät ja hän katseli säikkyvin silmin noita mustia, jotka puhua lörpötellen kävelivät hänen perässään. „Hiljaa!“ huudahti hän käskevänä heille. „Ottakaatte vaarij tiestä ja pitäkäätte aseenne varullanne, ett'eivät Jaggat karkaisi päällemme ja tappaisi meitä. Niitä loikuilee taas ympäri ja olenpa nähnyt yhden lähellä Catumbellaaki. Ell'ei minulla olisi koiria, pelkäisin matkustaa kotoani.”

Mustat vaikenivat; joka sana heidän herransa suusta sisälsi käskyn, jota paikalla toteltiin. He tarttuivat aseisiinsa lujemmasti kiinni, ja katselivat tarkoin pensaisiin; kuitenkin ei näkynyt minkään vaaran uhkaavan.

Puolen tuntia sen jälkeen saapuivat he eräälle paikalle, jossa tie kävi kahden jyrkän mäen välitse, jotka olivat ihan paljaita puista. Kauhistavaa jyryä ja julmaa luikkinaa kuului. Bellegarde kuunteli hetkisen, sitte sanoi hän ylenkatseellisesti: „Ne ovat ainoastaan Baboonia. Eteenpäin!“

Baboonit ovat erästä lajia apinoita, jotka mielellään oleskelevat semmoisilla puuttomilla ylänköillä, kun heillä niistä on laeva näköala. Sieltä tekevät ne ryöstöretkiä kyliin, joissa mielellään käyvät hedelmäpuistoissa ja kulettavat pois runsaat varastot. Babooni on pelkkäämätön, ja tapaako se ryöstöretkillään jonkuun koiran, jonka tarhan omistaja on asettanut vartiaksi, menee se sitä vastaan ja puristaa sen väkevillä käsivarsillaan kuoliaaksi, tai puree sitä kunnes se kuolee.

Mutta täällä oli niillä sota keskenään, joka varmaanki oli tullut saamansa saaliin johdosta. Ne olivat hyvin hillimättömiä ja pureskelivat toisiaan, jotta veri lainehti kallioita myöden.

Havaittuaan ihmiset, pakenivat baboonit ja kiipesivät sikin sokin useoihin öljy- ja kokospalmuihin. Ihmisten kanssa eivät ne rohkene antautua sotaan; miten paheksuivat tulemistaan häirityiksi, näkyi nostamastaan korkeasta ja ja haikeasti haukunnasta.

Astuttiin marsissa ohitse, mutta tuskin oli ennätetty sadan askeleen päähän, kun baboonit taas kiipesivät alas puista ja pitkittivät keskeytettyä sotaa.

Pian tuli kuumuus sietämättömäksi ja matkustajamme olivat niin uuvutetuita, jotta heidän oli etsiminen paikkaa levähtääkseen. Bellegarde astui alas hevosen selästä, laskeutui maata erään tuuhean puun siimekseen ja käski nekerien vuorotellen vartioimaan, ett'eivät muka tulisi ahdistetuiksi pedoilta tai vieläki rajvommilta Jaggailta. Itse hän otti pyssyn käteensä ja nojautui puurunkoa vastaan. Silmät ummistuivat; taas herättyään, näki hän vartiainkaan ei voivan unta vastustaa. Kirouksella mieli hän herättää

heitä, mutta eräs esine, joka verkalleen liikkui ruohostossa, veti huomionsa puoleensa.

Hän kohoihe verkalleen ja näki erään hyvin suuren jättiläiskäärmeen, joka nopeaan luikerrellen läheni noita nukkuvia nekereitä. Tämä todisti sen olevan hyvin nälkäisen; siinä tilassa ainoastaan, näet, hyökkää jättiläiskäärme ihmisen päälle, kiertäikse hänen ruumiinsa ympäri ja rutistaa hänen räämäksi.

„He olivat ansainneet vähän opetusta, kun nukkuvat, sen siaan kun heidän olisi tullut olla valveilla“, puheli hän itsekseen; „mutta minä olen kalliisti maksanut heistä, enkä saata saltia heitä itseltäni ryöstettävän“.

Yhdellä hyppäyksellä oli hän käärmeen takana ja nosti pyssyä; mutta käärmeen pää oli niin kätkeytynä ruohostoon, ett'ei saattanut oikein tähdätä. Aikoilematta siepasi hän erään raskaan sapelin tupesta ja antoi käärmeelle aivollisen iskun, joka erotti pyrstön ruumiista. Tuo haavotettu eläin, hurjistuneena tästä odottamattomasta hyökkäyksestä, kääntyi ja avasi kauhistavan kitansa vihollista kohden. Tuon äkkinäisen käännöksen kautta joutui se niin lähelle, jotta seuraavassa tuokiassa olisi pyrähtänyt kierrokseen hänen ruumiinsa ympärille, ell'ei katkaistun ruumiinsa vuoksi olisi ollut liika heikko siihen.

Bellegarde, tottunut tämänlaisiin vaaroihin, oikasi kylmäverisyydellä pyssyn; laukaus pamahti ja runnellulla päällä vaipui peto tantereelle.

Laukauksesta pelästyneinä, hypähtivät nekerit seisolleen ja tirkistelivät käärmettä. „Se olisi ollut oikein teille, jos se olisi syönyt yhdenkään teistä“, jylisti hän. „Miten saattaa nukkua semmoisessa metsässä kun pitäsi vartioita?“

Nekerit ängöttivät vähän muka puolustellakseen ja odottivat selkänsä nyt saavan vähän maistaa hänen ratsastus ruoskastaan. Mutta Bellegarde tiesi aivan hyvin heidän kiitollisuutensa siten vähenevän, ja hän tahtoi nyt mihin hintaan tahansa pitää heitä hyvällä mielellä.

Nämä irvistivät kiitollisesti häntä vastaan pullikkoilla huulillaan ja valkeoilla hampaillaan, sekä lähestyivät hänen vaatteittaan suutelemaan. „Hyvä, hyvä!” sanoi hän; „täytäkäätte vaan vast'edes velvollisuutenne!”

„Kyllä!“ huusivat he jokainen ja taputtelivat käsiään. Sen jälkeen mittasivat he käärmeen, joka oli kahtakymmentä jalkaa pitkä, ja rupesivat nylkemään sitä välkkyvästä nahastaan, joka piti muka ripustettaman voittomeriksi Catumbellaan.

Tämän tehtyä, sanoi Bellegarde: „Olen tehnyt erään kaupan ja tulee neljässä viikossa hankkiani kaksisataa mustaa. Tulee auttaanne minua ja olette sentähden palatessani saapa niin paljo paloviinaa, kun jaksatte ryy-pätä.“

Paloviina! on tämän kansan aamu- ja iltarukous, jonkatähden tekevät mitä vaan vaaditaan. Arvattavasti lupasivat nytki auttaa Bellegarde senioria; lupasivat sen, ehkä tiesivät tulevansa siten olemaan avullisina veljiensä pettämiseen ja myymiseen.

„Sittemmin menkäämme nekerikylään,“ sanoi hän.

„Heimo on jo kauan ollut kiukussaan naapureitansa kohtaan. Menkäätte kansan sekaan ja sytytelkäätte valkeata, kunnes se leimahtaa ilmi tuleen. Mutta nyt menkäämme eteenpäin.“

Nekerit ottivat taas säkit ja kävelivät herransa perässä. Uuvuttavan kulun perästä näkivät kokospalmujen siimeksessä erään kylän hajaalliset hökkelit. Asukkaiden näytti lepäävän, missään ei näkynyt yhtään ihmistä. Bellegarde laukasi pyssynsä; hän, näet, olisi mielellään tahtonut heidän kaikkien olevan koolla. Tämä oli tehokas keino. Asukkaat tulivat esiin noista matalista majoista ja katselivat häntä suuresti luikaten. Kaikki olivat he pitkiä ja kookkaita henkilöitä, joilla suurimmaksi osaksi oli sokea vartalo ja säännöllisesti muodostuneet kasvot; mutta melkeen kaikki olivat niin rumistainneet, jotta inholla oli heistä kääntäyminen.

Kasvojen maalausta varmaanki pidetään heiltä erinomaisten suurena kaunistuksena; he, näet, olivat sivelleet ne paksulla valkea- ja sinivärillä. Vieläpä jotkut olivat hiuksensaki täten kaunistaneet, jotka ensin olivat sitoneet suuriin suortuihin ja sitte laappineet värillä. Miehetki olivat joukon kirjavia sulkia pistelleet hiuksiinsa ja vaimot koristelleet ruumistaan helmeillä, pienillä kelloilla, eläimen hammasluisilla rannerenkailla ja kirjava tupsusilla kaulakäärillä.

Semmoisia kappaleita saavat he portugalilaisilta ja myyvät niiden edestä vihollisiaan, väliin ystäviänsäki, vieläpä omaisiansaki. Bellegarde antoi nekerien lähestyä, otti säkin eräältä palvelioista ja heitti joukon sekaan välkkyviä pikkukaluja, lasihelmiä, vähiä kellosia, nappeja ja semmoista. He tappelivat niistä, verissä päin. Bellegarde heitetti vieläki kerran pivollisen tuommoista romua ja antoi säkin sitte taas nekerille sekä ilmotti kansalle, tullessa sinne päällikköä tavatakseen.

He riensivät päällikölle tätä tärkeää uutista ilmottamaan ja tämä näkyi pian erään suurenmoisen, aidalla piiritetyn hökkelin suulla ja kutsui Bellegardea astumaan sisään. Mies ei näyttänyt olevan alammaistensa kaltanen itseänsä siivoamisen suhteen; hänellä, näet, oli ainoastaan lyhyt esiliina vyötäröllään, mutta oli muuten alasti.

„Oletko se sinä, Bellegarde?“ sanoi hän. „Toivoin tämän joutavan romun siaan tuoneesi kiväärejä ja ruutia. Saattaisin tarvita niitä, Jaggaat, näet, käynevät pian meitä tervehtimässä.“

„Enkö nykyään ole lähettänyt sinulle tusinaa pyssyjä?“ kysyi Bellegarde.

„Varmaanki, mutta mitä voi tusina toimittaa niin montaa vihollista vastaan?“

„Ole kärsivällinen, Kollanda, aikaa myöden olen Kongos päällikölle antava niin paljo aseita, jotta hän voi kaikki viholliseni ammuta kuoliaaksi. Mutta nyt olen tänne tullut ainoastaan sinua ystävällisesti tervehtimään ja antamaan

vaimollesi lahjoja. Kutsu ne kokoon, jotta saan tietä joko kaisen toivotukset.

Kollandan ei tarvinnut kutsua heitä kokoon; niinpian, näet, kun kuulivat puhuttavan valkeain tulosta, tulivat he rientäin ja keräytyivät eräesen suureen, palmulehdillä peitettyyn, avoimeen hökkeliin. Kollanda käytti muuten tätä huonetta kokouspaikkana, mutta tänään tuli se vastaanotto- ja seurahuoneeksi.

Bellegarde vietätti sinne kaikki säkit, ja istuutui eräälle lujaan tallatulle maapenkereelle. Yliympäriinsä levitti hän säkkien sisällön. Se oli ainoastaan pikkukalua huonosta arvosta; mutta kaikki välkkyi ja loisti sekä herätti siten vaimojen ihastuksen. Kuitenkaan ei kukaan lähestynyt; Kollanda, näet, piti vaimonsa ja tyttärensä kohtuullisessa kurissa, ja yksikään heistä ei rohjennut hänen läsnäollessaan antaa syytä mihinkään sopimattomuuteen.

Kaikki seisovat jotenki etäällä. Nähtiin aivan hyvin, näillä vaimoilla olleen suuremman arvon kun kylän muilla asukkailla; ne, näet, eivät ainoastaan viljelleet kirjavaa esiliinaa, vaan myöski erästä kankaanpalasta, joka ulottui paljaisiin jalkoihinsa asti. Kaula ja hartiat loistivat helminauhoista, ja nilkoissa sekä ranteissa kilisi kuparinauhoja, joista näkyivät olevan hyvin kopeita. Muutamat olivat helminauhojaki solmielleet vyötäröihinsä. Vaimojen päät olivat ajeltut; mutta nuo miehiset hovimiehet, jotka uteliaina nojautuivat ovi pieliä vastaan, olivat hiuksensa kaunistaneet monen monituiseen kummalliseen tapaan. Ken tahtoi jonaki pidettää Kollandan asukkaiden seassa, piti villaista tukkaansa pujoteltuna pieniin palmikkoihin, ja jokaisessa pienessä hiuspalmikossa erään kellon tai suuren lasihelmen, joka, heiluen ja kilisten, riippui alas niskalle.

Bellegarde viittasi noita mustia naisia tulemaan lähemmäksi. Ainoastaan Kollandan rakastetuimpi puoliso, jota kaikilta muilta kunnioitettiin omituisena haltiattarena, tuli hänen tykönsä.

„Etsi näistä kappaleista mikä parhain miellyttää sinua,“ sanoi hän.

Hänen silmänsä vilkkuivat yli ympäri. Ne kiintyivät eräälle kirjavalle kankaalle, jommoista Europassa huonekaluiksi käytetään.

„Kelpaako tämä sinulle?“ kysyi hän. Hän myönnytti.

Sitte otti hän kankaan, levitti sen ja ripusti sen vai-paksi hänen hartioilleen. „Sinä et voi itseäsi nähdä,“ sanoi hän hymyillen ja antoi hänelle pienen kuvastimen, josta oli suurimmasti kiitollinen. Hän oli lähtemäisillään, mutta Bellegarde solmi eränsen kaulaliinaan useoita muita pikkukaluja ja kuiskasi: „Yli puhutko miehesi sotaan Jaggoita vastaan, saat paljoa kauniimpia kappaleita.“

Hän lähti pois ja eräs toinen tuli siaan. Tämäki sai runsaasti lahjoja, mutta ei kuitenkaan niin paljo, kun edellinen. Tälleki kuiskasi hän samat sanat, ja siten kesti, kunnes viimeisin oli pukeutunut tuohon uuteen kaunistukseen. Loput tavaroita pani hän säkkiin ja tarjousi kaunistelematta vieraaksi päällikölle.

„Olet tervetullut,“ sanoi Kollanda; „minä kun tiedän tuovasi muassasi punsia ja arakkia.“

Atrioittiin vapaassa ilmassa, varjoavain puiden alla. Bellegarde tuotatti suuren pullon väkevää arakkia ja täytti siitä päällikölle kunnes tämä tuli puheliaaksi ja erinomasen iloseksi.

„Etkö tarvitse mitään tavaroita?“ kysyi päällikkö sonkertaen.

„Tavaroita tarvitaan aina,“ vastasi Bellegarde, mutta ajat ovat huonoja ja merikaptenit tuskin maksavat puolta-kaan mitä ennen antoivat. Englantilaiset luovaavat alati rannikoilla ja ottelevat orjalaivoja. Ihmiset ovat tulleet pe-loiksi, eikä voi tuskin mitään ansaita.“

Molemmat vaikenivat; päällikkö vaan joi juomistaan, silmänsä rupesivat yhä enemmän tuiottamaan ja kieli pieksi kernaasti noita punertavia huulia. Etevin puolisonsa meni nyt häntä lähemmäksi ja kuiskasi jotaki hänen korvaansa.

Päällikkö kolautti taas ryypyn pullosesta; hän, näet, ei tyytynyt enää juomaan lasista, jonka Bellegarde oli pan-

nut hänelle eteen. Kielensä tuli yhä kankeammaksi. Sitte kääntyi hän Bellegarden puoleen ja sanoi: „Minulla on joukko hyödytöntä kansaa alammaisteni seassa. Tahdotko, sidotutan tusinan heitä ja voit saada ne huokeysta hinnasta.“

„Olenhan jo sanonut sinulle, ett'en suuresti välitä orjista,“ vastasi Bellegarde. Sitä paitsi pitäisin huonona ystävyyden osotteena, jos mielisin maasi puolustusvoimaa heikontaa. Sinulla on vihollisia ja voit paremmin kansasi käsivarsia käyttäjä.“

„Niin on laita,“ väitti päällikön vaimo. „Oletko unoh-
tanut Jaggaat, jotka rosvoina tunkeutuvat maahamme? Ole mies, Kollanda, ja varustaos heitä vastaan. Kosta heille, ansion jälkeen.“

Kollanda heilutti päätään; hänellä ei näyttänyt olevan halua taisteluun Jaggaiden kanssa. Nyt ryhtyivät toisetki vaimot kanssapuheesen. Jokainen, kun oli saanut jonkun lahjan Bellegardelta, koki taivuttaa päällikköä alkamaan sotaa Jaggaiden kanssa. He moirittelivat hänelle verrattomasta urhollisuudestaan ja esittelivät hänelle, miten hän ei ainoastaan tulisi vangeista voittamaan paljo rahoja, vaan myöski paljoa pelättävämmäksi päälliköksi.

Hän vastusti kauan; mutta vihdoin voitti hänen turhamielisyytensä ja hän kysyi kuinka paljo Bellegarde tah-
toi antaa joka hengeltä.

„Hm,“ vastasi tämä, „mielistyisinkö kaupantekoon, tulisi sen myöski olla melkoinen. Alle kahdensadan pään en osta. Minäpä, niinkun sanoin, en suuresti välitä kaupasta.“

Tuo kavala kettu tiesi aivan hyvin, semmoisilla lausunnoillaan saavansa huokeymasta hinnasta, ja hän tarjosi pitkällisen hieromisen perästä jokaisesta päästä rahamäärän, joka suomen rahassamme tuskin teki kahtatoista markkaa. Ihmishenki kahdellatoista markalla! Se on uskomatonta, ja kuitenkin tehtiin usein kyllä semmoinen kauppa.

Nekerien taiputuskyky oli samate vaikuttanut muihin asukkaisiin. Eräs lähetyskunta tuli, joka pyysi päällikköä heimoneen tekemään retkeä Jaggoita vastaan.

Kollanda, joka havaitsi kansansa niin taipuvaksi, ta kertui ansaan ja julisti sodan, jonka jälkeen hän teki suostumuksen Bellegarden kanssa viedäkseen kaksisataa haavoittamatonta nekeriä, miehiä ja vaimoja, hänen luokseen Catumbellaan, joista olisi saapa maksoa kaksitoista markkaa jokaisesta.

Bellegarde oli mitä oivallisimmalla mielellä; kauppa, näet, oli tehty pikemmin ja paremmilla ehdoilla, kun oli toivonutkaan. Vierasaraisilla käsillä antoi hän lahjoja vaimoille sekä ja'otutti palvelioillaan kaikellaisia pieniä kappineita toisilleki nekereille.

„Sinun tulee metsästämyllä valmistaida sotaan,“ sanoi hän päällikölle. „Mielistytkö siihen, seuraan teitä huomenna.“

„Huomenna ei se voi tapahtua,“ vastasi Kollanda, „olen antanut luvan eräälle kristitylle lähetysaarnaajalle saarnaamaan huomenna kansalleni. Mutta ei se vahingoita, sillä siten keräytyy suuri joukko ihmisiä, ja sitte heti voin ilmoittaa heille aikovani sotaan Jaggaiden kanssa.“

Orjakauppias antoi päällikölle arakkipullon ja vetihe takasi eräesen hökkeliin, joka pidettiin häntä vasten varolla.

Seuraavana aamuna ennen auringon noustua, tuli suuri tungos kylään. Miehiä, vaimoja ja lapsia riensi sille paikalle, jossa lähetysaarnaajan piti saarnaaman. Päällikköki vaimoneen lähtivät sinne. Paikka oli jo täytetty suurelta väkijoukolta ja uusia tuli taukoomatta. Muutamat olivat varsin alastomia, toiset puettettuina mitä kummallisimpaan tapaan. Useimmat kävelivät jalkasin; mutta monet, jotka tulivat kaukaisilta tienoilta, ratsastivat lehmillä tai härillä.

Pari nälkäistä henkilöä olivat vieneet lampaan muasaan, virittivät tulen, teurastivat eläimen ja rupesivat sitä tulella paistamaan. Sill'aikaa vierä eräs noista suurista vaunuista, joista jo olemme puhuneet. Härät riisuttiin val-

jaista ja ajettiin puiden alle, vaunun ovi avattiin ja eräs mies näyttäytyi englantilaisessa pu'ussa hännystakkine ja ahtaine housune sekä raamattu kädessä.

Hän alkoi heti puhumaan Jumalan valtakunnasta ja jylisti nekereille, jotka jumalina palvelivat hengettömiä olen-toja. Tällöin esitteli hän heille Jumalan vihan niin pelät-tävällä tavalla, jotta muutamat vanhat vaimot rupesivat itkemään. Ylimalkaan ei hänen saarnansa kuitenkaan tehnyt mitään erinomaista vaikutusta; tämä englantilainen lähetys-saarnaaja, näet, ei ymmärtänyt puhettaan sovittaa nekerien käsitysky'yn mukaan. Vasta, lausuttuaan muutaman sanan vihollisten hävittämisestä, rupesi kansan vanhin ja päällikkö kuuntelemaan häntä suurimmalla tarkkuudella. He olivat vielä otettuina Jaggaita kastamisen ajatuksilta, ja luulivat hänen sanansa tarkottavan heidän verivihollistensa hävittä-mistä. Tämä oli heidän ainoa hyötynsä saarnasta.

Lähetysaarnaaja, ison aikaa puheltuaan, lupasi palata takasi ja meni taas vaunuihinsa. Härät valjastettiin ja hän matkusti eräasen toiseen kylään, jossa samaa näytelmää jatkettiin.

Nyt nousi Kollanda eräälle kummulle ja huusi: „vai-moin ja lasten tulee lähteä pois, ainoastaan miehet jääkään paikalleen.“

Tottuneina pikaiseen kuuliaisuuteen riensivät vaimot ja lapset pois, kätkiivät hökkeleihin tai heittäytyivät pit-käkseen etäisten puiden alle.

„Kongas-miehet!“ huusi Kollanda suurella äänellä. „Olette kuulleet erään uuden opin, opin, joka on tullut sekä minulle että teille ymmärtämättömäksi. Emme saata mie-listyä tähän oppiin, se kun määrää meidät hylkäämään vai-momme. Vaimomme menisivät muka Jaggaiden luokse ja vetäsivät yhtä köyttä niiden kanssa. He kulettaisivat vi-hollisen kylihimme ja karkauttasivat ne kavalasti kimp-puumme. Me emme voi tätä opetusta käyttää, meidän kun sitte tulisi alkaa ihan toista elämänlaatua. Mutta yksi oli hyvä tässä opissa. Valkea pappi haastoi Jumalan kostosta

ja tämän Jumalan hirmusesta vihasta vihollisiansa vastaan. Tähän kohtaan saatamme suostua, Jaggaat kun ansaitsevat vihaamme. Sotatorvi on jo liika kauan vaiennut, sentähden pitävät viholliset meitä pelkurina ja karkaavat äkkiarvaamatta kimppuumme, tehdäksensä meitä orjiksi tai uhratakseen meitä jumalillensa. On parempi, jotta edellytämme heitä ja te'emme heille, miten he tekisivät meille.“

Korkea myönnytyshuudahdus kajahti joukosta.

Kollanda käyttihe edustaan ja jatkoi kuten neu'okas kenraali ainaki, sodan edellä joukkoaan urheuttaessaan.

„Olen saanut salaisia tietoja Jaggaiden jo rupeevan varusteleimaan, heidän vannotulla valalla uhanneen polttaa hökkelimme, kaataa palmumme ja myydä meidät itse valkeoille. Muistutelkajte viimeistä sotaa, jolloin kauhista-valla julmuudella hävittivät kaiken. Sallisitteko vielä semmoisia kauhistuksia?“

Nyt olivat miehet sillä kohdalla, jolle päällikkö tahtoi heidät. Sadatuksilla puristelivat he käsiänsä nyrkkiin, pudistelivat hikeä valuvia päitään ja ruiskuivat tulta ja liekkejä. Renkaat käsivarsissa ja jaloissa kilisivät, ja kellä oli joku ase, nosti sitä uhkaavalla luikkinalla. „Sotaa! so-taa!“ karjuivat he.

„Hyvä, sotaan pääsette,“ sanoi Kollanda tyytyväisellä hymyilyllä. „Palatkaatte kotio, pankaatte aseenne kuntoon ja valmistaikaatte seurataksenne minua. Mutta ennenkun lähdemme sotaan, menkäämme metsästämään, hankkiaksemme vaimoillemme, lapsillemme ja vanhoille lihaa, sekä kuohuttaaksemme vertamme ja harjotellaksemme itsiämme sotaan. Etäällä asuvat vetäykööt kylihinsä, vähittellen tul-laksensa joukkoomme. Täkäläiset miehet lähtevät kanssani metsästämän, auringon kadotettua suurimman voimansa.“

Miehet ryntäsivät kirkuen sieltä jokainen, riemuiten pian saavansa tilaisuuden vihattua vihollista kostaakseen.

VI.

Kokoonkutsuminen puhvelin sarvella. — Metsästysseurue. — Mäkikauriita. — Tappelu jalopeuran ja vuorikauriin välillä. — Eräs Gnu kaadetaan. — Sodassa. — Wakoojia. — Lammissa. — Jagga-kylä öiseen aikaan. — Eräs tuli- ja verinäytelmä. — Kabindadi pakenee.

Auringon kallistuttua pään kohdalta, astui Kollanda talonsa portin edustalle. Hartiainsa ympäri rippui tuo suuri puhvelin sarvi, jonka viimeisessä verisessä takaa-ajossa oli ottanut eräältä viholliselta. Hän kosketti paksuilla huulillaan sen suullista ja soittaa törötti sillä erästä säveltä, joka kuului kauaksi ympäristölle. Heti tulivat nekerit rientäin, kaikki varustetut pitkällä keihäällä, muutamat miekoilla, kirveillä, veistelykirveillä ja nuijillaki.

Kaikkein keräynnyttyä, tuli Bellegardeki väkineen; muutamat Kongot lähestyivät vaunuilla, joille metsästyssaalis piti pantaman, ja seurue lähti liikkeelle. Pian oli metsä läpikulettu ja saavuttiin eräälle puuttomalle paikalle, jossa aurinko vielä harjotti valtaansa ja poltti hehkuvalla kuumella nekerien päälakiin. Mutta nämät ihmiset ovat niin tottuneita kuumuudelle, jotta voivat varsin hyvin ilmanalassa, joka saattaa valkeoille kuolettavan nääntymisen.

Illan rinnassa jäi lakeus heidän takansa ja he joutuivat eräasen metsään, jonka läpi eräs puro lirisi. Kollanda järesti väkensä niin, jotta he tulivat vetäymään pensaikkoon kätköön, kun oli tullut se hetki, jolloin mäkikauriit tavallisesti tulevat vedelle juomaan.

Bellegarde oli etsinyt erään paikan, jossa oli täydellisesti kätkettynä lehdiltä ja sopi mukavasti tähdätä. Ei kauaa viipynytkään, kun etäältä kuulivat antilopien omistuista juoksua ja näkivät koko lauman lähestyvän. Tosiaanki olivat ne kuitenkin vainunneet heitä uhkaavan vaaran; ne, näet, seisahtuivat äkkiä, nostivat päänsä ylös ja kuuntelivat. Eräs kaunis komeoilla, lyyrynmuotoisilla sarvilla rohkeni kuitenkin tulla lähemmäksi vettä ja rupesi juo-

maan. Tämä rohkasi toisiaki. Nopeassa juoksussa lähes-
tyivät nuo vaaleanruskeat, kauniit ja gasellinnäköset eläi-
met sekä kostuttelivat janostuneita huuliaan purossa. Bel-
legarden pyssy pamahti ja tuo komea kauris viruihe ve-
ressään. Pelästyneinä pakosivat toiset sieltä pois; mutta
joukko nakatuita pitkiä keihäitä kaatoi vieläki muutamia
noista kauniista eläimistä.

Nekerien raivo joukko syöksihe saaliille ja rupesi heti
purolla poistamaan niiden sisälmyksiä. Pari lihavimmista
eläimistä määrättiin iltaatriaksi, toiset sälytettiin vaunuihin.

Tuskin olivat tämän työn päättäneet, kun pelästyivät
erästä jalopeuran kiljuntaa. Metsän kuningaski oli luulta-
vasti vainunnut kauriit; sen, näet, nähtiin tulevan tulisesti
karaten. Muutamissa minuutissa saapui se sille paikalle,
jossa he seisoivat.

„Olkaatte alallanne!“ jylisti Bellegarde nekereille.
„Tässä tulee jokaisen tehdä velvollisuutensa!“ Hän laarasi
kiireesti pyssynsä ja asettihe uskaliaasti odottamaan jalo-
peuraa. Kollandaki valmistihe keihästään heittääkseen.
Tämä teki Kongoissa hyvän vaikutuksen. He häpesivät
pelkurillisuuttaan ja sopivat ollakseen paikaltaan hiiskah-
tamatta.

Mutta heidän urhollisuuttaan ei pantu koetukseen;
jalopeura pysähtyi äkkiä juoksussaan ja kurotti päätään.
Erästä kukkulaa alaspäin laukkasi eräs suuri vuorikauris,
joksi täällä nimitetään *Orix capensis*'ta. Sillä ei ollut aavis-
tustakaan itseään uhkaavasta vaarasta. Hilpeästi heilutteli
se terävänirkkosia sarviaan ilmassa ja nekerit saattoivat
sen soreata ruumiinrakennetta ihmetellä.

Jalopeura oli kyyristäinnyt erään pensaan taka ja
odotti kunnes vuorikauris tuli niin lähelle, jotta saattoi ta-
vuttaa sen juoksussa. Nyt oli se sopivan matkan päässä;
jalopeura kohottihe ylös ja pakosi eteenpäin kun ammuttu
nuoli.

Nyt vasta huomasi vuorikauris sitä uhkaavan vaaran.
Vavistus valotti sen. Näytti ikäänkun vuorikauris olisi ha-

vainnut nyt olevan mahdotonta paeta ja asettihe sentähden puolustusasentoon. Koivet hajallaan kurotettuina eteen ja taapäin, asetti se nuo suorat ja teräväkärkiset sarvet tuota töytävää ryöväriä vastaan.

Jalopeura kun kerran oli täydessä juoksuvauhdissa, ei voinut pysähtyä. Ruumiinsa koko painolla hyökkäsi se vuorikauriisen, ja kiljahti tällöin niin julmasti, jotta tuo karaistu päälikköki pelästyi. Se oli jalopeuran kuolemankiljuntaa, nuo teräväpäiset sarvet, näet, olivat tunkeuneet ruumiiseen ja tunkivat verisillä nirkoillaan selän läpi.

Mutta vuorikauriski oli kuollut. Viimeisinten nykäysten ja julmain kipuין alla tarttui jalopeura siihen kynsillään ja likisti sitä niin kovin, jotta luiden rutina kuultiin kuuntelevilta metsästäjiltä. Pian vaikeni molempain näiden kuolevain valitus; jalopeura vaipui sivullepäin ja veti vuorikauriin muassan maahaan.

Kuolemantaistelun päätettyä, riensivät metsästäjät tappelupaikalle, erottivat eläimet toisistaan ja nylkivät jalopeuran nahan, jonka sai Bellegarde.

Kongat ymmärtävät varsin hyvin valmistaa petojen nahkoja. Bellegarde otti sentähden päällikön sivullepäin ja antoi tämän työn hänen tehdäkseen, josta lupasi hänelle suuren pullon paloviinaa. Tämän hekumallisen nautinnon himosta, lupasi päällikkö valmistaa hänelle niin kauniin nahan, kun milloinkaan ennen ei ollut hänen kylästään lähtenyt.

Tuo lihava vuorikauris vietiin muassa leiriin, jossa suuri tuli viritettiin. Yöllä heräsivät hiitolaiseen kiljumiiseen. Pedot, jotka eivät rohjenneet lähestyä valkeata, olivat löytäneet jalopeuran raadon ja varmaanki joutunut tappelemaan siitä, seuraavana aamuna, näet, näkyi verisiä jälkiä petojen riitelemisestä tuon kuolleen pedon raadosta.

Kollanda ei niin suuresti lukua pitänyt lihan hankkimisesta, joka sitä paitsi helposti paheni kuumuudessa, kun saadakseen Konkojen murhaamishalua kiihotetuksi. Niin kauan kun eivät ole verta nähneet, ovat ne jotenki vahin-

goittamattomia; mutta sen näkeminen herättää niiden koko julmuuden, eivätkä he lakkaa, ennenkun ovat täydellisesti saaneet kostonsa tai murhaamishalunsa tyydytetyksi. Eläimien veri muka herättäisi halun ihmisveren perään.

Hän kielsi nyt metsästäjiä ahdistelemasta rauhallisempia eläimiä; niiden olisi ainoastaan tullut harjotella voimaansa semmoisia vastaan, jotka vetävät vastusta ihmisille. Bellegarde mielistyi tälle käskylle; hän tunsu päällikön tarkotuksen, ja hän kun tiesi miten voimakkaita ja sotaisia Jaggat ovat, piti hän tätä vakavampaa metsästystä oivallisena keinona toivottavan raivouden herättämiseksi nekereissä.

Etäisellä taivaan rannalla näkyi nyt jono mustia pilkkuja, jotka liikkuvat sukkelaan edestakasi. Kollanda seisautui ja katseli terävään sinnepäin. „Gnus-lauma,“ sanoi hän; vetäykäämme sivullepäin, vastatuuleen. Tulee kiertämällä päästämme niihin käsiksi.“

Metsästäjät kiersivät suuressa kaaressa pensaikon ja katkasivat tien eläimiltä, joilla ei vielä ollut vähintäkään aavistusta vihollisen läheisyydestä ja kulkivat pelotta eteenpäin. Gnu on kummallis-rakenteinen eläin. Saattaa sanoa sillä olevan jotaki sekä antilopista, härästä että hevoses-taki. Sen huipukkaat ja hyvin terävät sarvet tekevät sen kovin vaaralliseksi viholliseksi. Jos kohtakaan se, miten härkä, ei nosta vastustajaansa sarvillaan ja nakkaa sitä korkealle ilmaan, lävistää se sen kuitenkin täydellisesti, ja joutuisiko mikä sen raskaiden ja terävien kavioiden alle, tallaa se sen kuoliaaksi niillä. Sen harjasmainen harja, pukinparta ja pystykäs karvatupsu kuonolla, tekee sen julman ja pelättävän näköseksi.

Bellegarde piti pyssynsä viritettynä ja hiipi pensaitse päästäkseen lähemmäksi erästä suurinta eläimistä. Hän ei tällöin menetellyt tarpeen varovasti, kun muka tuli nähdyksi, ennenkun ehti ammuta. Eläin heilautti päätään taapäin, kuoppi maata, pieksi kylkiään hännällään ja loikkasi sitte pitkillä hypyillä siitä. Pahoillaan siitä kun oli kadot-

tanut parhaan tuokion, lähdätti Bellegarde sen perään erään luodin, joka sattui sitä kupeisiin. Koko lauma hajousi nyt hurjasti paeten.

Gnulta kun paetessaan, minkä maalaiset tiesivät kokemuksesta, juoksee aina kaaressa ja sitä sen tavattoman nopeuden vuoksi ei saata ajaa takaa, katkasivat he tien ja seisovivat äkkiarvaamatta sen edessä. Kollanda nakkasi keihäänsä, joka istui niin syvään kiinni sen kupeesen, jotta tuo pitkä varsi väräeli ylös ja alas.

Tuosta kauheasta kivusta raivostuneena, painoi eläin päätään alas päällikön kimppuun karatakseen. Mustat kirahitvat pelästyksestä; Kollanda olisi armotta hukassa, ell'ei joku erinomainen kohtaous olisi tapahtunut. Tätä tapausta ei tarvinnutkaan kauaa odottaa. Päällikön nostaessa kirvestään, pamahti Bellegarden pyssy. Gnu hoipertui ja syöksyi maahan, pudotessaan peittäen päällikön ruumiillaan. Äkkiä juoksisivat nyt kaikki ja pelastivat Kollandan vaarallisesta tilastaan. Oliko soveljain aika; Gnu, näet, kohottihe vielä kerran jaloilleen ja luullen vihollisensa vielä maassa viruvan, kuoppi se niin ankarasti raskailla kavioidaan, jotta tömisi. Sitte seurasi kuitenkin sen loppu; se kaatua rojahti, eikä enää nousnut.

Nekerit keräytyivät päällikkönsä pelastajan ympärille ja suutelivat kiitollisuudesta hänen vaatteitaan. Mutta Kollanda lupasi hänelle, paitsi jo myytyjä orjia, kaikki neki, jotka vast'edes tulisi saamaan; arvattavasti samasta hinnasta.

Metsästyistä pitkitettiin yhä ja sen kuluella yhdistyi heidän kanssaan yhä useampia nekereitä. Sodanhalu oli nyt nousnut niin suureksi, jotta Bellegarde vaati palajamaan kotio. Päällikkö lähetti sitte sanoja muilleki heimosta ja antoi kansalleen käskyn viipymättä ja hyvin varustettuna löydyttämään kylään.

Näiden sinne saavuttua, vilisi siellä jo sotilaita. Ehkä nämä ihmiset kyllä rauhallisina aikoinaki olivat pelättävän näkösiä, oli se vielä suuremmassa määrässä laita nyt, kun kaikki enemmän tai vähemmän olivat julmentaineet, pelkoa herättääkseen.

Kollanda kulki rivien läpi, tarkasteli aseet, kehui ja moitti. Seuraavana aamuna ennen päivän valkenemaa oli heidän muka retkettävä itää kohden, perintövihollistaan hävittääkseen. Kaikki riemuitsivat siitä, ja jokainen paloi halusta saada ravittaita Jaggailla.

Nyt viritettiin tulet, sotilaat keittivät ruokansa ja panivat sitte levätä. Aikaiseen aamulla raikui päällikön torvi, makaavat riensivät ylös ja ottivat aseensa. Hökkeleistä tulvaili ukkoja, vaimoja ja lapsia, ottaakseen jäähyväiset sotilailta sekä kehottaakseen heitä kestäväisyyteen ja urholisuuteen. Kollanda erotti vielä muutamia, jotka näyttivät hänestä liika heikoiksi ja tottumattomiksi aseita käyttämään, ja jätti niille kylän vartioimisen. Tyytymättöminä tottelivat he käskyä; he pitivät häpiällisenä täytyä jäädä vaimojen luokse, veljeinsä pukeutuessa kunnialla.

„Sytyttäkäätte tulisoitot!“ käski Kollanda, ja Kongot soveltivat kulkunsa pohjoista kohden. Vielä kauan näkyi loiste, heidän jo kadottua metsään. Bellegarde väkineen pysähtyivät vielä pariksi päivää kylään, kunnes jalopeuran nahka oli valmis mukaan otettavaksi, jonka jälkeen he palautuivat Catumbellaan.

Seuratkaamme nyt noita raivoja sotilaita. Koko tämän ja seuraavan päivän retkesivät he Kollandan piiritse; mutta kolmantena päivänä saapuivat he rajalle. Päällikkö piti tarpeellisena, ennen heidän menemistään vihollisten maahan, hankkia lähempiä tietoja, varustelisivatko Jaggaat mitämaks sotaan. Hän lähetti sentähden joitakuuta uskalioita henkilöitä vakoomaan ja kätki sotaväkensä erääsen korpisuohon, jonka korkea ruoko kätki heitä tiedustelevain silmistä. Ruokaa löytyi yltäkyllin; ruokojen seassa, näet, kohosi useita bananavarsia kypsillä hedelmillä.

Iltapuoleen toisena päivänä palasivat vakoojat, ilmottaen koko heimon elävän huolettomassa hiljaisuudessa, eikä aavistavan ensinkään sodan lähestymistä. Kolmen tunnin matkan päässä heidän nykyiseltä paikaltaan oli muka suuri kylä, johon paljo kansaa oli keräytynyt, viettämään erästä

uskonnollista juhlaa, ja juuri nyt olisi muka oikea tuokio käydä heidän kimppuunsa.

Päällikkö kuletutti nekerit heti rämeiköistä, asetti heidän johtajakseen ja kulettiin eteenpäin. Seutu, jonka läpi kulkivat, vilisi pedoista; mutta Kollanda kielsi kuitenkin tulisoittoja sytyttämästä, hän kun pelkäsi tulen loisteen, jonka kautta he ainoastaan voidaan karkottaa, viholliselle kavaltavan heidän tulonsa. Lieneekö sitte ollut heidän suuri paljoutensa, joka pedot karkotti, vai sattumusko vaan, pelastui väki kuitenkin niistä, ehkä niiden kiljunta kuului hyvin lähellä.

Kulettuaan sitte kolme tuntia, vähääkään levähtämättä, antoi Kollanda merkin seisahtamaan; miehet eivät paikaltaan liikahtaneet. Päällikkö hiipihe hiljaa edelleen. Oli melkeen pilkko pimeä ja kuu loisti hyvin heikolla valolla, joka avitti häntä, jotta taisi kylää lähetä. Hiljaa hiipihe hän ensimmäisten hökkelien ohitse, kallisti korvansa ovi aukeamille ja vakuuntui asukkaiden nukkuvan raskaassa unessa.

Siten tiesi laidan olevan joka hökkelissä, kun oli tielään. Mutta päästyään keskelle kylää, löysi hän tuolla pyöreällä kentällä koko joukon vieraita Jaggaita, jotka olivat raskaasti nukkuneina erään tulen ympärillä, jonka viimeiset liekit vielä leimuilivat. Sen loisteessa tunnusteli hän useita, jotka olivat hänelle tutut edellisistä sodista. „Tuosapa on Kabindadiki“, saneli hän itsekseen, ja silmänsä kiintyivät tuohon jättiläiskokoseen nekeriin. Tämä kantoi vielä Eulalian panemaa käärettä. Hänki nukkui.

Vähän matkan päässä nukkuvista seiso i eräs korkea puu, jonka runkoa vasten heidän aseensa olivat laskettuina. Tämän nähtyään, loisti kostomielinen tuli Kollandan silmissä. Hiljaa, miten oli tullutki, hiipi hän taas takasi ja ilmotti kansallen mitä oli nähnyt. „He ovat turvattomia ja täydellisesti vallassamme, jos anastamme aseet,“ sanoi hän. Hän jaresti nyt joukkonsa, jotta osan miehistä tuli anastaida aseet, toisten hurmaavalla huudolla karatessa makaa vain kimppuun ja tappaessa heidät. Onni avitti heitä; en-

nen kuun nousua, näet, saapuivat he kylään ja toripaikalle. Yhdessä tuokiossa olivat aseet poisotetut ja Kongot olivat nelirivisessä linjassa asettautuneet nukkuvain Jaggaiden ympärille. Päällikön viitatessa nostivat Kongot kauhistavan kirkunan.

Pelästyneinä kavahtivat Jaggaat ylös ja havaitsivat itsensä saarretuiksi joka taholta. „Aseisiin!“ huusivat he; mutta aseet olivat jo poisotetut ja he saattoivat siis puolustaida ainoastaan väkevillä käsivarsillaan.

Kongot karkasivat aseineen heti tuon turvattoman joukon päälle ja tuhosivat kaikki, jotka ottivat vastuksen. Toiset riensivät tulisoitoilla hökkeleihin ja sytyttivät ne. Jonkun aikaa ei löytynyt ainoatakaan hökkeliä kylässä, joka ei ollut liekkien vallassa. Jotaki kauhistavampaa tätä kamottavaa näytelmää voinee tuskin ajatella. Jaggaita oli jo tusinoin tapettu ja vielä useampia kaatui yhä Kongojen lyönnistä. Kabindadi oli eräästä hökkelistä murtanut kangen, jota käytti murhaaseenaan; ja monen Kongon oli veristettynä maahan vaipuminen tämän edestä. Sotatoverinsa, tästä esimerkistä uskaliaina, keräytyivät hänen ympärilleen ja puolustivat kuten jalopeurat. Noiden turvattomain näytelmkeen voittajina palaavan sodasta; Kollanda, näet, oli Kabindadilta saanut iskun päähänsä eräästä nuiasta ja viruinauksissa tantereella. Päällikköä kun puuttui, toimiskeli jokainen omin neuoin, järjestys taukosi ja Jaggaat saivat edun puolelleen. Silloin kuului äkkiä kauhea huuto sytytetyistä hökkeleistä.

Kabindadi käänsi urhean päänsä ja näki kauhistukseen ukkojen ja lasten olleen savulta ja liekeiltä sulettuina hökkeleihinsä. „Kongot!“ huusi hän, äänellä joka kuului loitolle ympäriinsä; „oletteko ihmisiä, antakaatte nyt sodan levätä ja auttakaatte meitä pelastamaan noita onnettomia.“ Vastausta odottamatta, nakkasi hän nuian kädestään, syöksi lähimpään hökkeliin, tunki savutse, liekitse sekä johdatti ulos vaarassa olevat. Toiset seurasivat hänen esimerkkiään ja sota taukosi sillä hetkellä.

Kollanda kavahti tainnoksistaan; mutta saamansa lyönti kiihotti hänen mitä ankarimpaan koston, ja hän vannoi kenenkään ei pääsevän hengissä, Konkoja kun oli enemmän lu'ulleen. Kollandan käskystä karattiin nyt jokaisen vihollisen kimppuun erikseen, sidottiin nuorilla ja vietiin sotalinjan takapuolelle. Vangit enennettiin joka tuokio ja vastustaminen tuli yhä heikommaksi.

Kabindadi oli taas tarttunut nuiiaan; mutta voimansa olivat tyhjennetyt, kun koko ruumiinsa oli poltettu ja jokainen liikunto vaikutti hänessä tuimia kipuja.

„Antaus Kabindadi!“ huudahti Kollanda hänelle. Mikään voitto ei ole mahdollinen ja siten pelastat kumminki henkesi.“

Kabindadi katseli ympärilleen ja havaitsi seisovansa melkeen ihan yksinään. Silloin heitti hän nuiansa luotaan ja katosi yön pimeyteen.

„Ei ole enää enempää tehtävää!“ huudahti päällikkö. Kaikki sotakelvolliset miehet ovat sidotut; vaimoja ja lapsia vastaan ei tarvitse sotiamme; ne joutuvat kuitenkin saaliiksemme.“

Kongot herkesivät sodasta ja ajoivat asukkaat kokoon pieneen piiriin. Aamuauringon säteitään heittäessä tuolle poltetulle kylälle, erotti Kollanda vanhukset, jotka olivat työhön kykenemättömiä, sekä vähimmät lapset, ja käski toisten seuraamaan itseään.

Nyt alkoi hökkelien ryöstäminen. Mitä tuli oli säästännyt, raastettiin pois mukaan otettavaksi. Sen jälkeen otivat voittajat kaikki vangit, kaksisataaviisikymmentä lu'ulleen, väliinsä, ja retkesivät pois tuolta veriseltä näyttelykentältä.

VII.

Lahjotus jalopeuran nahalla. — Eulalia sairastuu. — Kollanda tulee vankien kanssa. — Menettely orjain kanssa. — Vaatesäiliö kellarissa. — Päälikkö apinoitsee Portugalin kuningasta. —

Parku ruoan perään. — Koirat lasketaan valloilleen. —

Mustan tavaran ulosjättäminen. — Rahat kätetään maahan.

Kuinka paljo kyyneleitä eikö Bellegarden lähdön perästä ollut vuodatettu Catumbellassa! Eulalia tiesi isänsä olevan orjakauppiaan ja jotta hän juuri nyt oli sotaretkellä noita onnettomia mustia vastaan. Yöt päivät ajatteli hän Loon ja Namin kohtaloa ja hän näki ennakolta isäänsäki saman odottavan, kentiesi heitä kaikkia. Hän ei kokospuiden, öljypalmujen ja bananain luona enää tuntenut mitään iloa; päänsä oli tykkänään täytettynä verisiltä näytelmiltä, ryöstämisiltä ja rosvoamisilta.

Eräänä iltana palautui Bellegarde nekerineen. Kaunistelematta, kun rehelliseltä toimitukselta palaava mies ainaki, meni hän perhehuoneeseen. „Eulalia, olen tuonut jotaki kaunista sinulle,“ sanoi hän ja kääri auki hänen silmäinsä eteen tuon loistavan jalopeuran nahan.

Lapsi nousi ylös ja katseli häntä tuiottavin silmin.

„Onko tämä tervehtiä minua tervetulleeksi?“ kysyi hän pahoillaan.

Tyttö puhkesi ankaraan itkuun, sanoen:

„Pappa! olet ollut ihmisjahdissa, kätesi ovat tahrautuneet viottomain verellä ja sinä paljastat henkesi nekereille, jotka epäilemättä ennemmin tai myöhemmin kostavat sinulle.“

„Onko äitisi istuttanut näitä sairaallaisia aatteita päähäsi?“

„Ei, äitini ei ole lausunut minulle sanaakaan; olisiki tehnyt sen, olisi rukoukseni saanut sinun jäämään kotio.“

„Mistä sitte tiedät että?“ . . .

„Tiedän sen omasta suustasi. Hiljakkoin yöllä kuulin sinun puhelevan siitä äitini kanssa.“

„No, mitä se vahingoittaa? Paria päivää myöhemmin olisit kuitenkin tullut tietämään sen. Muuten tulee tietääsi, olevani yksinään herrana huoneessa, enkä tarvitsevani neuvoja sinulta eikä äidiltäsi. Orjakauppa nyt vaan on tullut yleiseksi ja ken sitä harjottaa, tekee samoin kun sadat toisetki. Herkeäisinkö kaupasta, ei sen vuoksi vähempää orjia myytäisi; mutta voitto joutuisi toisten käsiin.“

„Tämä on eräs uskonnolta kirottu kauppa. Oi, salli ylipuhuttaasi. Matkustakaamme täältä isänmaahamme ja paetkaamme mustain kosto.“

Hän oli heittäytynyt isänsä jalkoihin ja syleillyt hänen polviaan. Isä työnsi hänen luotaan pahoilla mielin ja lähti antamaan nekereille tuota luvattua paloviinaa. Pian kajahti pihasta heidän hurja kirkumisensa ja Eulalia havaitsi heidän niin maukkaasta juomasta myyvän vanhempansa ja veljensä.

Lapsi ei saattanut koko yönä nukkua, vaan nuuskutti yhä; hurmauntuivatko aistinsa tuokioksi, heräsi hän seuraavana kauhistuksesta.

Tämä mielenliikutus oli hänelle ylen väkevä. Seuraavana aamuna makasi hän kovassa kuumetaudissa. Bellegarde, joka niin hellästi rakasti lastaan, lähetti palveliansa Pablon satamaan, jossa oli eräs portugalilainen laiva ja odotti hänen orjiaan. Benguelassa ei löytynyt lääkäriä, sentähden noudatti hän laivalääkärin.

Tämä lähti matkaan ja löysi Eulalian mitä kovimmissa houreissa. Tarkoin hänen tilaansa tutkittuaan, selitti hän tytöllä olleen ankaran mielenliikutuksen ja taudin olevan kuolemaksi, ell'ei saisi mitä huolellisempaa hoitoa ja mitä suurin hiljaisuus vallitsisi hänen ympärillään.

Bellegarde oli vaikeassa tilassa; joka päivä, näet, olivat Jagga-orjat odotettavissa. Onnettomuuden täydellistämiseksi, joutui vaimonsaki vuoteen omaksi, kiihkoutuneet hermonsä kun eivät voineet kestää pidemmältä.

Lääkäri neu'oi Bellegarden rakennuttamaan pientä suojaa puistoon ja antaa lapseensa jonkun uskollisen palveliat-

taren hoidettavaksi siellä. Bellegarde ryhtyi kiireesti tähän keinoon. Suoja rakennettiin ja samana päivänä jo Loo muutti sinne sairaan kanssa. Mitään lääkkeitä ei lääkäri määrännyt, hän kun piti parempana, jotta ilma ja hiljaisuus esteettömästi saivat vaikuttaa häneen.

Kahtena seuraavana päivänä houraili hän niin kovin, jotta Loo ei saattanut pysytellä häntä vuoteella, vaan täytyi kutsua avukseen Pablon ja Bundan, joiden tuli vartioida puistossa. Mutta kolmantena päivänä oli hän vaipunut uneen. Loo laski polvilleen, pani kätensä ristiin ja luki erään kiitosrukouksen; lääkäri, näet, oli sanonut nukkumista ensimmäiseksi parantumisensa merkiksi.

Loo häirittiin pian rukouksessaan eräältä valon kajotukselta, joka akkunan aukosta loisti sairaan vuoteelle. Kummastuneena nousi hän ylös ja katsahti ulos. Silloin lähestyivät vangit. Tulisoiot valaisivat heidän röykkeät kasvonsa ja sidotut kätensä. „Jumala, Jumalani!“ huokasi Loo, „noin monta vaimoa ja lasta orjain joukossa!“

Näiden kaikkien edellä kulki Kollanda päällikkö. Hurja voittoriemu kuvautui vielä kasvoillaan ja väliin kääntyihe hän vankien puoleen ja uhkasi heitä.

Valkeanloiste oli herättänyt asukkaat Catumbellassaki, koirat haukuivat, härät karjuivat ja hevoset hirnuivat. Tuo suuri portti avautui ratisten ja pian sen jälkeen näyttäytyi Bellegarde.

Eulalia huokasi nukkuissaan. Silloin ripusti Loo äkkiä erään peitteen akkunan aukeamalle, ett'ei hän muka olisi nähnyt mitä ulkona tapahtui, jos heräjäisi. Hän ei kuitenkaan herännyt.

Vangit vietiin portitse pihaan, ja tämä sulettiin rautakangilla. Nuo palavat tulisoiot seisoivat yli ympäri tuota korkeata muuria ja valaisivat miesten pitkät ja hoikat varjat, jotka nyt olivat peitettyinä tomulta, hieltä ja lialta. Pitkän kuletuksen aikana olivat he kärsineet paljo nälästä, janosta ja auringon helteestä. Kaikkien kädet olivat sidottuina selkäinsä taka ja vastustaminen heidän puoleltaan oli

mahdotonta. Vaimot ja lapsetki olivat sidottuina, nämä kun muuten olisivat saattaneet päästellä noiden vangittuin miesten siteet. Muutamien kasvoilla lepäsi röykkeys ja viha, toisten taas haikeus ja pelko siitä mitä vast'edes ehkä oli kohtaava heitä.

„Vettä! vettä!“ huokasi eräs tyttö, joka tuskin voi pysytellä ylähällä. „Jaa, vettä!“ huusi parikolmekymmentä ääntä hänen jälkeensä. „Halajatteko nyt vettä, juotuanne niin paljo verta?“ kirkui Kollanda heille. Mutta Bellegarde viittasi eräälle orjistaan, joka juoksi ämpärin kanssa Caturdayn virrälle ja juotti sitte jokaista heistä suurella rautalusikalla.

„Mahtavatko yöllä pysyä köysissään?“ kysyi yksi hänen orjistaan.

Bellegarde katsahti hänen päällensä terävällä katseella. Toivoisitko heidän ensin polttavan huoneen ja sitte karkaavan pois? Huostaatko semmoisia toivotuksia, on paras, jotta myön sinut samalla kertaa kun heki.

Orja vetäysi pelästyneenä takaperin. Bellegarde avattui itse orjasuojain portit ja Kollanda ajoi ne sisälle. Hittomaisella ilkeydellä tyrkkäsi hän niitä, jotka sodassa olivat urhollisesti henkeään puolustaneet, vielä kerran keihäällään. Rääkätyt kirosivat häntä ja pureskelivat hampaitaan; mutta hän käänsi heille nauraen selkensä.

Bellegarde sulki itse portin, veti rautakiskot päälle, pani raskaat lukot suulle ja otti avaimet itselleen. Mentyyään jo niin pitkälle, jotta julkisesti asettihe näille onnettomille ostajaksi, tuli hänen arvattavasti menetellä mitä suurimmalla varovaisuudella, eikä saanut luottaa uskollimpiin palvelioihinsakaan. Onnistuisiko Jaggaiden vapauttada ennen laivattamista, olisi kuulemansa varma. He eivät muka olisi arvelleet tappa häntä huoneen kaikkine asukkaine.

Avainten omistamisen kautta vakuunnuttuaan kenenkään ei irtipääsevän, kutsui hän päällikön sisään suostuttua maksoa muutamine paloviina pulloine saamaan. Nami käs-

kettiin kantamaan pihaan ruokaa ja juomaaineita hänen väelleen. Rahoja maksettaissa tehtiin uusi kauppa ja orjakauppias ilmotti vieraalleen tarkoin, miten tulisi menetellänsä, ollakseen täst'edes varma voitosta Jaggaiden yli. Hankkiakseen hänelle etevämmyyden, antoi hän hänelle useoita keväärejä ja yhden pussin luoteja ja ruutia. Kollanda ilmaisi hurjaa iloa tämän suuriarvosen lahjan nähdesseen. Riemuhuutonsa olivat niin innokkaita, jotta Maria senora, joka makasi sairaana viereisessä suojassa, pelästyi ja kutsui heikolla äänellä miestänsä sinne.

„Kuka sinulla on luonasi?“ kysyi tämä, hänen sisääntullessaan.

„Eräs hyvä ystävä,“ vastasi hän. „Ole olollasi ja koeta nukkua.“

„Bellegarde,“ jatkoi hän, „olen kuullut niiden onnettomain tulleen. Kun et ole antanut taivuttaita minun rukouksistani, ole kuitenkin ihmisellinen heitä kohtaan ja älä anna heiltä puuttua ravintoa.“

„Ravintoa!“ vastasi hän kummastellen; „niitä on kaksisataa ja meidän kaikki varamme eivät riittäisi heidän kaikkien elättämiseksi. Muuten ei ole se ollenkaan tarpeellistakaan, huomena, näet, menevät he laivaan ja kapteni on tottunut pitämään niitä mitä nälkääntyneimpinä.“

Maria senora huokasi ja kääntyi pois; hän ei voinut kestää tylyyden ja kaiken säälimättömyyden katselemista miehensä kasvoilla.

Tämä sitävastaan meni takasi suojaan, otti eräästä arkusta muutamia raskaita rahapussia ja luki päällikölle joukon kirkkaita kultarahoja. Kollanda katseli niitä hymyillen; ehkä kohtaki hän seisoi alhaisella sivistyksen asteella, tunsu hän kuitenkin aika hyvin kullan arvon, ja käyttiki sitä heti, kysymällä orjakauppiaalta, eikö hän yhdellä rahakääröistä ehkä myisi hänelle vähäsen kangasta vaimoilleen.

„Kyllä, vallan,“ vastasi tämä; „mutta ystävyys osotteeksi vaan, kaiken omistamani, näet, olen tuotattanut tänne

suurella kustannuksella Europasta ja pieni tilkanen siitä on kymmentä väkevimmistä Jaggaista kalliimpaa.“

Päällikkö vaati vaan jäykästi kaupantekoon.

„Seuraa sitte minua,“ sanoi orjakauppias ja voi tuskin iloaan hillitä. Hän vei tämän alas kellariin, aukasi siellä yhden oven ja valaisi erästä säiliöä monenmoisille vaatteille. Siellä rippui sadottain erinäköisiä vaatteita, jotka olivat myytyt kuluneina ja polkuhinnasta joutuneet Bellegarden käsiin. Siellä löytyi naisten pukuja, mitä hienoimmista tanssi hameista karkeimpiin säkki kuteisiin asti; mutta yksikään niistä ei ollut hyvän sikarinkaan arvonen.

Kollandan silmät kiintyivät heti eräesen suureen kolmikulmaseen, leveillä kultakalunoilla varustettuun hattuun, jonka hän pani takkuseen päähänsä.

„Tämä on sopiva vaatepuku Konkojen päällikölle,“ sanoi Bellegarde ja katseli häntä ivaavalla naurulla. „Siten pukeivat Europan ruhtinaatki; mutta ne viljelevät myös takkia, housuja, saappaita ja muita semmoisia.“

„Tuo mielytti mustaa, kun saattoi pukeutua europalaisen kuninkaan pukuun, ja hän rukoili hartaasti Bellegardea pukemaan häntä samoin kun Portugalin kuningaski oli puettu.“

„Hm, hm,“ vastasi Bellegarde, „Portugalin kuningas on hallitsiani, ja pelkään tulevani hänen vihoinsa, jos hankin hänelle kilpailian Kollandan päällikössä.“

Päällikkö tuli vielä hartaammaksi pynnössään.

Orjakauppias etsi vaatesäiliössä ja otti esille yhdet punaset ajajan liivit, erään preussilaisen husaarin jakun, parin ahtaita unkarilaisia housuja ja parin pitkävartisia ratsastajan saappaita, kilisevillä kannuksilla. Saappaissa tosin kyllä ei ollut anturoita; mutt'ei päällikkö tätä paheksinut. Kannukset kilisivät ja se oli pääasia, se.

Bellegarden avulla oli hänen musta majesteesinsa pian puettettuna. Vaatesäiliössä kun ei löytynyt yhtäkään paitaa, paistoi niistä paikoista, missä vaatteet olivat rikkinäisinä, tuo musta iho; mutta ei tämäkään mitään haitannut.

Kerran, pari, kopeaan edestakasi asteltuaan kellarissa, muisuttelihe hän kuitenkin oikeastaan tulleen sa sinne ostamaan jotaki naisilleen.

Vaimopuoletakaan ei puuttunut runsasta varastoa. Hattuja, kappoja, röijyjä, hameita ja kenkiä, kaikkia löytyi mitä erilaatuisinta vaatepartta ja väriä. Vaillinaisia, kulu-neita, likapilkkuja ja reikiä täynnä oli tosin kyllä kaikki; mutta se ei haitannut mitään päälliköstä, jolla ei ollut käsitettä mistään paremmasta. Hän näytätti orjakauppiaalla itselleen koko joukon vaatteita, valitsi, minkä piti parhainna ja kysyi hintaa. Olisivatko tavarat olleet uusia ja parhaimmista aineista, olisi ne saatettu myytää kolmannesta osasta sitä hintaa, jota Bellegarde ei hävennyt pyytää.

Päällikkö, joka kentiesi luuli kauppaystävänsä rupeevan katumaan, päätti äkkiä kaupan. Siten menetti hän ei ainoastaan tuon saamansa rahamäärän, vaan jäipäs vielä tusinan orjia velkaaki, jotka sittemmin tuli antaansa.

Kollanda panetutti kaikki eräasen säkkiin ja kiirehti portaita myöden ylös pihaan, jossa alammaisensa levittivät sieramiaan ja suutaan, nähdessään hänen äkkiä muuttuneen ihan toiseksi ihmiseksi. Hän asettuihe kopeaan asentoon, kallisti päätään taapäin ja pani kädet kupeisiinsa. „Langetkaatte polvilleenne, orjat,“ sanoi hän jylisevällä äänellä, „langetkaatte polvilleenne ja suudelkaatte jalkojani; jommoisena nyt näette minun, olen minä kun Portugalin kuningas, ja vast'edes tulevat ei ainoastaan kaikki Kongot, vaan kaikki Jaggaatki kuulumaan valtikkani alle.“

Nekerit lankesivat polvilleen ja peittivät hänen saappaansa suuteloillaan. Tyytyväisenä veti hän kurotetun jalkansa takasi ja ilmotti heille, heidän nyt heti tuleman palaamaan takasi. Bellegarde avatutti portin ja he retkesivät kiireesti sieltä, Kollanda pelkäsi yhä orjakauppiaan rupeevan katumaan.

Mutta tämä katseli heidän peräänsä ilki hymyilevin silmin. Kädet selän takana käveli hän edes takasi pihassa ja laski tämän ainoan kaupan antavan hänelle yli viiden-

neljättä tuhannen markan voiton. „Kerran, pari vuodessa ainoastaan vaan semmonen kauppa,“ ajatteli hän, „ja minä olen ennen pitkää äverjäs mies. Tämä rikkaus tulee Marialle ja Eulialialleki hyväksi. He saavat nauraa tyhmiä tunnon arveluitaan, havaittuaan rikkauden edut.“

Orjahuoneesta kuului korkeita ääniä; lapset ja äidit itkivät nälästä, miehet laskettelivat suustaan kauhistavia vajoja ja uhkauksia. He kopistelivat alastomilla jaloillaan ovea ja pyysivät päästäkseen irti.

„Päästää teitä irti?“ sanoi Bellegarde. „Luuletteko ostaneeni teidät kalliista hinnasta, antaakseni teille vapautenne? Pidättekö tosiaanki minua semmoisena tuhmurina, joka saattaisin tehdä semmoisen tyhmyyden?“

„Antakaatte sitte minulle ainoastaan palanen leipää lapsiraukalleni. Se kuolee muuten käsivarsilleni,“ sanoi eräs heikko vaimon ääni.

Bellegarde arveli. Kuolisiko lapsi tosiaanki, tulisi hänelle siitä vahinko. Hän mietti antaakseen leipää ja meni jo keittuhuoneeseen, mutta palasi heti takasi.

„Se on ainoastaan petos,“ sanoi hän. „Yksi vangeista on irrottainnut, ja avaanko oven, karkaavat ne kaikki päälleni ja tappaavat minun sekä hankkivat senjälkeen vapauden.“

Hän meni koirain luokse, päästi ne kahleista ja huusi niin suuresti, jotta vangit saattoivat kuulla sen: „olkaatte varollanne, ja koettaisiko yksikään näistä mustista pelastaita, purkaatte siltä heti kaulasuonet poikki.“

Koirat haukkuivat kauheasti ja ryntäsivät etujaloillaan ovea kohden. Ihan varmaan olisivatki ne repineet kappaleiksi jokaisen, kun olisi tullut ulos.

Bellegarde, joka tiesi talon olevan hyvin vartioidun, meni huoneeseen ja laskeutui huoletta levolle.

Neljä tuntia levättyään nousi hän ja katsahti ulos akkunasta. Tähtien asento näytti hänelle olevan ajan nousta. Hän pukeusi, ja tuskin oli tämä tehty, kun raskaita aske-

leita läheni Catumbellaan ja pian sen jälkeen kuului kova kolkutus portilla.

„Siellä on kapteeni jo väkineen,“ sanoi hän ja meni porttia avaamaan. Oli kun oli kapteni tusinane tukevine matruusine.

„Sananne saapui eilen illalla,“ lausui kapteni; „näytäkäätte meille nyt tavarat, meidän, näet, on lähteminen ennen auringon nousua.

„Onko rahat saatavilla?“ kysyi Bellegarde. Kapteni viittasi matruuseille ja nämä kantoivat huoneesen pussit raskaine kultakääreine, jotka luettiin ja havaittiin oikeiksi.

„Nyt saattaa anto tapahtua,“ sanoi kapteni ja meni Bellegarden kera ulos pihaan, jossa viimeksi mainittu ensin satoi koirat ja aukasi sitte orjahuoneen. Kapteni matruusineen asettuihe paljastettuine miekkoine ovelle, survastaakseen jokaista, kun ehkä olisi mielinyt vetää vastusta.

Kaikki olivat ne kuitenkin niin kovin sidottuina, jotta liha turposi nuorain päälle.

„Leipää! leipää!“ vaikeroitsivat nuo onnettomat.

„Laivalla,“ vastasi kapteni; „täällä ei ole aikaa täyttää nälkäisiä vatsojanne.“

Varovaisuudesta sidottiin he, kuusi ja kuusi yhteen ja ajettiin sen jälkeen lyönneillä ja soimaussanoilla pimeän yön selkään. Vielä kaukaa kuului heidän haikea kirkumisenä.

Bellegarde sulki taas oven ja meni lapio kädessä alas kellariin. Eräasen nurkkaan kaivoi hän kuopan, pani rahat siihen, peitti sen mullalla ja tallasi sen lujaan.

Levollisena tuli hän taas ylös ja hyräili erästä portugalilaista laulua. Niiden ihmisten kurjuus, joilta oli vapauden ryöstänyt, ei liikuttanut häntä vähintäkään. Hän oli tehnyt hyvän kaupan, tämä oli hänestä kaikki.

Aamiaisen perästä meni hän taas tuohon vähään huoneeseen, jossa Eulalia senora makasi sairaana. Loo, joka valvoi, viittasi hänelle kävelemään hiljaa, kun lapsi makasi.

Hän meni sängyn luoksi ja katseli häntä kasvoihin. „Hän on pelastettu,“ sanoi hän, „pois nyt kaikki sydänhaaveilemat!“

VIII.

Kabindadin tila. — Palohaavain parantaminen. — Kuolleiden polttaminen. — Siirto maasta. — Kabindadi päällikkönä. — Hän varustaa väkensä aseilla. — Hän kiipee yöllä Catumbellan muurin yli. — Kuumetautinen. — Musta lääkäri.

Olemme jättäneet jaggasotilaan Kabindadin, jolloin hän hyödyttömän taistelun perästä pakeni. Molempain noiden pensaiden alla, jonne otti pakonsa, oli hän turvattuna ja tiesi vihollisen ei löytävän häntä. Vastuksella pääsi hän ylös ja koitteli palohaavoja, jotka peittivät koko ruumiinsa. Hän puri hammastaan, nyrkitteli käsiään ja vannoi sadat kerrat hävittävänsä ja tappavansa Kongot sekä tuon valkean orjakauppiaan. Palohaavat särkivät samoin kun seki haava, jonka oli koiran hampaista saanut; mutta vielä enemmän runteli häntä heimonsa nykyään kärsimä ihmishenkien häviö. Saattoi aavistaa Konkojen ennen pitkää palajavan vielä rohkeimpina ja varmaanki panevan vielä suuremman verenvuodatuksen toimeen. Mitä haikeammalta tulevaisuus näytti hänestä, sitä enemmän yltyi kiukkunsa. Pääasiallisesti oli kosto muka kohtaava Bellegardea, joka oli orjat ostanut. Häntä piti syypäänä kaikkeen onnettomuuteen ja oli täysin vakuutettu viimeisen onnettoman sodan alkaneen ainoastaan hänen toimestaan.

Tämän hurjan mielenliikunnan alla lankesivat silmänsä kääreesen, jolla Eulalia oli hänen haavansa sitonut. Silloin vallotettiin hän äkkiä suloisemmalta tunteelta. Yhtä paljon kun vihasi kaikkia valkeoita ja erittäinkin tämän isää, yhtä suurella, milt'ei epäjumalisella kunnioituksella täytti tämän tytön kuva hänen. Mitä ikänä valkeoita kohtaan hankittakoon, tältä vaan ei olisi hiuskarvaakaan liikutettava.

Aurinko loisti vihdoin alas hänen lymypaikkaansa ja tuo rasittava yö oli kulunut. Silloin nousi Kabindadi. Ei kaukana lymypaikastaan oli maa peitetty mehukkailla kasveilla. Hän poimi niitä pivollisen, puristi nesteen ja voiteli sillä palohaavat. Niiden kuuma imi heti nesteen ja tämä vaikutti niin äreitä kivistelemisiä, jotta suuria vesikarpaleita herahteli kasvoillaan. Mutta hän tiesi tämän ruohon parantavan palohaavoja ja sentähden ei hän lakannut voitelemasta niitä sillä, ennenkun polte lakkasi ja iho alkoi parantua ja pehmetä.

Pää kuukollaan alaspäin meni hän kyläänsä. Jo etäällä kuuli hän jälle jääneiden vaikerruksen ja valituksen, ja tultuaan lähemmäksi, näki hän miten vanhukset ja lapset murheesta repelivät hiuksiansa ja heittäysivät noiden rakastettuin kuolleiden yli.

„Alkäätte enää itkekö,“ sanoi hän heille; valituksemme ei virkistytä kuolleita henkiin, eikä palauta vangituitakaan kyläämme. Minä olen ainoa sotakykyinen mies, joka olen turvaksenne jäänyt, mutta minä yksinäni en voi mitään vihollista vastaan, jos hän palajaa; siis on lähtemisemme pois täältä, retkeemisemme toiseen kylään, jossa vielä löytyy miehiä sotimaan ja äitejä orpoja vastaan ottamaan. Miksi jäisimmekään tänne, jossa ei ainoatakaan hökkeliä ole jällellä, jossa vihollinen on ryöstänyt kaiken, joka on välttämätön ehto elämiseksemme.“

Kaikki lankesivat polvilleen hänen eteensä, pyytäen häntä rupeemaan heidän johtajakseen.

„Tahdon tehdä sen,“ vastasi hän; mutta ensin on polttamisemme nuo rakastetut kuolleet, ett'eivät pedot söisi heitä.“

Tämä heimo piti suurinna onnettomuutenaan, jäädä kuolleena virumaan tantereelle paljaan taivaan alle, ja nyt tuli ensimmäiseksi tehtäväkseen kyhätä lava. Kabindadi otti kirveen ja kaatoi nuo komeat palmupuut, jotka tähän asti olivat antaneet heille ravintoa ja siimestä. Noiden vanhain ystäväin hävittäminen tuntui kipeältä; mutta oli täytyminen,

Kongot kun muutoin olisivat asettautuneet tuolle ravintoaineista rikkaalle seudulle ja siten tulleet lähemmäksi heitä kun ennen. Oli, näet, elinasia Jaggaille päästä niin kauaksi vihollisesta, kun mahdollista.

Nuo kauniit palmut kaadettuaan ja hakattuaan ne seitsemään jalan pituiseen kappaleeseen, kaivoi hän kuopan maahan, täytti sen maisi-olilla, kuivilla bananan lehdillä ja semmoisilla aineilla, jotka äkkiä palavat, ja kaatoi niiden yli hedelmistä puserrettua öljyä. Tämän tehtyä, tehtiin kuopan päälle lava ja kuolleet asetettiin sille toinen toisensa viereen.

Suuresti kirkuen ja vaikeasti valittaen sytyttivät he lavan ja katselivat miten noiden rakkaiden omaisten jäännökset kulutettiin liekeiltä. Vähitellen täyteytyi kuoppa hiiltyneistä puista ja poltettuun tuhasta. Kabindadi peitti sen tuolla kaivetulla maalla, tasotti kummun ja istutti erään kokospähkinän keskelle, jotta tuo kasvava puu osotaisi jälkeisille missä esiisänsä olivat haudattuina.

Tämän viimeisen rakkaudentyön tehtyä, retkesivät he kaikkiin pohjoista kohden ja saapuivat kolmannen päivän iltana eräisen väkirikkaasen kylään. Kummastellen menivät asukkaat heitä vastaan ja kysyivät syytä heidän siirtämisensä. Kabindadi kertoi heidän olevan ainoat jällelle jääneet erästä lukuisasta heimosta, ja kehotti heitä vannomaan kosta Kongoille. Vimmastuncina lupasivat he hänelle ryhtyvänsä säälimättömään sotaan tuota yhteistä vihollista vastaan. Kun päällikkönsä nykyään oli kuollut, eikä uutta vielä valittu, korottivat he hänen tähän arvoon.

Kaikki asukkaat olivat nyt avullisia rakentamaan hökkeleitä noille uusille veljille ja sisarille. Kiitos tuolle eteläiselle ilmanalalle ja mustain vähille tarpeille, semmoinen rakennus ei vaatinut suurta työtä. Muutamissa maahan lyödyissä mal'oissa, jotka yhdistetään kömpelöllä pujoskyhäyksellä ja peitetään palmulehti katoksella on kylläksi asunnon valmistamiseen. Jo seuraavana iltana saattoivat siirtolaiset muuttaa hökkeleihinsä asumaan. Lapset taas, jotka

sodassa olivat kadottaneet vanhempansa, jaettiin maalaisten kesken ja otettiin heiltä omiksi lapsiksi.

Kabindadi huomautti uusia alammaisiaan, jotta he olivat tuiki huonosti aseilla varustetut, voidakseen menestyksellä sotia Konkoja vastaan. Hän, näet, aavisti aivan oikein Bellegarden antavan ruutia ja ampumaaseita ystävilleen. Kaikin mokomin puuhasi hän siis saadakseen samantlaisia aseita; mutta heidän tuli muka olla aikanaan varustettuina, vihollisensa kun saattoivat millon tahansa karata heidän kimppuunsa. Hän määräsi siis jokaisen sotakykyisen miehen varustamaan keihäällä, mutta kun heillä ei ollut rautaa, tekivät he varret kovasta puusta ja terottivat käreä, jotta ne tulivat hyvin vaarallisiksi aseiksi.

Kylänsä tultua varustetuksi, kiersi hän ympäri läheisiä kyliä ja teki puolustusliiton päälliköiden kanssa. Kaikki mieltäytyivät tyytyväisinä hänen tuumaansa, sillä sama kohtalo odotti heitä kaikkia. Kolmessa viikossa oli hän tehnyt itsensä suurien sotavoimain keskuksiksi. Nyt luuli hän olevan ajan pitää huolta ampuma-aseista. Tuumansa oli seuraava. Hän mieli mennä rannikolle etsimään sieltä jotaki orjalaivaa. Hän ei pitänyt niinkään vaikeana saada kaptenin taivutetuksi antamaan hänelle aseita, jos jokaisesta semmoisesta muka lupaisi kaksi konkoorjaa.

Nimitettyään rotevan miehen päälliköksi poissaollessaan, otti hän jäähyväiset omiltaan ja riensi alas rannikolle. Päivillä piileili hän tiheissä pensaissa, mutta öillä kulki hän eteenpäin. Suureksi närkästyksekseen ei hän löytänyt ainoatakaan laivaa rannikolla. Eilen, niin sanottiin, oli viimeinen purjehtinut pois. Sama se, ajatteli hän, uusi on ehkä pianki tuleva; ja hän päätti siis odottaa sekä käyttää aikaa tarkoin seutua tutkiakseen.

Ensimmäisenä yönä lähti hän Catumbellaan. Hän pani korvansa muuria vasten. Aukkaiden näytti lepäävän ja yksikään ei ollut liikkeellä. Silloin katsahti hän ylös tuolle korkealle muurille. Heikko kuunpaiste osotti melkeen mahdollomaksi kiivetä sen yli. Hän palautui metsään, jossa il-

tapuolella päivää oli nähnyt sitkeitä köynnöskasvuja, joiden täytyisi kannattaa ihmisruumiin painon. Hän leikkasi näitä poikki ja hiipihe sitte pihan takapuolelle, jossa vielä keran tutki muurin korkeutta. Kauan mielti hän kuitenkin, löytämättä keinoa sen ylipääsemiseen.

Vihdoin löysi hän yhden. Ilosta pudisti hän villaista päätänsä, otti veitsensä vyöltään ja raaputteli kalkin pois kivien liitoksista. Hän saattoi tarttua siihen sormillaan, vaan rakoloissa tueta ainoastaan varpaidensa neniä; kuitenkin teki hän kokeen ja onnistui suurella ponnistuksella päästä ylös. Ylipuolellaan teki hän taas reiän veitsellä ja kiipesi yhä ylemmäksi, vetäen köynnöskasvia perässään, jonka oli sitonut vyölle selkensä taka. Sanomattomalla vaivalla ja aina vaarassa syöksyä alas, saapui hän vihdoin muurin ylireunalle; mutta täällä kohtasi häntä uusi este, sormensa haavottuivat pystytetyistä lasisirpaleista.

Varovasti noukiskeli hän ne pois ja sai niin suuren tilan, jotta täydellisesti saattoi nostaida ylös. Tämä ei kuitenkaan onnistunut useoitta suuritta haavoitta, mutta hän seisoi kuitenkin muurilla. Vielä askele ja hän oli katolla. Hän työnsi lehtiä vähän sivullepäin ja katsahti alas eräisen suureen, pimiään huoneesen. Hän tiesi tämän siksi suojaksi, jossa Bellegarde tavallisesti säilytti orjiaan. Äkkiä otti hän tuon pitkän köynnöskasvin selästään, sitoi sen paksuun palkkiin ja laskeutui alas sitä myöden. Hetken seisoi hän hiljaa ja kuunteli. Yhdestäkään elävästä olenosta ei kuulunut hiivahdustakaan; aukasi sitte hiljaa oven ja katseli ulos pihalle. Koirat nukkuivat raskaasti, ja nekerit, joiden olisi pitänyt taloa ja muuria vartioida, makasivat myös nukuksissa.

Kabindadi tunsihe kehotetuksi menemään kauemmaksi saadakseen tarkan tiedon Catumbellasta; mutta se oli vaarallinen hanke, koirat kun muka kavahtaisivat vähimmästäki jyrystä. Hän meni kuitenkin eteenpäin ja pääsi koirain ja nekerin välitse asunhuoneesen. Takaportti oli auki, hän hiipihe sisään ja pääsi jonkuun askeleen otettuaan keitto-

huoneeseen. Sieltä näki hän valon erään puoliavoimen oven reiästä, joka oli sen verran raolloan, jotta saattoi nähdä sen sisustan. Toisella puolella makasi Bellegarde vuoteellaan, raskaasti nukkuen; toisella oli eräs kuihtunut nainen polvillaan, hartaasti rukoillen erään Kristuksen kuvan edessä. Kabindadi saattoi nähdä miten kyyneleet vuotivat hänen silmistään, kuinka tuo huokuva rinta kohoeli ja laskieli. Hän seisahti kuuntelemaan hänen rukoustaan ja ymmärsi joitakuita sanoja, jotka pikemmin kuiskuteltiin kun lausuttiin.

„Hän rukoilee Jaggaiden puolesta, kaikkien onnettomain orjain puolesta!“ ajatteli Kabindadi kummastellen. „Hän ei ole siis miehensä mielipiteestä.“

Mitä kauemmin hän kuunteli; sitä selvemmin kuuli hän hänen huokauksensa. Se oli tosiaanki rukous mustain puolesta, ja lausuttiin semmoisella hartaudella, jotta hänen itseki oli täytyminen panna kätensä ristiin ja liikutella huuliaan.

„Jumalat ovat antaneet tälle hiitolanhengelle kaksi hyvää olentoa seuralaisiksi,“ ajatteli hän. „Jumalat ovat tehneet väärin, kun ovat lahjottaneet hänelle nämä edut. Mikä estää minua nyt työntämästä veistä hänen rintaansa! Kuolleena ei ole hän enää myyvä veljiämme, me saamme rauhassa ja levossa asua palmupuidemme alla.“

Jo tarttui hän veitseen ja oli juuri loikahtamallaan makaavan vuoteen ääreen, mutta veti vasta askeleen eteenpäin ottaneen jalkansa takasi ja pisti veitsen taas vyöhön.

Tekisin tosin kyllä tätä vaimoa kohtaan hyvän työn, jos pelastasin hänet verellä saastutetusta miehestään; mutta hän päästäisi hädässään parahduksen ja herättäisi siten koirat ja palveliat. Ei, ei! en vielä rohkene panna henkeäni vaaraan, ehkä kuinkaki suloista olisi kosto; omani olisivat sitte päättä ja suojeluksetta ja täytyisivät vähitellen antaa teurastaida joka mies.

Hän tahtoi myös nähdä Eulaliaa; mutta Bellegarde kääntihe unissaan kylelleen, heräsi ja huusi vaimolleen: „me-

nehän nyt vihdoinki vuoteelle, sinä tarvitset lepoa ja kaikki rukouksesi eivät kuitenkaan voi mielipidettäni muuttaa.“

Maria senora nousi ylös huo'aten ja lähestyi vuodetta. Kabindadi vetäysi takaperin ja saapui orja-huoneelle, samaa tietä kun oli tullutki. Kun orava kiipesi hän köynnöskasvia myöden, veti tämän ylös perässään ja pääsi sen avulla alas muurilta. Alimaisen pään pisti hän maahan ja sanoi: „Tähän älköön kenkään tulko ja nähkö vehkeitäni. He eivät aavista olevan minun vallassani käydä tätä tietä joka yö heitä tervehtimässä. Mutta odotappa, sinä ihmisten myyjä! Sinunki hetkesi on kerran lyöpä.“

Äkkiä kääntyi hän sieltä palatakseen metsään. Silloin näki hän Eulalian hökkelin, jonka akkunanreiästä tuli tuiotti. Väkevällä loikkauksella oli hän aidan yli ja akkunan luona. Utelias näkemään, mikä salaisuus täällä piileihihe, katseli hän huoneesen sisälle. Siellä makasi Eulalia valjuna ja kuihtuneena, väristen vilunpöyristyksiltä ja kuumesta. Tuo hyvä Loo oli vuoteen vieressä polvillaan ja lohdutteli häntä.

„Ai, kivut ovat kovin tuimat,“ sanoi sairas; „voisinko vain tunninkaan nukahtaa, saattasin paremmin kärsiä niitä.“

Kabindadin terävä silmä äkkäsi heti hänen potevan kuumetautia, joka niin usein raivoo rannikolla. Ensimmäisestä taudista päästyään kääntyi hän tähän kuumetautiin ja lääkäri koki turhaan keksiä keinoa tätä vastaan.

„Loo,“ sanoi Eulalia, „sinä olet oikeessa, minä olen liiaksi kärsimätön. Sadat, ja tuhannet ihmiset sairastavat tätä kuumetautia ja täytyvät kärsiä sitä, ehk'ei heillä ole niin ystävällistä hoitajaa, kun minulla. Tiedätkö millä edellisenä yönä olen huojentanut vaivoja? Minä ajattelin noita onnettomia orjia, jotka väkisin nyhkäistään hökkeleistään, ja myödän muihin maihin. He ovat kuitenkin minua paljo onnettomimpia, heidän kärsimisensä, näet, päättyy vasta kuolemassa. Ai, Loo, mikä kauhea kohtalo olla orjana!“

„Ei se kuitenkaan ole niin kauhistavaa,“ vastasi Loo; „orjatarpa minäki olen ja hyvä haltiattareni ei kohtele minua semmoisena.“

„Kun rakastan sinua, Loo. Mutta kaikki orjat eivät saa omistajaa kun rakastaa heitä. Ja sinäki, Loo, täytyisikö sinun milloin vaihettaa isäntää, kuka tietää mitä sitte sinua kohtaisi. Pelkäätpä sitä itseki. Mutta ole hyvässä turvassa, ystäväni; minä olen säästävä kaikki rahani, kun vaan saan, ostaakseni isältäni sekä sinun että sisaresi, jotta pääsette vapaaksi.“

Loo kyyristihe sairaan yli ja suuteli kiitollisesti hänen kättään.

Kabindadi vetihe liikutettuna takasi. Kyyneleitä tuli tuon väkevän miehen silmiin, joka oli tykkänään tulistuneena kostosta. „Enkelini on sairas,“ kuiskasi hän; „tulee palauttaani hänen terveytensä. Minä voin sen; minä, näet, tunnen ne ruohot, jotka parantavat tällöisen taudin.“

Kiirein askelin riensi hän metsään. Korkealla kallioiden välissä oli kaita vuoren sola, jonka hän etsi. Hän heittäysi maahan ja poimi nuo kuumetautia vastaan vaikuttavat kasvit, joita täällä löytyi tiheässä. Koottuaan kourallisen niitä, palasi hän takasi ja meni kiireesti Eulalian hökkelille. Hän pysähtyi ovella ja tuumaili, eikö millään keinoin saisi hoitajatarta lähtemään pois. Mutta hänen ei käynyt aikaella, yksi yö, näet, kuluu pikaan, ja päivällä ei rohjennut hän näyttäytyä. Siekailematta meni hän eteenpäin. Hänen näin äkkiodottamatta sisään mennessä, korotti Loo saineen parahduksen; hän, näet, luuli näin äkkiarvaamatta näyttäytyvän sotilaan aikovan tappaa he lemmit.

„Hiljaa!“ sanoi Kabindadi; „minä olen tullut tänne emintimääsi auttamaan.“

Eulalia nousi vuoteellaan ja tunsu hänen. Hymyily välähti hänen kuihtuneilla kasvoillaan, nähdessään tämän vielä kantavan hänen liinaansa. Hän oli sitonut sen hius-tensa ympäri ja tämä sivistytti vähän hänen raakaa nä-

köänsä. Hän ymmärsi heti Eulalian katsannon, ja sanoi lauhkealla ja leppeällä äänellä: „anna pitääkseni sitä, jotta alati saisin hyvyttäsi muistutella!“

Pöydällä oli eräs malja. Hän otti sen, pusersi yrtit siihen ja käski Loon tuomaan raikasta vettä Catumbellasta.

Tuskin oli tämä lähtenyt, kun Eulalia tarttui hänen käteensä. „Älä tuhlaa tuokiotakaan,“ sanoi hän, „vaan palaja kotio, Kongot, näet, valmisteleivat karatakseen Jaggaiden kimppuun. Riennä kotio, varoita maamiehiäsi ja vie ne pikaan kauemmaksi pohjoiseen. Kaikki vastustaminen teidän puoleltanne on turhaa, Kongot, näet, ovat varustetut ampuma-aseilla.“

Kabindadi pelästyi, mutta asettui pian ja vastasi:

„Se ei ole mahdollista. Joku päivä takaperin kulin läpi suurimman osan heidän maataan ja löysin ne ihan levollisina. He eivät hanki sotaa.“

„Ja kuitenkin on asian laita niinkun sanon,“ lausui Eulalia. „Minä olin tilaisuudessa kuulla erään kanssapuheen, josta mitä varmimmin havaitsin hyökkäystä valmisteltavan. Olisinko ollut terveenä, olisin hakenut sinut.“

Hän mieli vielä jatkaa puhettaan; mutta Loo palautui. Jaggosotilas sekotti mehun vedellä ja pyysi sairaan juomaan kaikki. Tämä teki niin.

„Tämä juoma tekee sinun terveeksi,“ sanoi sotilas; „olkoon hyvät henget turvanasi!“ Hän otti sitte kilven ja keihään, jotka oli asettanut seinää vasten, ja kiirehti pois sieltä.

„Jumalani! senora, miten pääsi tämä pelättävä ihminen tänne?“ kysyi Loo, joka vielä vapisi.

„Ei hän ole semmoinen, jota tarvitsee pelätä, vaan hyvä ihminen“, vastasi Eulalia. „Toivon ett’et puhu tästä asiasta asunhuoneessa.“

Loo oli kuullut orjatovereinsa Bundan ja Pablon puhelevan eräästä Kabindadista ja heidän kertomuksensa sopi varsin Jaggonekeriin. Hän vaan ei käsittänyt miksi tämä ihminen tuli Catumbellaan hyvää työtä tekemään, hänellä

kun oli niin suuri syy tehdäkseen Bellegarde seniorille niin paljo pahaa, kun ikinä taisi. Hänen tätä mieltiessään, sulki Eulalia silmänsä ja nukkui.

„Juomansa on vaikuttanut hyvää,“ ajatteli Loo; „vain on täytynyt helpottaa, muuten ei saattaisi hän nukkua.“

Eulalia kun ei herännyt, menivät Loonki silmät umpeen.

Aurinko seisoj jotenki korkealla. Loo oli nousnut ja katseli teeskentelemättömällä ilolla sairasta. Tämä nukkui vielä, hengenveto oli säännöllinon ja nuo sisään vaipuneet poskipäät rusottivat taas vähän. Tähän aikaan tuli Bellegarde seniori tavallisesti lastansa katsomaan. Loo siivoi siis tuon pienen huoneen ja pani hänelle tuolin.

Nyt hän tuli varpaillaan. Muotonsa oli tavallista tyllympi, vaimonsa ja lapsensa sairaus, näet, murehdutti hänen mieltään. Mutta sairaan nähdessään näkyi tyytyväisen hymyilyn levittelevän kasvoilleen.

„Vihdoinki nukkuu hän”, sanoi tämä, mennessään istumaan. „Siis on lääkäri onnistunut. Ah! olen hänelle velvollinen tuhannet kiitokset.“

Eulalia oli herännyt ja kuullut isän viimeiset sanat. Hän kiersi käsivartensa tämän kaulan ympäri ja sanoi hiljaa: „Ei tohtorille, rakas pappa, vaan eräälle toiselle olette tämän kiitollisuuden velkapää.“

„Eräälle toiselle, lapseni? Ken saattanee se olla?“

„Sanon sen sinulle, jos lupaat ett’et te’e hänelle ja kansalleen mitään pahaa.“

„Miten saattaisin sitä tehdä? Hän on saapa kiitoksen, sydämellisen ja vilpittömän kiitoksen!“

„Eräs musta tuli, Jaggasotilas, se sama, joka ennenki kerran pelasti minun kuolemasta.“

„Kabindadi!“ mutisi Bellegarde. „Mitä oli sillä ihmisellä Catumbellassa tekemistä? Miten rohkenee hän tunkeutua tähänki huoneeseen ja . . .“

„Antaa lapsellesi terveyden?“ karkasi Eulalia hänen puheesensa. „Lupasit olla kiitollinen hänelle; pidä nyt sanasi. Älä vainoo enää häntä ja kansaansa.“

Bellegarde nousi ylös ja lähti huoneesta. Ilonen miensä oli kadonnut heti, kun kuuli puhuttavan Kabindadista. Mutta tyttö oli vielä kyllä herkkäuskonen luulemaan isänsä pitävän lupaustaan. Ilon tunne täytti rintansa ja tämä avitti varmaanki pikasempaa toipumistaan.

IX.

Papukaja. — Kuinka Baboon'i otetaan kiini. — Maisviljan korjuu. — Eräs giraff'i syö mimosapuun latvoja. — Jalopeura juokussa. — Matkaseurue kameleonteja. — Vastaanotto nakerikylässä. — Bellegarde lähtee salaa sieltä. — Meren paahtaminen. — Orjain laivatus.

Kuumetauti oli kadonnut ja ainoastaan heikkous jäänyt jällelle, jonka lääkäri myös toivoi pian katoovan, saati vaan ahkeraan liikkuisi vapaassa ilmassa. Loo vei Eulalian rakastetun puunsa alle, kantoi hänelle kukkia ja hedelmiä, eikä väsynyt iloansa ilmasemisesta. Toipuneesta oli kaikki uutta; hänpä ei isoon aikaan ollutkaan nähnyt ainoatakaan puuta tai eläintä.

Pablo tuli nyt hänen luokseen asuinhuoneesta. Hän käyttihe hyvin juonillisesti, piti käsiään selän takana ja nauroi ilkeästi. „Mitä sinulla on?“ kysyi Eulalia häneltä.

„Senora sanoi kehran pitävänsä mielellään papukajan,“ vastasi hän ja näytti suuresti nauraen erään hyvin komteata lajia, jonka jalka oli vitjassa kiini. „Se on jo varsin kesy,“ sanoi hän, „mutta varovaisuudesta antakaamme kuitenkin hänen pitää vitjansa.“

Tyttö osotti heti suurta rakkautta lintuun ja rupesi syöttämään sitä. Tämän näki eräs babiani, joka juuri oli kiipeemällänsä eräisen palmupuuhun. Maisjyväset, jotka loistivat tytön kädessä, näyttivät tekevän eläimen hyvin halukkaaksi niiden perään. Suurimmalla kiireellä kiipesi se alas puolitiestä runkoa, poikkesi sen juurella ja lähenei lä-

henemistään, kunnes oli ainoastaan noin neljänkymmenen askeleen päässä Eulaliasta.

„Pyydä minulle Babooni,“ sanoi Eulalia pilkallan.

„Tämä on pian tehty,“ vastasi nekeri. „Eläin on jo kuleksinut täällä ympäri useita päiviä, ja minulla on loukas sille. Senora saa itse nähdä kuinka sukkelasti saan sen kiini.“

Hän riensi asunhuoneesen takasi ja palasi pian ontelolla kurbitsilla, joka oli maisjyviä puolellaan.

„Tämäkö nyt on loukas?“ kysyi Eulalia kummastellen.

„Niin, senora, ja varmin, minkä voi asettaa alas.“

„Saatte nähdä babianin ahneuden ja ahmaisisuuden saatavan sen pahoin puliin.“

Nekeri asetti kurbitsin vähän matkan päähän. Baboni seurasi häntä silmillään, ja heti Pablon poislähdettyä, kiersi apinja kaukaa tuolle herkulliselle atrialle. Levottomana istuntui se lähelle kurbitsiä ja katseli pelollisena nekeriä ja noita molempia tyttöjä. Vihdoin lähti se juoksemaan ja saapui pian kurbitsin luoksi, pisti kätensä siihen ja kaappasi kourallisen maisia. Kun eläin olisi vetänyt kätensä pois, ei se saanut, reiän ahtaudelta.

„Nyt on babooni vangittuna,“ sanoi Pablo; „se ei tahdo laskea saalistaan ja on liian tyhmä koko kurbitsia ottamaan. Hän luulee itsensä kiinnitetyksi siihen.“

Nekeri oli tuonut nuoranki. Tätä heilutti hän yli ympäri ilmassa ja juoksi babianin luoksi. Tämä koki useat kerrat vetää kättään takasi ja vääristeli hirveästi suutaan, kun tämä ei onnistunut. Mutta se ei pudottanut maisin jyviä, jotta kätensä olisi supistunut, eikä hoksannut viedä molempia muassaan. Pablo heitti nuoran apinjan kaulan ympäri ja veti sen muassaan. Kun eläin koki vastustella, lyötiin sitä nuoranpätkällä, jonka perästä se ei enää vastustanut, vaan seurasi tyytyväisesti muassa. Kurbitsi riipui tämän omaksi kummastukseksi kädessä.

Eulalia vaikutti taikavoimalla kaikkiin olentoihin, jotka tulivat läheisyyteensä. Babonikaan ei saattanut välttää tätä.

Muutamissa päivissä oli se tullut niin kesyksi, jotta se söi hänen kädestään, meni esteettömästi ympäri ja tuli luoksi hänen huutaessaan. Tämä huvitus sekä raikas ilma, jossa hän enimmiten oleskeli, teki Eulalian pian ihan terveeksi. Kun äidinki tila parantui ja hän vietti aikaansa tyttären seurassa, viettivät molemmat nuo naisetki nyt sulosia päiviä. Tyttö tuntihe nyt sitä onnellisemmaksi, kun toivoi pelastaneensa Kabindadin heimolaisineen suuresta onnettomuudesta.

Äiti tosin kyllä heilutti päätään ja sanoi olevan parasta jättää epävarmat toiveet. Eulalia taas piti itsensä varmana asiastaan ja oli lakannut pelkäämästä mustan ystävänsä suhteen. Olihan isänsä luvannut, ett'ei hän tekisi hänelle mitään pahaa. Maisinkorjuu ajan tultua, menivät he nekerien kera ulos pelloille työhön. Tuo kesy babooni juoksi heidän rinnallaan, ja kun se mielensä perästä sai syödä noita keltasia jyväsiä, ehkä kesyttömät veljensä poisajettiin sauvoilla, ei se ensikään tuntenut halua vapauden hankintaan itselleen tässä soveljaassa tilaisuudessa.

Maisipellot näissä kuumissa maissa antavat äärettömän tulon. Usein nousee yhdestä ainoasta juuresta aina seitsemään paksuun olkeen ja jokaisessa on raskas tähkä, joka usein sisältää kahdeksan tai yhdeksänki jyväriviä, joissa on väliin kolmeen tai neljäänkymmeneen jyvään joka rivissä. Yksi olki voi siten sisältää usein kolme- tai neljäsataa. Vielä siihenki nähden, jotta, paitsi tätä monensadankertaista hedelmää, se ei ensinkään kaipaa lannotusta ja aivan vähän työtä sekä saatetaan, jos niin tarvitaan, korjattaa kolme kertaa vuodessa, on myönnettävä maisinki olevan suureksi siunaukseksi kuumissa maissa.

Nekerit murtivat ainoastaan tähät ja heittivät ne suuriin röykkiöihin, kunnes ne noudatettiin vaunuilla. Olet sytytettyin palamaan ja tuo korkealle leimuava tuli vaikutti nekereissä lapsellista iloa sekä karkotti kaikki apinjat pelolta. Tuota kesyä babooniaki oli vaikea pysytellä.

Elon illalla vaunuilla kotiin tuotua, näki Eulalia pihassa erään oudon nekerin, joka hyvin suosiollisesti puhuteli hänen isäänsä ja sitte kiireesti riensi pohjoista kohden.

Bellegarde näytti illallista syödessä hyvin levottomalta; usein nousi hän ylös istuimeltaan ja puheli nyt siitä nyt tästä asiasta.

„Aamulla,“ sanoi hän atrian päätettyä, „vien teidät ylemmäksi vuorille. Siellä tulette olemaan joukun ajan; sumu, näet, joka on syynä kuumetautiin, nousee tänne rannikolta, ja uhkaa uudelleen terveyttänne.“

Eulalia mielistyi ilolla tähän ilmoitukseen, hän kun oli jo kauan toivonut tulevansa tuntemaan enemmän maasta; mutta äitinsä katsoi miestään kummallisoin silmin. Hän aavisti jonkun muun kun huolehtimisen heidän terveydestään olevan syynä hänen heitä Catumbellasta pois viemiseen. Hänen täytyi kuitenkin noudattaa tämän tahtoa; hän, näet, tiesi pitkällisestä ja katkerasta kokemuksesta Bellegarden ei sallivan mitään vastustelemista.

He herätettiin aikasin seuraavana aamuna. Härät olivat jo valjaissa vaunuin edessä ja Bellegarde panetutti niihin useoita kivärejäksi, jotta nekerit olisivat saattaneet metsästä matkalla. Alussa kulkivat he samaa tietä, jota oli Catumbellaanki matkustaneet; mutta metsässä poikkesivat paremmin länttä kohden ja joutuivat pian synkkään erämaahan, jossa nuo kaatuneet puut olivat vähin tieltä korjattavat, ennenkun voitiin matkustaa eteenpäin.

„Mutta, pappa,“ kysyi Eulalia, „mitä varten teemme matkan niin vaivaloiseksi itsellemme? Olisimme hän mukavammin saattaneet matkustaa raivattua tietä.“

„Anna minun pitää huoli siitä,“ vastasi hän narkästyneenä.

Lähellä puoltapäivää kuumuuden tultua sietämättömäksi, käski Bellegarde ajajan seisahtamaan ja osotti sormellaan erästä avointa kohtaa metsässä. „Näetkö giraffia tuolla?“ kysyi hän Eulalialta. Hän katsoi ulos ja havaitsi tuon keltapilkkuisen eläimen pitkäne kaulaneen. Eläimen

pää oll kätkettynä erään mimosapuun lehtiin, joita se huolettomalla levolla söi ahmaasti.

Bellegarde otti pyssynsä olaltaan ja mieli lähdtää luodin eläimen ruumiisen; mutta sekä äiti että lapsi rukoiivat häntä säästämään tuota kaunista eläintä. Hän mielistyi vastenmielisesti heidän pyyntönsä, hän kun oli innokas metsästäjä, ja se tapahtui hyvin harvoin, jotta hän sääli ainoatakaan eläintä, joka sattui olemaan pyssynkantaman päässä hänestä. Eulalia tahtoi mielellään nähdä tuon komean eläimen lähempää, ja kun se saattoi vaaratta tapahtua käski Bellegarde häntä astumaan alas vaunuista ja seuraamaan itseään.

Hiljaa ja vastatuuleen lähestyivät he tuota syövää eläintä ja tulivat niin lähelle sitä, jotta saattoivat sen kaikki liikkeet nähdä. Samassa rohahti pensaissa, nuo samat alimmaisets oksat taittuivat ja heti kohta näyttäytyi eräs jalopeura, joka oli giraffin valinnut uhrikseen. Giraffi, joka ei mitään pahaa aavistanut, olisi päästänyt vihollisen kimpuunsa, ell'ei Eulalia ja hänen äitinsä olisi pelästyksestä kovasti kiraisneet.

„Hiljaa,“ sanoi Bellegarde tyytymätönnä; „te häiritsette tuon huvittavan taistelun.“

Giraffi käänsi kiraistaessa päätään ja havaitsi jalopeuran, joka, kuten kissan sukuun kuuluvat eläimet ainaki, valmistais hyppäämällä saalistaan tappaakseen. Giraffi huomasi sen tarkoituksen ja ryhtyi varokeinoihinsa. Sen parillaan ilmassa kiitäessä hypähti se äkkiä sivullepäin, ja jalopeura, joka ei tavannut esinettään, putoa töyssäytti ruumiinsa koko painone maahan ja hoipertui mimosan runkoa vasten. Aika, joka kului tältä taas jaloilleen päästäkseen oli riittävä vapauden hankinnaksi giraffille, ja pitkillä loikkauksilla kiiätti se sieltä.

Jalopeura nousi raivoutuneena, mutta näki luultavasti olevan mahdotonta saavuttaa pakenevaa. Tämä lisäsi sen kiukkua; se pieksi kylkiään hännällään, kiljui kauheasti ja käänsi päänsä ihmisiä kohden, jotka olivat pensaiden ta-

kana näkyvillä. Se kyyristyihe alas toisen kerran ja nyt ei olisi saalis muka pääsevä hänen kynsistään. Mutta Bellegarde seiso i pyssyneen valmiina ampumaan, ja ennenkun peto ehti kohottautua, suhisi luoti. Se lensi silmätse jalopeuran kalloon ja tappoi sen paikalla, jotta se jäi paikalleen virumaan. Bellegarde oli ilossaan tuosta hyvästä laukauksesta ja mittasi tyytyvin silmin tuota kuollutta eläintä, palveliain rientäessä siihen häntä imartelemaan ja kiittelemään. Mutta Eulalia äitineen vapisivat vielä pelästyksestä, he eivät tahtoneet odottaa kunnes jalopeura olisi ennätetty nylkeä, vaan vaativat innokkaasti vaunuihin palaamaan. Tämä kiukutti voittajaa, ei hän voinut käsittää saattavan ihmisiä löytyä, jotka semmoisessa tapauksessa eivät riemuitsisi ilosta.

Paluumatkalla näkivät vähän joukon kameleonteja, jotka pelollisella kiireellä ahkeroivat päästäkseen eräälle puunrungolle. Pablo huomautti äitiä ja tytärtä näiden eläinten äkinäisistä värin vaihtumisista, mutta naiset eivät olleet semmoisella mielellä, jotta saattoivat luonnonhistoriallisia havainnoita tehdä. Ennen kaikkia tahtoivat he muka päästä turvallisuuteen. He vapisivat vielä ollessaan noissa turvallisissa vaunuissaki.

Myöhään illalla saapuivat he eräasen kylään, jonka päällikkö tuli heitä vastaan ja kutsui heitä jäämään hökkeleihinsä. Bellegarde suostui tuohon tarjottuun vierasvieraisuuteen ja antoi heti tyhjentää hökkelit häntä varten. Mitä mustat saattoivat keksiä molempain noiden naisten mukavuudeksi raastettiin esiin, ja heillä ei ensinkään ollut syytä valittaa huonosta kohtelusta.

Bellegarde, jonka arvattavasti tuli huolehtia vaimonsa ja lapsensa turvallisuudesta, jakoi tuodut kiväärit asekykyisille miehille. Täten oli siis kaikki hyvin järjestettynä; mutta Maria ei kuitenkaan voinut tukahuttaa suurta levottomuutta. Hän oli havainnut miehensä salaa puhelevan päällikön kanssa ja tämän tuimilla käytöksillä yhä osottavan pohjoista kohden. Muidenki asukkaiden seassa vallitsi suuri

hyöriminen, josta voi päättää jotaki erinomaista tapahtuneen.

Miehensä pani hyvin myöhään levätä ja oli tuskin nukkunut, kun päällikkö herätti hänen ja kuiskutti hänelle joitakuita ymmärtämättömiä sanoja. Bellegarde pukihe pikaan, meni ulos hökkelistä eikä palaanut.

Aamulla ilmotti päällikkö Marialle, Bellegarden täytyneen lähteä Catumbellaan, siellä kun lorvaili epäluulonalaisia nekeriä ympäri nurkissa ja niiden tarkotus oli ehkä hyökätä huoneesen.

„Tämä siis on oleva ensimmäinen seuraus orjakaupasta“, sanoi hän kyynelsilmin. „Jumala nähköön minkälainen loppu meitä on kohtaava.“

Eulaliaki antautui murheelle; mutta muistoonsa johtui kuitenkin eräs seikka, jota äitinsä ei hoksannut. Isä oli jättänyt ei ainoastaan nekerit, vaan kiväritki. Olisiko tosiaanki hyökkäystä pelännyt, olisi hän tarvinnut muassaan molempia.

He arvelivat sinne ja tänne; mutta ehkä kuinkaki ponnistivat, eivät saaneet mitään tolkkua asiassa.

Tässä epätietosuudessa kutsutti tyttö Pablon ja käski hänen hankkimaan lähempiä tietoja kylässä. Hän, joka koko sydämellään riippui hänessä ja äidissä, lähti heti ulos ja palautui pian. „Nyt tiedän kaikki“, sanoi hän; „mutta kavahdan puhuakseni siitä. Rohkenen ainoastaan sanoa teille Catumbellan ei olevan vaarassa.“

Tämä on ainoastaan puolinainen selitys, johon eivät saattaneet tyytyä. „Tiedät enemmän ja tahdot kuitenkin sen mieltä salata“, sanoi Eulalia. „Sinä näet miten meitä aateltuttaa; puhuhan ja älä salaa mitään.“

He lupasivat pitää sen salassa ja hän antoi heille seuraavan tiedon. „Näinä päivinä on tuima ottelu tapahtunut Konkojen ja Jaggaiden välillä, ja nuo viimeiset ovat voitettut. Kongot ovat tehneet suuren joukon vankeja ja Bellegarde senori on ne kaikki ostanut. Viime yönä kulki koko joukko tästä ohitse ja aamulla luultavasti tapahtuu laivotus.“

Nyt tuli kaikki heille selväksi. He tahdottiin viedä pois Catumbellasta, ett'eivät olisi tehneet mitään vastaväitöksiä tai pelästyneet niin kovin, jotta uudestaan olisivat sairastuneet.

Maria senora tiesi varsin hyvin hänen milloinkaan ei voivan taivuttaa miestänsä luopumaan tuosta inhottavasta kaupasta. Hän olisi sentähden mieluummin yhä oleskellut nekerien kanssa, kun palannut Catumbellaan, jossa alati täytyi katsella mitä julminta ihmisrääkkäystä; mutta tyttärensä oli ihan toista mieltä. Hän piti parempana heti palata ja kokea kääntää isänsä mielipiteitä. „Onpa hän antanut minulle lupauksen,” väitti hän vastoin kaikkia estelemisiä, „ja tämän tulee hänen pitää, ja on sen tekeväki.“

Äiti antoi vihdoon suostumuksensa, mutta Pablo oli tuskissaan; heidän palaamistaan olisi muka aina pidetty hänen syynään.

Silloin tapahtui heidän edukseen eräs seikka, jota ennakolta vähimmin olivat aavistaneet. Huhuttiin näet, erään osaston noita hajotettuja Jaggaita olevan matkalla hyökätä kylvään. Miehet lähtivät ulos pyssyinen, vaimot ja lapset piileilivät metsässä ja Bellegarden perhe jäi yksinään kylvään. Nyt täytyi paeta. Härät valjastettiin vauvun eteen ja nekerit suimivat pitkällä ruoskillaan, jotta ne nopeaan juoksivat eteenpäin.

Yhä enemmän loittoutuivat he tuosta uhatusta kylästä; mutta kiireissään joutuivat he pois tieltä. Nyt ei ollut aikaa sen etsimiseen; eivätkä he suurin lukua pitäneetkään missä yöpyivät, kun vaan olivat turvassa metsäläisistä.

Viimeseltä härät eivät enää jaksaneet juosta, vaan kävelivät verkalleen, kunnes yö antoi heidän levätä. Jalopeuran kauhea kiljunta kuului vähän matkan päästä, jonka vuoksi nekerit tekivät hyvin suuren nuotion, keräytyivät sen ympärille, paistoivat erään antilopin lihan ja söivät sen ahmaasti.

Kukaan ei tietänyt missä oltiin. Mutta puoliyönaikaan vähän rojuhkasti ruvettua tuulemaan, kuulivat he meren

kohinan. Siis eivät olleet kovin kaukana rannikolta. Pe-toja pelostaan eivät nuo molemmat naiset saattaneet silmiään ummistaa; vasta aamupuoleen nukahtivat he vähän, mutta tämäki lyhyt unensa häirittiin levottomilta unilta.

Päivänvalo on ihmiselle loistava enkeli, joka vie hänen synkän yön kauhusta aamuruson punertaville porteille. Näin kumminki oli molempain näiden naisten laita, aurin-gon säteiden valaistessa vaunuihin ja herättäessä heitä. He olivat eräässä vähässä notkossa, jonka reunojen yli kohoi-lihe korkeoita ja alastomia kallioita, jotta näytti ikäänkun tämä laakso olisi syntynyt jonkun maanalaisen tulen vaiku-tuksesta. Mutta tämä kai lienee tapahtunut jo satoja vuo-sia takaperin; nyt, näet, tuuditteli tässä mitä komeimmat palmut latvojaan, joiden lehdillä viserteli kirjavan kiuhtaa-via lintuja ja säveltelivät aamulauluaan.

Päästäkseen pois tästä laksosta, oli heidän palaaminen vähän matkaa takaperin. Poikettuaan kallioiden ympäri länttä kohden, oli meri laveudessaan heidän silmänsä edessä ja vähän matkaa rannasta näkyi suuri laiva.

„Tämä ei ole se paikka, jossa laivat tavallisesti ank-kuroitsevat“, sanoi Maria senora. „Miksi on se paonnut tä-hän tyyneesen ja kätkeytyyn lahdelmaan, jossa ei ihmisiä asu ja jossa on vaikeata kulettaa kauppatavaroita siihen?“

Hän oli pian saapa vastauksen kysymyksellensä ja oppiva käsittämään miksi laivalla oli syytä kätkeytyäkseen. Lahdekkeen eräästä nurkasta, jota eivät asennoltaan tarkoin saattaneet nähdä, tuli kummallinen laiva. Se oli kyhätty paksuista, tynnyrien päällä makaavista, palkeista. Tuo kehno pursi kulki verkalleen tuota suurta laivaa kohden. Pal-keilla seisoi suuressa ahtaudessa paljo mustia. Kaikkien näiden kädet olivat sidottuina selän taka ja tirkistivät eteensä tylsällä altillisuudella. Ensimmäistä lotjaa seurasi toinen, kolmas, kaikki kovassa lastissa. Nuo onnettomat orjat sei-soivat niin liki toisiaan, ett'ei yksikään heistä saattanut jä-sentään järkähyttää. Heidän riviensä takana käyskenteli valkeoita, joko lukeaksen näitä tai estääkseen, ett'eivät muka

lähenisi lotjan reunaa; kaikki nämä onnettomat, näet, olisivat sajota kertoja ennen uponneet mereen, kun menneet orjuuteen.

Molemmat nuo naiset saattoivat melkeen nähdä orjain kasvot, niin valosa oli aamu. Kauheasti pelästyneinä, olivat he kiintyneinä tähän näköön, kyyneleitä juoksi heidän silmistään ja he eivät lakanneet surkuttelemasta näitä onnettomia vankeja. Eulalia, jonka silmät nyt lankesivat erälle soutovenheelle, joka hinasi toista lotjaa, parahti suuresti ja tarttui likistäen äidin käsivarteen. Hän oli venheessä tuntenut isänsä, varma todiste hänen olemisestaan osallisena kaupassa. Toinen silmäys osotti hänelle orjain seassa erään tutun, Kabindadin. Hän oli johtanut kansansa urhollista puolustusta; mutta ampumakivärit pitivät voiton ja siten joutui hän, Bellegarden suureksi iloksi, raastettavaksi pois yhdessä maamiestensä kanssa.

Naiset hieroivat käsiään ja itkivät, mutta he eivät voineet onnettomia auttaa. Eulalia olisi mielellään mennyt alas rantaan, pannut taivaan ja maan liikkeelle, kumminki pyytääkseen Kabindadin pelastusta; mutta ranta oli jyrkkä ja korkea kun kirkontorni. He antoivat härkäin juosta, etsiäkseen toista tietä; mutta eivät löytäneet, ja heidän oli ajaminen monta penikulmaa takaperin, päästäkseen Catumbellaan. Myöhään yöllä saapuivat he huoneesen ja tapasivat Bellegarden, joka juuri nyt palasi rannalta. Hymyillen myönsi hän tapahtuneet asiat ja näytteli riemuten kultapinkkoja, jotka oli kaupassa voittanut.

X.

Tuossa pahankatkusessa laivanruumassa. — Pelastustuuma. — Reikä laivan kylessä. — Eräs musta pää kannen yläpuolella. — Perämies sidottu. — Kabindadi laivan herrana. — Lasketaan rannalle. — Laiva vaipuu. — Mustain päätös.

Orjain tultua laivaan, vietiin he kannen alle. Suuriin lammaskarsinain näkösiin koppiloihin, joihin ei pääsnyt il-

maa eikä valoa, säntättiin näitä yhteen kokoon, ikäänkun lammasmaa. Mitään istuimen tapaista ei ollut, eikä tilaa lepäämiseksi. Siis täytyi näiden onnettomain seisoa toinen toisensa nojalla, ehkä väsymyksestä suuresti levon tarpeessa. Ken onnettomuudekseen autautui tälle tarpeelle saattoi pitää onnellisena, ett'ei tullut onnettomain toveriansa jalokoihin tallatuksi.

Ilma tuli joka tuokio tukehduttavammaksi ja sietämättömämmäksi; lapset kirkuivat, äidit vaikeroitsivat, kauhistava kurjuus vallitsi tuossa pelättävässä ruttoluolassa. Niissä, jotka oleskelivat kannella, ei löytynyt ainoatakaan näitä säälivää. Ainoana huolenaan oli tarkoin vartioida nuo hyvin suletut luukut.

Tuo sidottu Kabindadi uros seisoi kovasti likistettynä eräässä nurkassa. Sodassa saadut haavansa kivistelivät, tuo tukehduttava ilma oli vähällä läkähdyttää hänet; mutta koston tunne oli vieläki suurempi kivun tunnetta. Hän näyteskeli hampaitaan, nyrkisteli käsiään ja uusinteli tuota valaa, jonka niin usein oli tehnyt. Kostonsa leimahteli sitä kiivaammin, mitä enemmän lapset parkuivat, mitä enemmän he voivottelivat, jotka olivat kuumeesta nääntyä. Synkkiä tuumia liikkui sielussaan; vähitellen saivat ne määrätyn muotonsa.

Laiva oli vielä liikkumatta samalla paikalla, joka osotti sillä vielä ei olleen tarpeeksi orjia ja odotti seuraavaa päivää, saadakseen täyden lastin.

„Te että elä yli tämän päivän,“ sanoi hän itsekseen. „Luulette rankaisematta saavanne myydä meidät; mutta jumalat ovat antaneet teidät minun käsiini ja te ette voi pelastua!“

Tuo kauhean pitkä päivä tuntui nälän vuoksi vielä pidemmältä; kapteni, näet, annatutti heille ainoastaan muutamia banania ja useimmat näistä eivät niistä saaneet maistaakseenkaan. Hiljaisuudesta, joka vähitellen syntyi kannella, saattoi Kabindadi havaita yön tulleen; mistään muusta

hän ei sitä voinut tietää; yö, näet, ei tehnyt ruumaa pimeämmäksi, kun se ennestään oli ollut.

Silloin pudisteli Kabindadi paksua kähärää tukkaansa ja sieltä putosi suuri veitsi, jossa löytyi pura, jopa sahabi. Mutta miten oli hän käsittänyt niin kalliin ja nykyisessä tilassaan arvottoman kalun? Sodassa oli hän tavannut erään Kongopäällikön ja lyönyt sen nuiallaan maahan. Silloin näki hän tämän vyöllä veitsen ja kätki sen paksuun tukkaansa. Ennen oli hän Bellegarden kädessä nähnyt semmoisen veitsen ja luultavasti oli päällikkö saanut sen häneltä joksiki maksuksi orjakaupassa. Ensi tuokiossa oivalsi hän tämmöisen kalun arvon ja vainullisesti mietiskeli hän, kentiesi joskus joutuvansa semmoiseen tilaan, jotta tästä olisi hänelle hyötyä. Tämä tapahtui ennenkun aavistikaan. Hän painoi sen kiitollisesti huulilleen ja sanoi hiljaa: „Tuo kurja nuora on pian poikkikatcottuna kulekseleva jaloissani ja minä pääsen vapauteen. Kurota tänne käsivartesi,“ sanoi hän lähinnä seisovalle, ja pian päästi hän nuoran solmut. „Tee nyt sama palvelus toisille,“ sanoi hän; „mutta antakaatte lähinnä astuimia seisovain edelleen olla sidotuina.“

Tuo siteistään päästetty piteli käsin turpouneita käsivarsiaan, sitte oikasi hän itseään tyytyväisenä ja kysyi: „mitä on tapahtuva?“

„Murtakaamme laivan kylki,“ vastasi Kabindadi. „Se ei saata jyryttä tapahtua; mutta vaimoin ja lasten uikutus on hämmäntävä äänen.“

Viidessä minutissa tiesivät kaikki vangit mihin miettiin ryhtyä; mutta yksikään ei luikahtanut ilosta. Jokainen tiesi pelastustyön siten turmeltuvan.

Kabindadi työnsi puran laivan kylkeen ja purasi sormen leveydeltä toisistaan reikiä suoraan linjaan, ylähältä alaspäin. Hikipisaroita herahteli alas hänen otsaltaan ja nuoritukselta turpouneet käsivartensa uupuivat, ennenkun sai rivin valmiiksi. Mutta luja tahtonsa oli ohjattu erään työn täyttämiseen, joka muka lahjottasi jokaiselle heistä va-

pauden, ja tämä vahvisti häntä. Uudestaan ryhtyi hän työhön ja päätti toisen rivin. Mutta nyt täytyi hänen levähtää. Naapurinsa astui hänen siaansa, ja Kabindadi osotti sormillaan hänelle ne kohdat, jossa hänen tuli seurata.

Puoliyö oli kuitenkin kulunut jo aikaa ennen kun kaikki reiät olivat valmiina. Nyt sovitti Kabindadi sahan ja sahasi yhdestä reiästä toiselle. Hän kun pelkäsi työkalun rohinan tulevan laivan vartialta kuulluksi, oli vaimoin ja lasten vielä kovemmin uskuttelemisen. Nuo kovasydämiset merimiehet kannella eivät vähintäkään lukua uikutuksesta pitäneet, inhottava ammattinsa oli aikoja sitte tehneet he varsin tunnottomiksi sille. Sitä paitsi makasivat useimmat heistä umpinaisissa kojuissaan ja jättivät laivan lastineen vartian huoleen.

Vihdoin putosi tuo läpisahattu plankunkappale. Kaikki vangit käänsivät päätään; mutta Kabindadi selitti heille tässä tuokiossa vielä ei olevan pelastusta ajattelemisenkaan, toinen plankku kun oli tämän takapuolella. Kaikki saivat nyt tuon surullisen vakuutuksen, että yö ei riittäisi työn päättämiseksi; nyt, näet, jo täytyi muka olla aamupuoli.

Niin oli asia. Kabindadin puronsa työnnettyä tuohon toiseen plankkuun ja sen läpipurattua, loisti eräs auringon säde reiätse tuohon pimeään suojaan. Hän sovitti silmänsä reiälle ja näki rannan olevan täytettynä uusilta orjilta. „Siellä on loput veljiämme,“ kuiskasi hän. „Sen parempi; varmimmin saatamme pelastaa heidät, sitte kun ovat tulleet luoksemme.“

Kun voisi ehkä tarkastus tapahtua alahalla laivan suojassa, käski hän näön vuoksi löyhään nuoria päälle panemaan. Laivotuksen alettua, hämmensi käymisen jyry ylähällä kannella puransa ja sahasa rähinän, ja laivaväellä oli kyllin tulevain nekerien kanssa tekemistä. Hän ryhtyi siis uudestaan työhönsä. Puran reiistä, jotka yhä lisääntyivät, tunki kosolta ilmaa ja virkistytti noita ahtaudessa olevia; mutta ilman kera tuli valoaki, ja tämä saattoi tulla

vaaralliseksi. Siis oli työ seisautettava kunnes yö tulisi. Reiät tukittiin siks'aikaa.

Tämä varovaisuus oli tarpeellinen; noin puolenpäivän aikaan, näet, astui muutamia merimiehiä alas, antamaan heille niukkaa ravintoaan. He tunkivat aina sille paikalle, jossa Kabindadi kätki suurella ruumiillaan reiän plankussa.

„Näeppä jättiläistä“, sanoi yksi. „Se mies on toista vertaa kalliimpi noita toisia. Bellegarde varmaan on ottanutki hänestä kahdenkertaisen hinnan.“

„Sentähden maksaaki se hänelle kaksi vertaa, jos saan vapauteni takasi“, sanoi päällikkö närkästyneenä. Merimies valasi hänen kasvojaan ja sanoi pilkallisesti: „Kun kerran on laivaan joutunut on vapautensaki menettänyt. Tapaat ehkä hänen hiitolassa ja sitte hiitolan henget riemunnee kun sinä heidän kuumilla pihdeillään nipistelet lihaa hänen loukoissaan.“

Jyry kannella hiljeni, vaan laiva ei kuitenkaan purjehtinut pois. Se nouti vettä ja elatusaineita. Kabindadi valloitetiin hurjalta ilolta; hän, näet, piti nyt heidän pakenemistaan, ennen aavalle merelle joutumistaan, mahdollisena. Rivakkaasti ryhtyi hän uudelleen työhön ja jo oli neliskulman yksi sivu sahattuna kun laiva lähti liikkeelle. Se oli nostanut ankkurin.

Hän sahasi rivakkaammin, orjat ruikuttivat kovemmin; jopa putosi lauta ja Kabindadi katseli laskeutuvan auringon tulikehää.

„Hiljaa, poistakaat nuorat“, käski hän. „Ainoastaan väkevimmat miehet ja taitavimmat uimarit lähtekään ulos. Toiset jääkään paikalleen, kunnes pelastamme heidät.“

Jällellepääneet saivat nyt tarkkoja tietoja miten heidän tulisi käyttäidä. Kaikkien uivien ollessa ulkona, tulisi heidän muka kovasti kirkua, ja luukun avattua, huutaa vettä tulleen laivaan.

Kannelta kuului vartiain ykstoikkonen ja raskas käyminen; he eivät aavistaneet mitä alahalla muka tapahtuisi. „Seuratkaatte minua“, kuiskasi Kabindadi ja laskeutui reiästä

mereen. Yö oli kovin pimeä; vartiakaan, katsoessaan ulos laivalta, ei saattanut nähdä niitä, jotka uivat. He seurasiivat yksi toisensa perästä. He lähestyivät laivan perää niin hiljaa kun mahdollista. Jo oli päällikkö saapunut siihen ja kiipesi, sukkelaan kun kissa ylös, ja kaikki muut hänen perässään. Tuokioisen pysähtyi hän, jonka perästä musta päänsä näkyi kannen yläpuolella. Hän tähdysti perämiestä, joka levollisesti seisoi paikallaan ja teki toimitustaan.

Nyt kajahti alahalla laivassa mustain hätähuuto. Vartiat kuuntelivat, Kabindadi näki miten he kiirehtivät luukulle ja laskivat päänsä sitä vasten, kuunnellen. Kapteni lähti kajutistaan ja huusi jylisevällä äänellä: „Mitähän nuo sen vietävät alahalla tahtovat?“

„Vettä tunkee sisään! uppoamme!“ kajahti alahalta.

„Mahdotonta!“ sanoi kapteni. „He tahtovat ainoastaan ilmaa ja leipää; mutta heidän tulee sen siaan saada selkäänsä!“

Useoita merimiehiä työskenteli luukun kanssa; toiset ynnä kapteni seisoivat sen ympärillä. „Nyt on aika; ota sinä perämies osallesi“, kuiskasi Kabindadi Jagganekerille, joka kiipesi ylös hänen perässään. Yhdellä hyppäyksellä oli hän ylähällä; pää seurasi päätä. Ennenkun perämiehellä oli aavistustakaan Jaggaiden läsnäolosta, oli hän sidottu ja kalikka pantu suuhunsa.

„Eteenpäin!“ komensi Kabindadi. Tehdyn suostumuksen mukaan oli jokainen tehnyt paulan siitä nuorasta, jolla oli ollut sidottuna, ja tämä paula heitettiin hittomaisella ilolla merimiesten päiden yli. Samassa kun luuku avattiin, seisoivat nuo kostavat olennot kiduttajainsa selkään takana ja mistäkään jyrystä, sanasta tai äänestä heidän läsnäoloaan havaitsematta, oli jokainen valinnut miehensä, heittänyt paulan sen kaulan ympäri ja vetänyt hänen selälleen.

Kaptenilla vielä oli aikaa huutaa: „Kuolema ja helvetti, aseisiin, pedot ovat valloillaan!“ Mutta äänensä haihtui käsittämättömään korisemiseen.

Nyt kajahti Kabindadin ääni yli kannen: „Sitokaatte

heidän kätensä ja jalkansa, mutta kovasti, ett'ei yksikään pääse!

Käsky täytettiin ilolla; kymmenessä minutissa oli se toimitettu ja laiva oli mustain hallussa. „Ylös veljet!“ huusi Kabindadi luukusta. „Olette vapaat!“ Pää pään vieressä kohoihe ylös; tuskin löytyi sias kaikille kannella. Mentyyään alas, sidotuita päästelemään, löysivät surukseen, useiden vaimoin ja lasten joko tukehtuviksi, tai kuoliaaksi poletuiksi. Kabindadi syttyi siitä kauhistavaan kiukkuun, meni kaptenin luokse ja sanoi: „Sinulla on nämä ruumiit tunnollasi sinulla ja miehilläsi, jotka katalasta voitosta keräätte murhia murhan päälle! Saatte kärsiä siitä! Yksikään teistä ei ole enää näkevä isänmaataan!“

Kapteni, joka muuten ei pitänyt ainoatakaan mustaa mahdollisena saamaan silmäystäkään häneltä, rukoili nyt mitä hartaammin henkensä edestä; mutta Kabindadi käänsi ylenkatseella selkensä hänelle.

Hän käski päästämään perämiestä siteistään, jotta tämä olisi laskenut laivan maata kohden. Tuo vapiseva, joka jo oli nähnyt kuoleman silmäinsä edessä, näki siinä toivon kipeneen ja asettuihe ruorille. Laiva viilsi maata kohden. Nekerit kirkuivat ja jyrysivät ilosta sekä etsivät paloviinatyynyrejä.

Silloin kirkasi Kabindadi, joka oli kivunnut ylös ison maston touvia, alas kannelle. „Kuulkaatte mitä päällikkönne sanoo: „Sen teistä kun antaa pisaraisenkaan tulivettä tulla huulilleen, sidotutan minä, samoinkun nuo valkeat sielunostajatki, ja hänen tulee heidän kera painua pohjaan. Me tarvitsemme voimamme ja järkemme, tehdäksemme koston täydelliseksi.“

Silmänräpäyksessä taukosi melu eikä yksikään rohjenut tynnyreitä aukaista.

Aamulla oli tuo metsäinen ranta heidän edessään; kaikki päästivät suuren ilonhuudahduksen. Vielä puoli tuntia ja perämies selitti täytyvänsä nyt ankkuroida, laiva kun muutoin purjehtisi karille. Se tapahtui ja laiva oli hervahattamatta paikoillaan noiden tukevien kettinkien varassa.

Kabindadi käski laskemaan venheet alas, ja kielsi yhdenkään astumasta niihin maalle mennäkseen; niitä kun ensin tarvittaisiin muussa tarkoituksessa. Kaikki aseet, kun löytyi laivalla, pyssyt, kirveet, veistinkirveet vaikkapa vaan nuiatki, oli ylösetsittävät ja pantavat venheisiin. Vääntitangotki ja kaikki jotka muutoin jollaki tavoin saatettiin käyttää puolustukseksi, otettiin mukaan. Ne Jaggaat, jotka osasivat soutaa, veivät tämän kalliin lastin maalle ja palasivat pian muka noutamaan ruokavaroja, vaatteita ja kauppatavaroita.

„Se ei tapahdu“, sanoi Kabindadi; „se on juuri tuo moska, kun meidät turmioon viepi. Ei langan pätkekään, mitään kalliuksia, ei ainoatakaan arakkiastiata, ylimalkaan mitään ei saa laivasta ottaa. Kaikki tämä moska on upotettava yhdessä ihmiskiduttajain kanssa.

Perämies rukoili päällikköä säästämään henkeensä; mutta tämä vastasi: „Olet osottanut meille hyvän työn, kun et saattanut toisin tehdä. Mutta sinä et ole parempi veljiäsi, sillä minä näin miten löit erästä vaimoa nuoralla kasvoin, jotta ne turposivat. Sitokaatte hän, samate kun toisetki!“

Hänen käskynsä täytettiin pikaan ja ilolla. Kaptenilla miehineen ei ollut syytä valittaa; nämä mustat, näet, menettelivät kuitenkin ihmisellisemmin heitä itsiään, jotka varmaanki samal'aisessa tilaisuudessa olisivat potkineet ja hakanneet nekereitä. Nyt oppivat kuolemanpelkoa tuntemaan. He rukoilivat vapisevin huulin armoa sekä lupasivat vapaudestaan satoja, vieläpä tuhansiaki mahdottomia asioita.

Kabindadi ei kuunnellut heitä. Neuokkaisuudella, joka ei aavistanut hyvää, otti hän raskaan kirveen, astui alas laivan ruumaan ja rupesi voimakkailla iskuilla laajentamaan reikää veden pintaa myöden. Loristen virtasi vesi hänen jalkainsa yli. Hittomaisella ilolla katseli hän tuota märkää alkuainetta ja käyskenteli ristiin rastiin siinä, ikäänkun se olisi sulosen tunteen hänessä vaikuttanut. Hymyillen nousi hän astuttavia ylös, keikkasi kannelle ja kertoi mitä oli

tehnyt. Jaggaat kuuntelivat ja kuulivat tuon tulvaavan veden pauhinan. Tämä kuului noista hurjista ihmisistä soitannolle, ja he nostivat petomaisen ilohuudon. Ei viipynyt kauaa ja tuo komea laiva vaipui yhä vaipumistaan; tynnyrit ja tavara mytyt kannen alla sattuivat kattoon ja ilmottivat veden pian nousevan katolle, josta se oli erotettuna ainoastaan muutamia jalkoja. Kapteni ja laivaväki odottivat kauhistuksella seuraavaa tuokiota. Kun eivät voineet jäsentään liihakuttaa, olivat he auttamattomasti hukassa, ell'eivät nekerit vaan antaneet taivuttaita. Koettivat tätä siis vieläki kerran ja jopa tarjoutuivat orjinaki palvelemaan; Kabindadi vaan katseli heitä kylmällä tyyneydellä.

„Eteenpäin, alas mereen!“ huusi hän väelleen, ja mustat juoksivat riemuten aaltoihin. Pää näkyi pään rinnalla; vähimmät lapset rippuivat äitiensä selissä, mutta suuremmat uivat yhtä taitavasti, kun täysikasvusetki.

Laiva vaipui sill'aikaa partaidensa tasalle ja muutamia aaltoja saapui jo kannelleki sekä loiskuivat sen yli. Suolanen vesi valui sidottujen yli.

„Auttakaatte! auttakaatte!“ huusivat he; mustat eivät heitä kuulleetkaan, tahi eivät tahtoneet kuulla. Ennen näiden rannalle ehdittyä, vaipui laiva yhdellä nykäyksellä alas pohjaan. Koko laivanväki upposi. Jotka eilen hurjalla röykkeydellä vielä olivat noita mustia orjia kiduttaneet, eivät nyt voineet kättäänkään liikuttaa omain henkeinsä pelastukseksi.

Pian vaikenä kirkuminen ja he vaipuivat syvyyteen, hajien ruoaksi.

Jaggaat hyppäsivät ylös aalloista, pudistivat veden vilatukastaan ja nostivat suuren ilohuudon vaipuneen laivan nähtyään. Mastot seisoivat vielä osiksi veden yli; mutta tätäkään ei ollut kauaa kestävä. Vuo kallisti laivan kylele, masto ja purjeet vaipuivat alas ja katosivat muutamissa tuokioissa metsäläisten silmistä.

Hittomainen nauru rumensi Kabindadin julman naaman. Kädellään uhaten merta kohden, huudahti hän: „Sama

kohtalo kohdanee kaikkia, jotka tulevat tänne raastamaan meitä orjuuteen. Ja totisesti, niin kauan kun Kabindadi voi kättänsäkään liikuttaa, on hän valmistava heille tuhoa, missä ikänä heitä tavataan.“

Nuo nälkääntyneet kiipesivät ensin kokospalmuihin, kokospalmumaidolla janoaan ja lihalla nälkäänsä sammuttaakseen. Tämän tehtyä, tutki päällikkö seutua ja havaitsi heidän olevan kaukana Benguelasta ja kumminki kahden päivän matkan päässä sieltä. Tämä väli tuli kahta vertaa pidemmäksi, he kun rohkenivat kulkea ainoastaan yöseen aikaan. Tuohon viimeiseen päätökseen oli heillä hyvin omi-
tuinen syy, jonka heti tahdomme kertoa.

Jokaisen, kun oli kyllin väkevä joko hyökkäämään tai puolustamaan, tuli venheistä noutaa aseita tai jonkuun muun esineen, jota semmoisena kävi käyttäminen, sekä seurata päällikköä edemmä metsään. Hän pysähtyi eräässä tiheässä pensaikossa, jonka lävitse auringon säteet tuskalla voivat raivata tietä. Vaimoin ja lasten tuli erkautua kiven heiton matkan, hän kun tahtoi neuotella miesten kanssa.

„Veljet“, alkoi hän, heidän ollessaan yksinään; ainoastaan jonkun onnellisen tapauksen kautta saatamme välttää kohtaloa, jonka alla niin monet heimoamme huokailevat. Ehkä olemme tänään vapauden pelastaneet, huomena taas sen kadottaaksemme. Kongot ovat valkeain avulla tulleet voimallisiksi, ja tulevat päivä päivältä vieläki voimallisemmiksi. Paljo verta on jo vuotanut ja ne Jaggaat, jotka vielä ovat jäljellä, elävät alituudessa pelossa. On tosiaanki aika käsillä voittaaksemme taas uskaliaisuutta ja voimia sekä lopettaa tämä tila. Kongot olisivat ystäviämme, elleivät valkeat yllyttäisi heitä sotaan meitä vastaan. Meidän on siis nuo viimeiset tieltämme poistaminen, tullaksemme sovintoon Konkojen kanssa. Kysyn siis teiltä: „Te miehet, Jaggaat, tahdotteko retketä kanssani valkeoita telottamaan.“

Yksimielinen: „Kyllä me tahdomme!“ kuului vastaukseksi.

„Siottaikaatte siis tässä, kunnes yö tulee“, jatkoi hän; „kulkisimmeko valkealla päivällä, tapaisisi ja kaivaltaisi meidät Kongot. Tulemmeko taas havaitsematta ja yöllä valkeain luo, pääsemme pian herroiksi heidän ylitsensä. Jääkäätte sill'aikaa tähän; minä tahdon yksinäni mennä tietä tiedustelemaan. Ennen yötä olen taas luonanne.“

Kabindadi meni pois. Tulisissa silmissään loisti hurja ja vertajanoova ilo; hän, näet, luuli vihdoinki saavuttaneensa maalin, jonka perään suotta niin kauan oli pyrkinyt. Tiensä oli vaarallinen, nuo röyhkiät Kongot, näet, olivat viimeisistä menestyksistään tulleet niin rohkeiksi, ett'eivät pelänneet ketään ja väjyivät jokaista mustaa, joka ei kuulunut heidän heimoonsa. Siihen tuli vielä seki seikka, jotta kaikki mustat tunsivat hänen ja luulivat hänen olevan orjalaivalla. Keksittäisiinkö hän, keksittäisiin hankkeensaki, ennenkun hän olisi ryhtynytkään siihen, ja heidän olisi uudelleen antautuminen epätaattavaan sotaan, joka varmaanki syöksisi heidät perikatoon.

Varovasti kun ilves hiiviskeli hän siis eteenpäin. Ehkä kuinkaki häntä äkäytti, kun näki jonkuun Kongon piilopaikastaan, hillitsi hän kuitenkin ja säästi koston pian tulevaan aikaan.

XI.

Palava malja. — Viimeinen kauppatoimi. — Kaksi rukoilevaa naista. — Yölepo. — Eräs nekerijoukko lähestyvi taloa. — Kabindadi kipuaa toisen kerran orjahuoneen päälle. — Vakoileminen yöllä. — Koirat kuristetut. — Orjakauppiaan tulee luovuttaa tavaransa. — Benguelaan. — Kollanda ammuttu. — Kau-punki liekeissä, kuolema kaikissa huoneissa. — Eulalian ja Marian tila. — Rahat heitetään mereen, Catumbella poltetaan.

Kongot olivat luultavasti taas onnellisesti käyneet naapuriansa pyynnissä; päivän suurimman kuumeen vähän vii-leyntytyä, kuletettiin, näet, yhä pieniä joukkoja vankeina

Catumbellaan. Bellegarden talo oli noita onnettomia ihmisiä täpötäynnään. Pablo ja Bunda, jotka vississä tapauksessa pitivät itseään sivistyneen maailman jäseninä, olivat tosianki kopeoita, jotta herransa nyt oli tullut suurimmaksi orjakauppiaksi Benguelassa. Oleskellessaan valkeain luona olivat he oppineet heidän tarpeitaan ja elämänlaatuaan tuntemaan ja ylenkatsoivat nyt omia maamiehiään.

Niinkun usein on alhaisten sielujen kanssa, häpesivät heki sukuperäänsä ja osottivat nyt milt'ei suurempaa iloa, kun Bellegarde, jotta päivä päivältä uusia nekereja tuotiin Catumbellaan. He olivat juuri sulkeneet orjahuoneen oven ja istuutuneet erään suuren arakkimaljan ympärille, jonka Bellegarde heille oli lahjottanut.

Tänään ylimalkaan vietettiin hupasaa elämää Catumbellassa. Pihassa joivat orjat, kuten sanottiin, ja sisällä huoneessa istuivat Bellegarde ja Kollanda päällikkö täytetyn maljan ympärillä. Bellegarde tiesi kokemuksesta, juomingissa saattavansa saada mustalta kaikkia, sekä, jotta tämä, jos se tulisi tarpeelliseksi, myisi hänelle vaikkapa vaimonsa ja lapsensaki. Hän kaatoi siis maljaan uuraan ja kehotteli tätä juomaan.

Kollanda maiskutteli kielellään, hieroeli käsiään, löi jalkojaan maahan ja naureskeli joka viides minuuti isolla äänellä; kaikki merkkiä, jotta hän oli oikealla kohdalla.

„Tuo enempi vielä tulijuomaasi!“ huusi metsäläinen.
„Mene, pane suuri ankkuri pöydälle!“

„Mitävarten enempi?“ sanoi Bellegarde. „Täytymätön kurkkusi tekee minusta köyhän miehen. Mutta me ollaan hyviä ystäviä ja sitte ei huoli suuresti tuosta pitää lukua. Minulla on vielä jotaki erinomaisen hyvää. Se on säästetty sinua varten ja tulee maistaasi sitä, ennenkun palajat kotia.“

Bellegarde meni ulos. Mustat pihassa pitivät isoa ääntä, niin suurta, ett'ei siltä saattanut noiden sadan mustan voivotuksia kuulla. „Hm“, huusi heidän herransa, „älkääte juoko niin, jotta varsin järkenne kadotatte. Maljan tultua tyhjäksi, päästäkääte koirat irti ja pankaatte levätä.“

Tiedättehän, jotta orjat viedään aamulla aikaseen, ennen auringon nousua, laivalle ja silloin tulee tehdänne apua kulluttamisessa.“

Pihasta meni hän alas kellariin ja palasi pian suuren pullon kanssa. Keittuhuoneessa annatutti hän Namilla itselleen pari paistovarrasta ja pienen askin sokuria. Näillä kapineilla palasi hän Kollandan luoksi, joka katseli häntä uteliain silmin. Ei hän voinut käsittää mitä paistovartailla tehtäisiin; he kun jo muka olivat pitäneet iltaatriansa. Siis ei muka löytyisi mitään paistettavaa, ell’ei Bellegarde häntä itseä tahtoisii asettaa liekkien yli.

„Odotapa nyt Kollanda“, sanoi Bellegarde. „Minä valmistan sinulle juoman, jonka vertaista jumalat eivät voi osottaa. Antaisitko siitä kaikki sekä Kongot että Jaggaa yhdessä, ei tulisi se sitenkään hyvin maksetuksi.“

Hän tyhjensi pullon maljaan, laski molemmat nuo paistovartaat poikki puolin sitä ja niiden päälle sokurin. Sitte otti hän palavan tikun ja piti sitä nesteessä. Heti leimahti sinervä liekki ja liekiti korkealle sokurin yli, ikäänkun uhril liekki. Sen ensikerran leimahtaessa, pakeni Kollanda sitä pelästyneenä; mutta Bellegarden vakuutettua hänelle sen ei olevan vaarallista, istuutui hän lähemmä ja katseli lapsellisella ilolla miten tuo sulanut sokuri verkalleen tippui tuohon sinervään liekkiin.

Bellegarde antoi hänelle maljallisen juomasta; metsäläinenpä ei rohjennut sitä nostaa huulilleen, se kun paloi vielä maljassa. Hymyillen puhalsi Bellegarde liekin sammuksiin ja nyt Kollanda joi niin suurella himolla, jotta valotti juomaa pitkin suupieliään ja leukaansa. Yksi malja seurasi toistaan; vihdoin oli hän toivotussa mielentilassa.

„Ystävä“, sanoi orjakauppias; „olen pahoillani viimeisestä kaupastani. En saata parilla sadalla miehellä laivaa vuokrata ja kapteni ei tahdo varrota pidemmältä. Täytyy antaa tavaran hänelle milt’ei ilmaseksi, jotta hän olisi tyytyväinen, eikä vaatisi minulta vahingon korvausta. Uutta Jaggaiden pyyntöä et nyt saata panna toimeen; he, näet,

ovat paenneet runsaan päivän matkan itää kohden ja hajonneet joka taholle.“

„Niin“, änkötti Kollanda; „nyt ei ole mitään enempää tehtävää.“

„Ei suinkaan Jaggaiden luona“, jatkoi Bellegarde; „mutta kuinkahan se olisi, jos panisit pienen jahdin toimeen omasta kansastasi? Tiedätpä, he väjyvät henkeäsi, ehkä kyllä osottavat sinulle ystävällisiä silmäyksiä.“

Päällikön silmät alkoivat yhtäkkiä säihkyä. Pää kallistettuna eteenpäin ja kädet sulettuina, katseli hän orjakauppiasta. „Saattaa olla niin“, sanoi hän hetken kuluttua. He ovat käyttäneet samoin isääni kohtaan. No hyvä, tahdon kohdella heitä niinkun hänki. Kuinka monta tarvitset vielä?“

„Nykyään kaksisataa“, vastasi Bellegarde.

„Hyvä, kahden päivän tietämään ovat he täällä.“

„Mit'en aiot sitte menetelläidä?“

„Ainoastaan näin! Annan kaikkien tulla koolle, joilla on rahoja ja tavaraa, sekä otatutan ne kiinni ja sidotutan kaikilta niiltä, joilla ei ole mitään.“

„Kavala kettu, täten saat kahdenkertaisen hyödyn; otat tavaran heiltä ja orjain hinnan minulta.“

Kollanda ei vastannut, naurahti vaan tyytyväisenä, jolloin tuo sinervä paloviinan liekki valaisi hänen valkeoita hampaitaan. Halukkaasti joi hän lasin toisensa perään, kunnes enää ei saattanut seisoa jaloillaan, vaan keikahti kun pölkkyy kumoon.

Bellegarde hieroeli käsiään, heitti peitteen tuon inhotavan päällikön yli ja puhalsi liekin sammuksiin.

„Asiat menevät hyvin“, sanoi hän itsekseen, „vielä pari semmoista kauppaa ja voin tehdä naisten mielen mukaan. Olen jo useita vuosia ollut kyllin rikas, saattaakseni Oportossa elää suurena miehenä; mutta minäpä olenki elävä oikein ruhtinaallista elämää ja he oikein saavat, sinne palattuani, ihmetellä.“

Tyytyväisesti hymyillen lähti hän makauskammioonsa.

Mutta täälläpä häiriytyi ilonsa melkoisesti; hän kun saattoi tuon avoimen oven kautta, joka vei Eulalian makauskammioon, nähdä vaimonsa ja lapsensa polviensa notkistaen rukoilevan, kädet ylhäälle kurotettuina. Sanat, jotka saapuivat hänen korvilleen, eivät suuresti häntä mielyttäneet; he kun rukoilivat Jumalaa kääntämään isää toiselle tielle ja ohjaamaan hänen elämänsä paremmalle suunnalle.

„Huuti h—n loruinenne!“ kirkasi hän, silmittömäksi vimmastuneena. „Menkäätte paikalla vuoteelle, älkäätkä häiritkö yölepoani!“

Äiti ja tytär nousivat heti ja tottelivat hänen käskyään; he tunsivat aivan hyvin nuotin, jolla oli puhutellut heitä.

Vähitellen hiljeytyi Catumbellassa. Nami ja Loo olivat menneet makauskammioonsa ja nekerit pihassa olivat lakanneet juomasta. Yksi ja toinen näitä viimeksimainituista hyräilivät tosin kyllä erästä laulua, mutta useimmat olivat vajonneet syvään uneen. Koirain irtilaskemista, niinkun Bellegarde oli käskenyt, ei oivaltanut kukaan. Catumbellan asukkaat olivat hiljaa, kaikki, sekä hyvät että pahat, vajouneena unottaren helmoihin; orjahuoneesta ainoastaan kuului syviä huokauksia pihalle. Ainoastaan nämä onnettomat eivät lyhyellä unenhorkallakaan saaneet huojentaa kärsimisiään. Tähän aikaan, jolloin ihmiset ja eläimet lepäävät sekä nuo vertajanoovat pedot ainoastaan lähtevät piilopaikoistaan liikkeelle ruokaa etsimään, ilmestyi äkkiä vireä liike tuolla ulkona. Suuri joukko ihmisiä lähenei kevein askelin tuota rauhallista taloa, ja näiden päällikkönä eräs musta jättiläinen. Jo seisahti hän ja, hiljaa kuunnellen, käski hän perässään tulioita laskeutumaan pitkäkseen tancerelle. Käsky kuletettiin yhtä hiljaa toisilleki. Rivi riviltä laskeutuvat he alas, kunnes viimeisimmätki tuossa pitkässä jonossa olivat maassa pitkänään.

„Olkaatte hiljaa“, sanoi hän; yksikään ihminen ei saa lähestymistämme havaita!“

Käskey meni mies mieheltä, kunnes saapui viimeiseen mieheen. Kabindadi, jonka lukia ehkä on tuntenutki, meni yksinään eteenpäin. Hän pysähtyi tuon korkean muurin taka ja hapuroitsi sitä käsillään; sillä kuu valaisi aivan himmeästi. Jopas keksi köynnöskasvin, jonka oli pannut maahan. Hän tiedusteli olisiko se ihan eheä yläpäästä, ja havaitsi kaikki olevan koskematta, joka oli varma merkki kenenkään ei havainneen sitä.

Nyt siitä kiipeämään ylös ja pääsi vaivatta katolle. Hän kiukustui, kuullessaan veljeinsä vaikeroitsemista ja valitusta.

„Tiikeri on taas saanut otuksen“, ajatteli hän. „Mutta se on viimeisensä; hän on nyt itse vangittava.“ Hän päästi köynnöskasvin, työnsi pois palmulehviä ja laskeutui äkkiä alas.

„Kuka siellä on?“ kysyi eräs ääni.

„Pelastajanne“, vastasi hän.

„Kabindadi!“ huusi kaksikymmentä ääntä yhtäikaa.

„Hiljaa!“ sanoi hän hiljaisella äänellä; „kuulkaatte minua ja olkaatte hiljaa. Olen tullut pelastamaan teitä ja kostamaan heimomme puolesta. Sadottain voimakkaita miehiä odottavat tuolla ulkona tuota ihmisten myyjää kurittaakseen. Huomena on Jaggas heimon aurinko loistava kirkkaana. Sanokaatte minulle nimenne, tietääkseni mitä toimia tulee antaani tehtäväksenne.“

Miesten nimet kuiskastiin. „Tule tänne luokseni“, sanoi hän jokaiselle ja irrotti hänen siteensä. Saman hyvän työn tekivät nämät sitte toisilleki.

„Kuinka olet vapaaksi pääsnyt? kysyi eräs vanha Jagga häneltä.

„Sen olen sittemmin kertova“, vastasi hän; „nyt ei minulla ole aikaa. Kahdenkymmenen teistä tulee seurata minua ja ottaa nuoransa mukaansa. Ensimmäinen tehtäväni on nuorilla kuristaa koirat, jotka ovat muuriin kiinisidotuina. Eteenpäin!“

Hän olisi avannut oven; mutta se oli lukittuna ulko-

puolelta. Bellegarde oli itse tehnyt sen; hän kun tässä asiassa ei voinut nekereihinsä luottaa. Kabindadi otti veitsen, jolla oli reiän laivaan kavertanut, ja oli jo näverin puuhun painamaisillaan; mutta hän lakkasi, ett'eivät koirat olisi havainneet sahaamisesta ja hankkeensa siten auenneet.

„Täten ei saata se tapahtua“, sanoi hän. „Tulee katsoamme emmeköhän ulkoportista pääsisi sisään. Kentiesi se ei olekaan sulettuna. Olisiko se, ei auttaisi meidän muu, kun väkivallalla kokea tunkeutua sisään. Siten tosin kyllä on meillä sekä ihmiset että koirat vastassamme; mutta sen tulee tapahtua jos millä tavalla.“

Hän kiipesi taas ylös samaa tietä, jota oli tullutki, nuo kaksikymmentä valittua seurasivat häntä ja laskeutuvat alas maahan toisella puolen rakennusta. Sitte hyppäsivät he jyryttä aitauksen yli ja lähestyivät huonetta. „Malta-kaatte“, sanoi Kabindadi; „tahdon ensin katsoa enkelini perään.“

Hän meni tuohon pieneen suojaan sisälle, jossa Eulalia oli maannut sairaana. Kuu paistoi nyt jotenki kirkkaasti, jotta saattoi esineet erottaa. „Hän ei ole siellä“, sanoi hän itsekseen: „tiikeri pitää sitä luolassaan.“

Palattuun, painoi hän porttia. Se oli myöski sulettuna; mutta mittailtuaan sitä silmillään, ei hän pitänyt vaikeana kiivetä sen yli. Kolmen miehen tulee kiivetä toinen toisensa päälle, ja ylimmäisen asettautua alimmaisen olkapäälle. Sitte kiipesi hän itse ja laskeutui toisella puolen porttia alas. Maahan päästyään, katseli hän varovasti ympärilleen. Nekerit makasivat siellä, kun eläimet, ja kornasivat kovin; koirat makasivat syvässä unessa ja myrisivät, ikäänkun olisivat he unissaan olleet orjajahdissa olevinaan.

Avain oli portin sisäpuolella. Kabindadi kiersi sitä ympäri ja päästi Jaggaat sisään, jotka hiipivät varpailaan. Kabindadi osotti kulleki koiransa, jonka heidän tuli kuristaa. Yhdessä kädenkääntämässä olivat paulat kiedottuina niiden kaulan ympäri ja kiristettyinä. Eläimet tavattiin niin täydessä unessa, jotta karahtivat vaan vähän. Kym-

menessä minutissa viruivat nuo pelätyt eläimet kuolleina tantereella.

Kabindadi asetti nyt toisia väestään orjia vartioitsemaan. Itse meni hän kahden voimakkaan miehen kera asunhuoneeseen. Keittuhuoneessa paloi valkea. Namia oli aina, jolloin orjia oli talossa, käsketty pitämään kynttilää palamassa. Kabindadi otti sen käteensä ja meni ensimmäiseen suojaan. Siellä virui eräs musta permannolla, lähellä pöytää, jolla malja vielä seisoi paloviinane ja sokurine. Hän kastoi yhden sormen nesteeseen ja maistoi. „Älkäätte koskeko siihen“, kuiskasi hän toisille, „ei se kelpaa tehtäviimme katsoen.“

Näyttäessään nukkuvaa kasvoihin, säpsähti hän taapäin. „Jumalat ovat meille armollisia“, sanoi hän; „tuossa makaa se ihminen, joka on myynyt teidät kaikki.“

Hän sivalsi veitsen ja oli juuri sen Kollandan rintaan työntämäisillään; mutta juolahtipa muuta mieleensä. „Ei, ei, hänen tulee olla läsnä ja nähdä minkä kauniin työn me toimitamme. Käykäämme läheisimpään suojaan, siellä löytyy vielä eräs, jota tulee tervehtiämme.“

Hän avasi oven ja joutui eräisen hyvin valaistuun huoneeseen. Bellegarde makasi komealla vaatteella, eikä saatanut uneksua veri vihollisensa tässä tuokiossa seisovan hänen edessään ja jotta tämä nyt saattaisi kättään vähän liikkuttamalla hänen tappaa.

Kabindadi veti hyönteisverkon vuoteen edestä, jotta kappaleita siitä sinkoili ympäri, ja löi kädellään nukkuvaa rintaan. Tämä kavahti ylös ja tirkisti nekeriä tarkoin silmiin. Tässä kauhistavassa vaarassa luopui hänestä tavallinen kylmäverisyytensä. Kasvonsa tulivat valkeaksi kun liitu, polvensa vapisivat ja kätensä värisivät. Mistähän ilmestyi nyt tämä ihminen, jonka itse oli laivalle kulettanut ja jonka nyt luuli olevan määräpaikallaan tai kumminki kaukana ulkona merellä? Kun kaikkiki vertajanoovat ihmiset, oli Bellegardeki taikaluuloinen, eikä voinut sitä muuten käsittää, kun jotta se oli muka Kabindadin henki.

Bellegarde havaitsi kuitenkin pian sen ei olevankaan hengen, ja haaveellisen valekuvan kadottua, oivalsi hän selvästi täytyvänsä poistaa tämän ihmisen. Hän tavotti kädellään revolveria, joka oli pöydällä vieressään; mutta Kabindadi oli havainnut tämän liikkeen ja esti hänen siitä. Tarttuen aseeseen, piti hän sen suuta vihollisensa otsan edessä ja sanoi: „Luulitko pääseväsi minusta niin halvalla hinnalla? luovu murhahalustasi ihmiskauppias; satoja Jaggaita seisovat valmiina repelemään sinut kappaleiksi, heti kun hiuskarvankaan taivutat jonkuun väestäni päästä. Nouse ylös ja ota orjahuoneen avaimet mukaasi!“

Uhkaus pistolilla teki vaikutuksensa. Vapisten nousi Bellegarde, otti avaimet päänaluseltaan ja meni tuon pelättävän nekerin eteen. Vielä toivoi hän koirain repelevän Jaggaat; mutta tämäki toivo katosi. Mentyään pihaan, seisoi muurilla, palavilla gummisoitoilla, joukko Jaggaita, jotka julmalla katsannolla näyttelivät hänelle hampaitaan. Soittojen valossa näki hän koirat kuristettuina ja palveliat sidottuina. „Avatkaatte ovi!“ jylisti Kabindadi hänelle. Hän totteli. Tuskin oli se auki, kun orjat syöksyivät ulos. Nähtyään kiduttajansa, rupesivat he kirkumaan ja sadattelemaan ja valmisteliivat repiäkseen hänet kappaleiksi.

„Hiljaa. Tämä ihminen kuuluu minulle!“ sanoi Kabindadi. „Sitokaatte hän, niinkun hänki on meidät sidottanut!“

Heti vangittiin hän.

„Tuokaatte nyt arvokas ystävänsäki tänne!“ käski Kabindadi.

Kaksi Jaggaata riensi siitä ja raastoivat heti sen jälkeen Kollandan siihen. Hän oli vielä niin juovuksissa, ett'ei tiennyt edes mitä kanssansa tapahtui. Mutta Kabindadin nähtyään, parahti hän haikeasti. Hän näki nyt selvään olevansa auttamattomasti hukassa.

Kabindadin käskystä sidottiin hän yhteen Bellegarden kanssa ja ajettiin ulos portista. Sen ulkopuolelle asetti

päällikkö vartioita ja kielsi niiden laskemasta ketään ulos taikka sisälle, kunnes hän palautuisi.

Nyt riensi hän niiden luo, jotka olivat jätetyt lähelle Catumbellaa, ja käski niiden seuraamaan itseään Catumbellaa, mutta välttämään kaikkea jyrää. Nekerit lähtivät liikkeelle; kaikki tapahtui niin hiljaa, jotta olisi joukon henkiä luullut olevan liikkeellä rantaa kohden. Kollanda ja Bellegarde vietiin niiden sekaan.

Saavuttuaan kaupunkiin, piiritytti Kabindadi Jaggailaan kaikki orjakauppiaan huoneet; nekerien hökkeleistä hän ei kuitenkaan pitänyt lukua. „Revolverin laukauksen kultuane“, sanoi hän, „tulee virittäänne tulisoittonne ja sytyttää huoneet palamaan. Jokaisen pakoon pyrkivän työnätte takasin liekkiin tai tapatte hänen.“

Yhä kauemmaksi kulki tuo pelättävä, kunnes saapui meren rannalle. Tässä pysähtyi hän, ja katsella tirkisteli tuota hiljaa läikkyvää veden pintaa. Sääliväisyyden tunne vallotti hänen, ajatellessaan Eulalian päälle, jolta juuri nyt oli isän ja omaisuuden ryöstämäisillään. Ajatuksiinsa vai-puncena, sanoi hän itsekseen: „Hän on hyvä ja ansaitsisi paremman kohtalon; minä vaan en voi toisin käyttäidä. Ell'en itsiäni auta, tulee heimoni tuhotuksi.“

Nyt kääntyi hän molempain noiden vangittuin puoleen ja lausui: „Teidän tähtenne Benguela hävitetään! Vastatkaatte se asia, jos voitte!“

„Kabindadi“, rukoili Bellegarde, vapisevalla äänellä: „anna minun elää, minä tahdon sinun tehdä rikkaaksi!“

„Tuhma“, vastasi päällikkö, „tavarasi ovat kuitenkin minun. Olin hiljattain, nukkuessasi kellarissa ja luin rahapussisi, joiden kilisevä sisältö on Jagganekerien verellä lyöty. Sittemmin ovat ne lisääntyneet; mutta ne kaikki kuuluvat minulle ja tahdon niiden kanssa menetellä miten hyväksi näen.“

„Ole kuitenkin sääliväinen.“

„Tahdon olla yhtä sääliväinen, kun sinäki olet ollut.“
Kollanda ei rukoillut; hän, näet, tiesi sääliväisyyttä

odottamisen turhaksi. Enemmin kuolleen kun elävän näkösenä katseli hän vihollista, vapisten kun haavan lehti.

„Kollanda!“ kiljasi Kabindadi, „sinä et ole kansaasi näkevä. Olet yhdessä valkeain kanssa sotinut veljiäsi vastaan; valkeain aseilla olet sinä lopetettava! Kirottu ole sinä heimonesi ikuisiin aikoihin!“

Hän kohotti revolverin, laukaus pamahti ja luoti lensi Kongonekerin otsan lävitse. Kuolettavasti haavotettuna, kaatua rojahti hän maahan, vetäen kaatuessaan Bellegarden muassaan.

„Virukaatte yhdessä kunnes kosto on päätetty“, sanoi Kabindadi ja käski kahta mustaa vartioitsemaan kuollutta ja elävää.

Laukaus kaikui sadoin kerroin vuorissa. Heti soilehti gummisoittoja yli koko kaupungin ja niiden valossa nähtiin mustain Jaggaiden kiipeilevän katoille ja syyttelevän kiviä palmulehtiä. Liekit leimusivat korkealle ja valaisivat nuo pelättävät soturit, jotka nuilla, keihäillä ja miekoilla varustettuina, seisovivat huoneiden ympärillä. Raivo kiljunta kaikui näiden karheista kurkuista ja jokainen riemuitsi tuosta suloisesta kostosta.

Pelästyneinä nousivat nukkuvat vuoteiltaan, syöksiivät porteille ja katselivat miten huoneet paloivat. Nähtyään Jaggat, mielivät he paeta, mutta työnnettiin julmilla sadatuksilla takasin liekkeihin. Hädässään kokivat he kii-vetä muurien yli, mutta tapasivat kaikkialla vaan vihollisia. Ainoastaan harvain onnistui paeta tai lymytä.

Samassa kuului rummun jyrinää. Portugaliset sotilaat ryntäsivät, kiväreillään muka vihollisia karkottaakseen. Olivat näet jo ennenki usein muutamilla kovilla laukauksilla karkottaneet suuria joukkoja ja luulivat sen tällöinki heille onnistuvan; mutta olivat erehtyneet. Ennenkun olivat eh-tineet ammutakaan, karattiin heidän kimppuunsa takaapäin ja he lyötiin maahan. Ken säästy kuolemalta, heitti ki-värin luotaan ja pakeni. Vasta sitte kun eivät enää näh-neet liekkejä, eivätkä kuulleet Jagganekerien kauheata me-

lua, pysähtyivät he. Nämät saivat nyt vapaasti mellastaa; nekerit, joiden hökkelit olivat säästäneet, näet yhdistyivät heidän kanssaan.

Vaikeata on kuvaella niitä julmuuksia, kun nyt harjotettiin Benguelassa. Nuiain iskua, valituksia ja kuolevain voivotuksia kuului kaiken yötä. Lapset, jotka olivat näihin vanhempainsa rikoksiin ihan syyttömiä, murhattiin; vanhat ukot, jotka eivät saattaneet puolustaida, lyötiin nuiilla kuoliaaksi. Mutta ensin saivat portugalilaiset kärsiä, jotka olivat kaikki orjakauppiaita. Kabindadi oli haetuttanut ja sidottuttanut ne. Nyt raastettiin he esiin. Utteraan kannettiin puita. Paksu tanko kiinitettiin maahan ja orjakauppiat sidottiin siihen. Tämän tehtyä käski Kabindadi latorimaan suitsuvia kokospölkkyjä näiden ympärille heidän kaulojaan myöden ja polttaa het verkalleen. Käskyänsä toteltiin ilomielin; nuo onnettomat kirkuivat, kunnes äänensä lankesi. Ei apua, ei sääliväisyyttä! Mustat nauroivat iva-ten noille savusta mustuneille ja kuoleman tuskista vääristyneille kasvoille.

Bellegarde, joka vieläki oli kuolleeseen kiini sidottuna, raastettiin esiin kuolevain tuskia katselemaan.

„Heittäkäätte minä heidän sekaansa!“ huudahti hän; hän, näet, aavisti itseään vielä suuremmat tuskat odottavan.

„Ei heitetä!“ kirkasi Kabindadi; „nämät kärsivät ai noastaan yksinkertaisen kuoleman; tunnin perästä he eivät enää tunne mitään vaivaa. Vaan sinä tulet koko pitkän ikäkauden kuolemaan päivä päivältä. Ja tulisitko vaikka yhtä vanhaksi kun maa, eivät Jaggat milloinkaan unohda pahaa, jota heille olet tehnyt.“

Vihdoin nousi aurinko; sen suloiset säteet valaisivat joukon palaneita huoneita ja hiiltyneitä ruumiita, joiden ympäri kostonpyytävät nekerit tanssivat kauheasti kiljuen. Nyt kävivät he yli ympäri noita suitsevia raunioita, nähdäkseen, löytyisikö siellä ketään kätkeettynä. Missä vaan semmoisen onnettoman tapasivat, punasivat he maan sen verellä.

„Catumbellaan taas!“ huudahti Kabindadi. „Tuon ihmiskauppiaan tulee! itse sytyttää ilkitöidensä paikan palaamaan.“

Nekerit lähtivät taas liikkeelle, tällä kertaa kauheasti kirkuen ja luikaten. Auringon selvässä valossa vasta saattoi nähdä kuinka suunnattoman paljolta Jaggaita oli koolla. Mutta olipa niiden joukossa Konkojaki ja nämät lisääntyivät yhä. Niin maailmassa tavallisesti tapahtuuki; kansa yhdistäikse niihin, joilla on valta käsissään.

Tuo voitollinen päällikköki oivalsi tämän seikan. Hän naurahteli pilkallisesti ja mietti itsekseen kostaa heidät, heti saatuaan työnsä Catumbellassa toimitetuksi. Käsivarret ristissä seisoi hän siinä, katsellen jättämänsä hävityksen kenttää.

Yhdessä yössä on ollut kylläksi häpiän poistamiseksi ja valkeain kasvoin kostamiseksi“, sanoi hän itsekseen. „Miksi olemme niin kauan kärsineet minkä niin helposti olisimme saaneet estetyksi? Emme tosiaankaan ole parempaa ansainneetkaan.“

Rientäkäämme pikimältään edeltäpäin Catumbellaan. Maria senora ja Eulalia makasivat syvimmissä unessaan, Kabindadin väkeneen sinne tunkeutuessa. Se oli syynä siihen ett'eivät tästä kaikesta mitään kuulleet. Myös tiedämme päällikön kieltäneen väkeänsä jyryämästä; siis saattoivat nämä tapahtua heidän havaitsematta. Mutta jo ennen päivän koittoa heräsivät he sääliväisyydestä orjaraukkoja kohtaan; he, näet, tiesivät näitä piakkoin laivaan kuletettavan. Eulalia kavahti mitä kiireimmin vuoteeltaan ja riensi isän suojaan, häntä muka vielä viimeisellä hetkellä lempeyteen taivuttaakseen.

Kummastukseen löysi hän vuoteen tyhjänä. Hän oli juuri menemäisillään isäänsä pihasta etsimään, kun Loo ja Nami, molemmat kovin pelästyneen näköisinä, hänen kohtasivat.

„Mitä on tapahtunut?“ kysyi hän.

Tytöt eivät vähiin aikoin saaneet sanaakaan suustansa. „Nekerimme viruvat pihassa sidottuina“, sanoi Loo.

„Sidottuina?“ huudahti Eulalia pelästyneenä. „Orjat ovat siis murtainneet suojastaan ja kostaneet. Jumala näköön! missä isäni on?“

Tälle kysymykselle kukaan ei voinut vastata. Samassa kiiätti hän portille, jossa eräs aseellinen Jaggas oli hänen vastassaan, kieltäen häntä menemästä ulos huoneesta. Tämä työnsi hänen kiivaasti takaperin ja sulki portin.

Äidin ja tyttären valitushuudot täyttivät huoneen; Loo ja Nami yhdistyivät heidän kanssaan. Oli sydäntäviiltävä voivotus; keltään vaan eivät saaneet minkäänlaisia tietoja. „Oi, voi, niin on juuri käynyt kun pelkäsinki!“ vaikeeroitsi Eulalia ja painoi kyyneleiset kasvonsa äidin sylihin. Tämä ei voinut sanaakaan lausua. Hänki oli jo kauan aavistanut näin tulevan tapahtumaan.

Loo oli mennyt erääsen suojaan, josta sopi nähdä ulos pihalle. Eulalia seurasi häntä. Miehet seisoivat vielä siellä; heidän tulisoittonsa valaisivat noita kuolleita koiria ja sidottuita orjia; kaikki omansa vahvistamaan häntä luulossaan, jotta isänsä muka olisi noilta vimmastuneilta orjilta murhattu.

Hän aukasi akkunan ja huusi: „Pablo, Jumalan tähden, missä on herrasi? Elääkö hän, vai onko kuollut?“

„Luulen hänen vielä elävän“, vastasi Pablo. Enempää ei hän ehtinyt sanoa, kun eräs vartioista tuli ja löi häntä nyrkillään. Tältä vaati hän nyt tietoja asiassa; mutta tämä lähti päättään heiluttaen pois hänen luotaan.

Samassa valasi kirkas tuli, loistaen rannalta, Catumbellan ja väkevä kirkuminen kajahteli noita korkeita muureja vastaan. He riensivät asunhuoneen tasaselle katolle. Täältä havaitsivat he kauhistavan näön. Benguela paloi yltä tulesa. Nekerejä juoksenteli edes takasin, viritellen tulta ja työnnellen pakenevia liekkeihin. Isästä eivät vielä mitäkään jälkeä nähneet.

Naiset odottivat, kunnes aurinko nousi, jolloin yhtäkkiä kuulivat raivoa kirkunaa. Jaggaat lähestyivät nopeaan Catumbellaa ja piirittivät huoneen. Eulalia ja hänen äitinsä pyörtyivät.

Kabindadi tuli sisälle asunhuoneeseen. Hän oli hyvin alakuloisen ja nöyrän näkönen, kun muka ujoksui näyttäidä tytölle, joka hänelle oli hyvää tehnyt. Havaittuaan molemmat naiset pyörtäneenä, oli hän ilonen, kun muka täten pääsi ensimmäisestä ahdingosta.

„Kantakaatte ne tähän vähään suojaan,“ käski hän, „ja älkääte antako heidän nähdä mitä täällä tapahtuu. Loon ja Namin tulee hoitaa heitä.“

Nekerit kantoivat pois heidät. Heidän mennessään tuon sidotun Bellegarden ohitse, kirahti tämä ja olisi mennyt heidän perässään. Mutta yhdellä nyrkiniskulla paiskattiin hän maahan.

„Ennen kaikkia noutakaamme rahat kellarista“, sanoi Kabindadi. Väkensä menivät sinne alas ja kantoivat rahan pussin toisensa perästä. He laskivat ne kaikki Bellegarden eteen, jotta tuskansa niiden kadottamisesta olisi tuhat vertaisesti lisääntynyt. Kun ne olivat kaikki tuodut ylös, sanoi päällikkö: „Nämä rahat ovat tahratut meidän verelämme; ne eivät siis saa joutua hökkeleihin, eikä kukaan muukaan niiden kautta enää hyötyä. Ottakaan jokainen teistä pussinen ja heittäkään sen kalliolta mereen. Maatkaat sitte siellä kirouksena merikapteeneille, jotka harjoittavat ihmiskauppaa.“

Pussit raastettiin pois. Kyynelsilmin katseli Bellegarde niiden jälkeen; syntiensä hedelmä, näet, jolla Portugalissa aikoi leutoelämää viettää ja jonka tuhansilla vaa-roilla oli itselleen hankkinut, oli nyt kerrassaan kadotettu.

Heidän palattuaan, sanoi päällikkö. „Rikkauden vaaran olemme välttäneet. Raha paaduttaa ihmisen sydämen, sentähden olen irrottanut itseni siitä. Käykäämme nyt ryövärin luolaa hävittämään. Tuokaatte tänne kuivia polttopuita.“

Nekerit riensivät pois sieltä ja toivat puita ja lehtiä, jotka he kasasivat portin eteen.

„Bellegarde“, huusi Kabindadi, „ota tämä tulisoitto ja sytytä sillä huoneesi.“

Orjakauppias taivuttelihe ja kääntelihe edes ja takaisin; hän, näet, ajatteli minkälaisia kalleuksia siellä sisällä säilytettiin. Mutta Kabindadi ilmotti hänen täytyvän joko kuolla tai totella. Tämä otti sitte tulisoiton nuorista päätettyyn käteensä ja heitti sen puukasaan. Liekki leimahti heti ja ennen pitkää oli koko tuo kaunis rakennus ilmitullessa. Liekit löivät katon päälle. Nekerit kirkuivat suuresti ilosta, tarttuivat toinen toisensa käteen ja tanssivat laulaen tuon palavan huoneen ympärillä. Vaimot ja lapsetki vimmastuivat, hurjasti tanssien. Bellegarde vaan toivotti tuhannet kerrat itselleen kuolemaa. Se ei kuitenkaan tapahtunut mistään katumuksesta, vaan omaisuutensa kadottamisen huolehtimisesta.

Eulalia oli tällöin toipunut tainnoksistaan. Hän syöksihe käsiään hieroskellen akkunalle ja näki huoneen tulen vallassa. Näkipä vielä isänsäki ja Kabindadin tämän vieressä. „Jumalalle kiitos!“ huudahti hän; „Kabindadi on siellä, nyt on kaikki kääntyvä hyväksi. Mitä tahtoo rahat ja omaisuus sanoa, kun vaan isäni jää henkiin.“

Hän murtihe vartiain lävitse, tunkeutui isän luoksi ja heittäytyi kovasti nuuskuttaen hänen kaulansa ympäri. Sitte kääntihe hän Kabindadin päin ja sanoi: „Jumalalle kiitos tapaamastani tällöisenä kauhistavana hetkenä sinut täällä. Näe, nuo roistot ovat huoneemme virittäneet ja polttaneet kaiken omastomme. Tappaisivatpa vielä isäniki, ell’et sinä auta häntä. Lupaa minulle, ettäs te’et sen.“

Päällikkö katseli tyttöä surusilmin, sanoen: „Mikä täällä tapahtuu on Bellegarden tekoa. Ennen elimme rauhallisina ja hiljaisina hökkeleissämme, ja naapurimme kanssa sodassa ollessamme, taistelimme rehellisesti. Silloin tuli isäsi Catumbellaan ja siitä pitäen kadotimme levollisuutemme. Hän teki Konkojen kanssa liiton, antoi niille ruu-

tia ja luotia heidän kimppuumme karataksensa. Hänen ylytyksestään sidotutti Kollanda sadottaisin meitä ja möi niinkun karjaa. Veljemme ja sisaremme huokailevat orjuudessa; ell'emme olisi nousneet, olisi koko heimomme hukutettu. Mutta sitä eivät jumalat tahtoneet, sentähden pelastivat he meidät, ollessamme jo valkeain vallassa; sinä, Eulalia, ansaitset suojeltaa Kabindadilta, mutta Bellegarden pää on lankeava kostoksemme. Hän on kohdellut meitä niinkun myytäviä eläimiä, miks'emme häntä samoin kohtelisi, työntäen veitsen hänen rintaansa, kun emme häntä enää voi suvaita?"

„Armoa, armoa!“ rukoili tyttö ja laskeutui tuon mustan jättiläisen jalkoihin.

„Sinä et saa nekeriä rukoilla!“ sanoi Kabindadi, koettaen nostattaa häntä ylös.

„Tahdon kuitenkin tässä maata polvillani, kunnes osoitat laupiutta“, sanoi hän itkein. „Mielitkö hänen tappaa, työnnä veitsi sitte minunki rintaani; ehkä kuinkaki pahoin hän lienee tehnyt, rakastan häntä kuitenkin, enkä milloinkaan tahdo luopua hänestäi.“

„Hänen niin kamalasti väijyessä veljeini ja omaaki henkeäni, vannoin minä tappavani hänet,“ sanoi Kabindadi.

„Se oli jumalaton vala,“ sanoi Eulalia. „Osottaisiko Jumala joskus armonsa sinulle, on sinun tämä vala rikkominen. Päivä on tuleva, jolloin sinäki olet asetettava tuomarin eteen. Mitä olet sanova, jos hän huutaa sinulle: „Kätesi ovat tuhratut Bellegarden verellä! Murhamiehenä olet joutunut iankaikkisuuteen! Pois luotani! Olet tuomittu menemään iankaikkiseen vaivaan!“

Kabindadi, epäjumalanpalvelia kun oli, ei ymmärtänyt tytön sanoja; mutta tämä oli puhunut semmoisella voimalla ja sydämen vakuutuksella, jotta hän hajamielisenä tirkisteli alas maahan. Hänestä näytti ikäänkun joku aavistamaton onnettomuus olisi heijailut päänsä yli, jonka Eulalia ainoastaan muka saisi estetyksi. „Nouse ylös“, sanoi hän lempeästi; Bellegarde ei ole kuoleva, kuitenkin tulee hänen

maistaa miltä tuntuu olla toisen käskettävänä. Tavaransa olen upotuttanut mereen, sillä ei hän enää ketään voi viettellä. Ystävänsä ja apulaisensa, Kollanda heittiö, viruu rannalla ammuttuna. Eläköön siis vielä kauan kirottua elämätänsä!“

Eulalia ei rohjennut rukoilla enempää. Horjuen meni hän takasin pieneen suojaansa, vaipui siellä eräälle tuolille, peittäen kasvonsa käsillään. Babiani, nähdessään hänen itkevän, laskeutui hänen jalkainsa eteen, katsellen häneen sääliväisenä, ikäänkun eläin itse olisi surrut.

Maria senora oli toipunut tainnoksista. Heikolla äänellä kyseli hän Catumbellan tapauksia. Kuultuaan miehensä vielä elävän, ylisti hän Herraa ja kiitti siitäki Jumalaa, kun verirahat häneltä olivat pois otetut.

XII.

Kollandan heimo rangaistu. — Kummallisia palmuhedelmiä. — Eulalian puhe miesten neuostossa. — Rauha ja ystävyys Konkojen kanssa. — Lähtö uusille asuntopaikoille. — Bellegarde orjana. — Eulalia toimittaa hänelle vapauden. —

Lähtö Jaggaiden luota. — Timantit.

Huone Catumbellassa oli maan tasalle palanut, huokausten ja kurjuuden asuntoa ei enää löytynyt; Jaggaat vaan vieläki tanssia remusivat tuhkakasojen ympärillä. Päälikkö käski kovalla äänellä heitä lakkaamaan siitä.

„Nyt matkustamme Konkojen luo“, sanoi hän. Urhollisimmat miehistä kulkekaat edellä, vaimot ja lapset kuletetaan keskellä ja loput miehiä seuratkaat perässä.“

Väki järestettiin hänen käskynsä jälkeen. Paarilla kannettiin Eulaliaa ja Mariaa voimakkailta miehiltä keskellä. Loo ja Nami kävelivät heidän rinnallaan ja babiani hyppeli emäntänsä ympärillä. Pablo ja Bunda kantoivat papukajoja. Muut palveliat kävelivät sidottuina paarin takana.

Bellegarden täytyi seurata ensimmäisiä, ett'ei olisi muka pääsnyt karkuun.

Illalla olivat he jo liki Kollandan kylää. He pysähtyivät eräiden kokospalmujen alle ja Kabindadi meni yksinään edelläpäin sikäläisiä oloja tiedustelemaan. Ei hän kauaa viipynykään; asukkaat, näet, olivat jo vetäytyneet hökkeleihinsä. Ainoastaan kaksi vartiaa käveli Kollandan palajamista odotellen pitkine keihäineen edestakasin kylän raitilla. Vielä oli päällikön suu naurussa; hän, näet, oli tapanut molemmat vartiat, joten he nyt esteettömästi saatoivat ryhtyä toimeensa.

„Sotaan!“ huusi hän. „Miehet vaan seuratkaatte.“

He tarttuivat aseisiinsa ja piirittivät joka taholta kylän. Tämän tehtyä, kirkuivat he suurella äänellä, sytyttivät tulisoitot ja heittelivät niitä kattojen päälle. Heti leimahtivat hökkelit yltätuleen ja asukkaat syöksivät kirkuen parkuen ulos. Tulen nähtyään havaitsivat heti minkäläisessä vaarassa olivat. Miehet puolustiivat kun jalopeurat, mutta he supistettiin yhä ahtaamalle, kunnes estivät ja haavoittivat toinen toistaan omilla aseillaan.

„Antaukaatte!“ huusi Kabindadi; meitä on useampi, yhtä paljo kun hiuksia päässäanne.“

„Kabindadi!“ kirkui satoja ääniä. „Hän on paennut. Missä päällikkömme on?“

„Siellä, missä kaikkien roistoin tulisi olla. Hän ei enää ole teitä johtava sotaan Jaggaita vastaan; sillä minä olen petollisen pääkallonsa lävistänyt luodilla.“

„Kollanda kuollut?“ lausuiivat he hiljaa; „ja hän on ampunut hänen. Hänellä on siis ampumaaseita.“

Uskaliaimmat olisivat mielellään sotaa jatkaneet ja ennen kuolleet, kun Jagganekerien käsiin antautuneet; mutta useimmat havaitsivat sodan hyödyttömäksi, heittivät aseet luotaan, laskeutuivat maahan kasvoilleen ja pyysivät jäädä henkiin.

Täten nöyryytettyjen tuli jättää Konkojen rivit ja mennä Jaggaiden luo, jossa he heti sidottiin. Ainoastaan

hyvin harvat jäivät, hurjasti sotien; mutta ylivoima oli liika suuri. Nämät lyötiin nuiilla maahan ja tapettiin tai kannettiin kovasti haavoitettuina rivien takapuolelle.

Kabindadi arveli jotta miehistä joitakuita ehkä olisi lymyssä, joten koko kylä tutkittiin. Muutamia vanhoja vaimoja löydettiin ja raastettiin esiin; mutta päällikkö tuumaili miehiä täytyvän löytyä paljon useampia ja kun pelkäsi heidän karkaavan pois läheisimmältä heimolta apua etsimään, piiritytti hän kahdella miesrivillä tuon poltetun kylän, ett'ei yksikään olisi pääsnyt pakenemaan.

Aamulla vasta keksittiin kaivatut; kuolemanpelossaan olivat he ottaneet pakonsa puihin. Istuskelivat korkeain kokospalmujen lehtien välissä, kokien siten voittajan silmää vältellä; Kabindadillapa oliko tarkka näkö ja käskei heidät astumaan alas. He eivät sitä tehneet, kun muka tiesivät kuoleman tai vankeuden itsiään odottavan.

Kun kaikki ylipuhuminen oli turhaa, annatutti päällikkö itselleen kirveen, sillä kaataakseen maahan erään palmun, jonka lehtien välissä kaksi Konkkoa istui. Kabindadin lyödessä vapisi puu, lastut sinkoilivat sinne tänne, lovi tuli yhä syvemmäksi; puu rupesi kallistumaan, se rutisi ja kaatua rojahti maahan. Kongot tulivat vialloisilla jäsenillä alas maahan. Toiset, tämän nähtyään, kiipesivät noita korkeita runkoja alas ja antoivat vapisten sitoa itsensä.

„Istukaamme nyt oikeutta“, sanoi Kabindadi vangille. „Paras olisi jos lyöttäisin kaikkien teidän päänne poikki; sillä sen olette meiltä ansainneet. Mutta siitä en tahdo kuitenkaan yksinäni päättää. Mitä on niille tehtävä, te miehet, jotka olette heiltä tulleet petetyiksi ja myydyiksi?“

„Poikki heidän päänsä!“ kirkasivat muutamat. „Myykätte he orjiksi!“ karjuivat toiset.

„Puhukaatte yksi erästään“, sanoi päällikkö. Silloin tuli eräs vanha Jagga, lausuen: „He ovat ansainneet hirveimmän rangaistuksen, kun milloinkaan saattaa vaapaata miestä kohdata, nimittäin vapautensa menettämisen. Benguelassa on parasta kättä eräs laiva, jolla meitä piti or-

jiksi kuletettaman. Palatkaamme siis ja viekäämme he itse sinne, jotta he oppisivat tietämään mitä veljiänsä pettäminen tahtoo sanoa.“

Tuo raivo ja kuhiseva joukko lausui ääneensä suostumuksensa ja olisivat heti panneet päätöksen toimeen; mutta eräs toinen puhui heitä vastaan. Kauhivastavilla mielen osoituksilla vaati hän näiden onnettomain verta. Hänki sai puolustajojita.

Yhtäkkiä tuli äänettämyys; Eulalia, näet, oli tunkeutunut miesten lävitse ja asettautunut Kabindadin viereen.

„Mitä sinulla, lapseni, tässä vakavassa kokouksessa on tekemistä?“ kysyi hän.

Valkealla kädellään tarttuen hänen suureen ja karheaan kouraansa, vastasi Eulalia. „Sentähden kun rakastan Jaggaita ja olen velvotettu kiitollisuutta osottamaan heidän päällikköänsä kohtaan, olen minä tullut teitä äkkinäisestä päätöksestänne luovuttamaan.“

Sotilaat kuuntelivat, tämä puhe näet mielytti heitä.

„Te miehet!“ jatkoi hän. „Minä olen ainoastaan tyttö, melkeen lapsi vielä, joka aivan vähän ymmärrän miesten toimista; mutta minusta näyttää kuitenkin järkevimmältä ja oikeimmalta mitä suuremmaksi eduksi tapauksia käytetään. Te olette nyt voittajat ja teillä yksinään on oikeus päättää tästä edusta; mutta ettehän nyt toden totta mahtane ryhtyä johonki, josta mitään etua ei olle saatavissa. Tahdotte Kongot myydä orjiksi siten kultaa saadaksenne koristellaksenne itseänne mitättömillä remuilla, kuten Kongotki ovat omaksi vahingokseksensa tehneet. Ettekö huomaa siten tulevanne yhä enemmän tarvitsemaan valkeoita! Tämmöisiin kapineisiin kerran totuttuanne, joita valkeoilta ainoastaan voitte saada, tulette heitä yhä tarvitsemaan ja vuosi vuodelta tulevanne käymään sotaa orjia tehdäksenne. Siten juuri ovat Kongot tehneet. Mitä hyötyä heillä nyt on siitä? He ovat nyt teidän vallassanne. Seuraatteko heidän esimerkkiään, tulette teki voitetuksi vuoronne toisilta heimoilta. Päällikkönne on jo rahan vahingollisuuden huomannut, heittäes-

sään isäni kaikki tavarat mereen, ennenkun niitä olisi mukaansa ottanut. Lakatkaatte orjakaupasta; se on tuhoava teidät.“

Jaggaat kuuntelivat tarkalla huomiolla hänen sanojaan. Sanoivat ne myönnyttävänsä ja karjuivat: „Heidän pitää kuolla!“

„Eihän toki“, vastasi Eulalia heidän vaiettua. „Mitä hyötyä olisi teillä siitä? Kostonhimonne kyllä tulee tuokioksi siten tyydytetyksi, mutta teillä ei ole mitään hyötyä siitä. Kylän kaikkien asukkaiden kuoltua, omistavat valkeat sen. He ovat siten teitä lähempänä ja saatte alati olla varuillanne, ett'eivät tappaisi teitä luodeillaan. Konkonekerien murhaamisessa on heillä sovelias syy päällemme karkaamiseen. He sanovat: „tämä kansa on murhaajoina; niitä alkään maassa pidettävä; ja tämmöisellä tekosyyllä raastavat he teidät ilomielin pois ja omistavat metsänne. Sanon siis: ei heidän pidä kuolemankaan.“

„Mutta tyttö“, keskeytti Kabindadi hänet, „ei löydy kun kaksi tietä ja toisen niitä on valitsemisemme.“

„Kyllä löytyy; löytyy kolmaski tie“, vastasi Eulalia, „ja tämä on ainoa oikea. Ettekö huomaa juuri sen vuoksi joutuvan valkeain valtaan, kun olette alituudessa riidassa keskenänne? voisivatko he tehdä teille vähintäkään vahinkoa, jos olisitte yhdestä puolen niinkun yksi mies? Tiedättehän kahden miehen olevan yhtä väkevemmän. Miksette siis mieti kahden heimokunnanki olevan yhtä voimallisemat? Hylätkäätte tyhmä vihanne ja käykäätte liittoon toinen toisenne kanssa; olkaatte kun veljet ja auttakaatte veljinä toisianne, ja yksikään ei voi teille vähintäkään pahaa tehdä.“

Jaggaat päästivät tälle esitykselle suuren naurun. Se näytti heistä ylen naurulliselta, jotta heidän voittajina tulisi muka anteeksi antaa. He eivät iässään olleet muusta ohjeesta tietäneenkään, kun kostosta, — ja tämä valkea tyttö esitteli nyt uutta. Tätä eivät ensinkään oikeaksi havainneet. Nuo sidotut Kongotki katsella töllistelivät oudoksuen häntä ja

olivat muka täysin vakuutetut semmoisen mielipiteen olevan tyhmän.

„Te miehet!“ lausui Eulalia taas, „teidän on vastahakoista toisillenne kättä tarjota. Paljoa kernaammin tahtoisitte murhata toisenne, kunnes yhtäkään teistä ei ole jällellä kummallakaan puolella. Olisiko se ehkä järkevämmin? päätäkäätte se itse? Muutoin tietäkäätte suuren vaaran uhkaavan teitä. Luuletteko portugalilaisten saattavan jättää kaupunginsa hävitystä kostamatta. Benguelassa tosin kyllä ei vielä löydy montaa vastustajaa; mutta odottakaatte vaan vähän aikaa, kyllä tulee laivoja ja satureita hyökkäystä kostamaan. Sitte tunkeutuvat he luoteine ja ruutine metsiinne sekä hävittävät Jaggaat. Niille mustat ei voi vertoja vetää, vaan heidän on hukkuminen. Alussa Kongot ehkä riemuitsisivat sen yli; mutta kyllä heidänki vuoronsa tulee; portugalilaiset kun tahtovat itselleen orjia, huolimatta mihin heimoön kuuluvat.“

Hän vaikeni, nähdäkseen mitä sanansa muka vaikuttaisivat; nekeritki olivat molemmin puolin ääneti ja katselevat mieltävinä ympärilleen. He eivät voineet kieltää hänen sanansa olevan totta, he kun usein olivat kokemuksesta sen tulleet tuntemaan ja sekä Kongot että Jaggaat olivat vähentyneet siitä pitäin kun olivat ruvenneet sotaa käymään toisiansa vastaan. „Hän puhuu tällä tavoin tehdäksensä murhista lopun“, lausui Kabindadi hiljaa. „Mutta mitä hän puhuu on totta. Kuitenkaan en saata milloinkaan antaa näille Kongoille anteeksi, jotka ovat meille niin paljon paha tehneet.“

„Kabindadi!“ jatkoi hän, „eikö ole suuremmaksi kunniaksi sinulle hallita näissä kauniissa metsissä kahden heimokunnan isänä, kun murhata toista ja pelättää toiselta? Ole isiäsi jalomielisempi, Kabindadi! Toimita niin, jotta saat sanoa kuollessasi: minä olen antanut vihollisilleni anteeksi ja he ovat rakastaneet minua niinkun isää. Matkusta molemmilla heimoilla täältä pois kauas, ett'eivät portugalilaiset tullessaan sinua saa käsiinsä. Veljiäsi myömisen siaan,

tee kauppaa öljypalmujen luumuilla ja muilla hedelmillä, joita taivas teille lahjottaa ilmaseksi. Sellaiseen kaupante-koon ei tarvita verta vuodattaa ja saadaan suuremmat tu- lot, kun ihmisten päillä.“

Hänen lakattuaan, oli Kabindadi syvästi liikutettu. Tämän sanat olivat hänen voittaneet. Hän nosti hänen vä- keville käsivarsilleen ja huudahti: „Tämä tyttö on tosiaan- kin osottanut meille oikean tien. Seuraammeko sitä, olemme onnelliset ja elämme rauhassa yhdessä. Sanokaatte mie- lenne, tehdäänkö niin?“

Kosevat sanansa eivät olleet vaikuttamatta Jaggaisiin- kaan. „Hänellä on oikeus“, huusivat muutamat. Ja kaikki huusivat: „Rauha ja ystävyys Konkojen kanssa!“

Aänettömyyden tultua, kääntyihe Kabindadi vangittu- jen puoleen ja sanoi: „Mitä sanotte Te, Te, jotka tätä ty- töttä olisitte joko kuolemalle tai orjuuteen joutuneet?“

„Rupea päälliköksemme“, huusivat he; „ja me au- tamme sinua urhollisesti valkeoita vastaan!“

Vankien siteet päästettiin. Kyynelsilmin asettautuvat he päällikön ympäri ja vannovat uskollisuuden valan Ka- bindadille.

Vaimot, kuultuaan mitä oli tapahtunut, heittäysivät miestensä käsivarsille ja hyppelivät ilosta siitä kun tämä onnetton sota nyt lakkautettaisi.

„Lähtekäämme siis täältä vielä kauemmaksi valkeoista“, sanoi tuo yhteinen päällikkö ja meni kevein askelin edellä. Eulalia meni hänen kanssaan, kuiskaten: „Olet nyt antanut sadoille anteeksi ja tunnet itsesi siitä onnelliseksi. Anna anteeksi myöski sille ainoalle, joka jo on kovin rangaistu huoneensa ja omaisuutensa kadottamisella!“

Kabindadi rypisti otsaansa ja vastasi:

„Olet liiallinen vaatimuksissasi, tyttönen. Jättäisinkö hä- nen rankaisematta, joka on kaikkeen onnettomuuteen syynä? Antaisinko hänelle taas vapauden, pettäisi hän kaikkein ensimmäiseksi työkseen meidät. En suinkaan, vielä ei hän pääse vapaaksi, siten kun murhauttaisimme itsemme.“

Surullisena meni hän siitä sitte vangitun luo, kuitenkaan ei lohduttavana. „Mitä auttaa sinua heidän kanssaan puhella“, sanoi Bellegarde; „olisiko minulla vaikka tuhannen henkeä, ottaisivat he ne kaikki.“

„Tämänlaiseen kiroukseen saattaa orjuus“, vaikeroitsi tyttö. „Mitä hyötyä meillä nyt on veren rahoista? Olisitko äitini neuoa seurannut, eläisimme nyt tyytyväisinä ja ilosina, emmekä tarvitsisi lähintä tulevaisuutta pelolla ja levottomuudella odottaa.“

„Tahdotko minuaki soimaella?“ kysyi hän tyytymättömänä. „Eikö siinä ole kyllä, että olen tullut yhtä köyhäksi kun Job ja että nämä mustat pirut rohkenevat raastaa ja kohdella minua kun orjaa!“

Eulalia katui, että oli päästänyt nuo soimaussanat suustaan. „Anna anteeksi, rakastettu isäni“, sanoi hän lempeästi ja sydämellisesti; „en olisi luullut loukanneeni sinua. Orjakaupasta puhuin ainoastaan sen vuoksi, kun oli mielesäni, jotta tulisi tämä hävytön kauppa hylätämme.“

Äiti oli istunut kiduttajansa viereen. Hyvä sydämensä oli unohtanut kaiken sen kärsimisen, johon miehensä oli hänen saattanut; hän, näet, oli nyt onneton ja tarvitsi lohdutusta, jonka saantiin jo siinäki hänelle oli kylläksi. Tarttuen hänen käsivarteensa, sanoi hän lempeästi: „Bellegarde, älä epäile. Jumala lähettää meille joskus koettelemuksia, oppiaksemme itsemme tuntemaan; mutta tuottaapa pimeyden yöstä ihanan auringon paisteeksi. Rukoile Bellegarde! Rukouksessa on voimaa ja lohdutusta.“

„Älä puhukaan minulle rukouksista!“ sanoi hän vielä tuimemmin kun ennen. „Olisiko minulla vaan kelpo pyssy laarattuna ja vapaat kädet, olisin niillä paremmin autettu kun rukouksella.“

Vaimonsa vaikenä; hän tiesi ainoastaan suututtavansa, eikä ylipuhuvansa häntä. Eulalia vei hänelle hedelmiä ja palmuviinaa sekä hymyili samalla niin viehättävän lapsellisesti, jotta äiti tuokioksi unohti huolensa sekä levollisesti sammutti nälkensä ja janonsa.

Muutaman hetken leväytyä, käski Kabindadi taas lähtemään liikkeelle ja mustat rupesivat taas käymään. Kaiken päivää oli heidän retkeileminen, ennenkun pääsivät hedelmällisen seudun läpi. Sen jälkeen saapuivat he erälle suurelle ruoholakeudelle, jossa oleskeli joukottain nälkäkurkia, mutta muutoin ei yhtäkään elävää olentoa. Kabindadi olisi tahtonut heidät tähän hökkeleitänsä rakentamaan; mutta Eulalia esti sen, väittäen tämän erämaan olevan edullisen olemaan heidän ja vihollisten välillä, joka väitös vaikutti niin suuresti häneen, että hän suostui siihen. Tämän kehoituksesta lähetti hän kaikkiin Jaggaiden kyliin sanan, jotta asukkaat lähtisivät heidän kera.

Kaksi päivää saivat he sitte tätä hedelmätöntä lakeutta kulkea, kunnes saapuivat eräasen maahan, jossa löytyi runsaasti elatusaineita. Tähän oli luonto vuodattanut vielä runsaammin siunausta, kun alahalla rannalla. Jaggaat pysähtyivät tähän ihastuksella ja rupesivat heti kaatamaan puita hökkeleitä rakentaakseen. Bellegarde päästettiin kahleista. Kabindadin käskystä sai hän nyt oppia tuntemaan, miltä orjana olo muka maistui.

Tuo kopea mies, joka oli ainoastaan tottunut kääntämään, vaan ei milloinkaan tottelemaan, ei luvannut tehdä työtä. Sentähdenpä häntä lyötiin ja rääkättiin. Uhattiinpa polttaa häntä jalkojen alleki, ell'ei tottelisi. Sittekään ei luvannut. Eulalia rukoili häntä sitte, kunnes sai hänen myöntymään. Hän kävi itse hyvällä esimerkillä edellä, tehden työtä kun orjatar, ehk'ei yksikään häntä siihen vaatinut, eipä olisi hänen hyvin mielin sallittukaan. Tästä hetkestä ruveten näkyi hänen isänsä varsin muuttuneen mielipiteissään; kaikki, mitä häntä käskettiin, teki hän niin mielellään ja hyvin, kun olisiko se ollut omaa työtänsä, jotta päällikkökään ei voinut olla sitä ihmettelemättä.

Pian seisoi tuo uusi kylä valmiina; ihmisillä tässä maassa, näet, on sangen vähän elämän tarpeita, eivätkä kaipaakaan semmoista leutoisuutta ja ylellisyyttä, jommoiselle me pohjoismaiden asukkaat panemme niin suuren arvon. Erit-

täinki Eulalia ja Maria eivät Catumbellan leutoelämässä tunteet itseään puoleksikaan niin onnellisiksi, kun näiden mustain seassa, joilla oli ainoastaan niukka elatuksensa. Mutta heidän mieltään karvasteli kuitenkin kun Bellegarden täytyi ikäänkun orjan tehdä työtä, tulematta milloinkaan siitä kiitetyksi. Jokapäivä rukoili Eulalia päällikköä hänen tilaansa huojentamaan; mutta tämä lausui päätään pudistaen vaan yhä, jotta hänen muuttunut mielenlaatunsa tarvitsi pitkällisempää koetusta.

„Kabindadi“, sanoi hän eräänä päivänäki hänelle, „sinä tiedät minun heimoasi säälineen silloinki, kun sinä hylkyrinä maata kiersit. Itse pidit sinulle tekemääni palvelusta suuressa arvossa. Mutta sinä runtelet jokapäivä ja hetki sydäntäni sillä kun kohtelet isääni ikäänkun orjaa. Saman kivistyksen kun hän tuntee, tunnen minäki. Äitini ja minä emme voi itsiämme kuoliaaksi surematta pitemmältä hänen kärsimistään katsella. Anna nyt vihdoinki vihasi lauhtua, antaen hänelle anteeksi. Sinä sanot kostamisen olevan sulosta; mutta ihan varmaan on anteeksi antaa paljoa sulosempaa.

„Mielitkö tulla suureksi päälliköksi, josta valkeatki puhuisivat arvolla ja kunnioituksella, tulee ollasi jalomielisyydessä heitä etevämpi.“

Päällikkö tarttui hänen käteensä ja sanoi: „Jumalat tietävät kuinka minun on vaikeata antaa anteeksi. Vaatisitko henkeäni, antaisin sen sinulle kernaammin. Mutta, tyttö, sinä et saata sanoa olleeni kiittämättömän. Sinun tähtesi annan hänelle anteeksi.“

Eulalia suuteli tuota suurta mustaa kättä, pudottaen ilokyyneleitä.

„Ihminen on heikko“, pitkitti Kabindadi. „Kentiesi kadun, jos katselen häntä pitemmän aikaa täällä; lähteköön siis rannalle sinun ja omaistesi kanssa. Mutta tehkään ensin valansa, ett'ei anna ilmi asuntopaikkaamme sekä että lähtee maasta pois ensimmäisellä rannasta purjehtivalla laivalla.“

„Hyvä, parhain ihminen!“ nuuskutti tyttö; „sinua en milloinkaan ole unohtava, en niin kauan kun tätä maata polen, olisin missä tahansa; joka ilta tahdon lähettää rukouksen taivaasen sinun ja kansasi puolesta.“

„Hyväntapanen lapsi; kuinka suuri vahinko, jotta semmonen mies on isäsi“, vastasi Kabindadi ja laski kätensä hänen hienotukkaseen päähänsä.

Hän riensi kiireesti isälle ilmottamaan näitä ilosia sanomia. Tämä oli mennyt alas lähteelle päällikön kojuun vettä noutamaan. Hengästyneenä, kantaen erästä raskasta, vedellä täytettyä antilopin nahkaa, tuli isä tytärtänsä vastaan, ja kysyi, nähtyään tämän mielen liikituksen, mitä oli muka tapahtunut.

„Sinä olet vapaa!“ huusi Eulalia; „vapaa iäkspäiviä; saamme palata kotio ja hylätä tämä onneton maa.“

Bellegarde katseli häntä epäilevin silmin; mutta tämän vakuutettua niin olevan, kiirehti hän pitkillä askeleilla kylään. Puolitiessä tuli Maria häntä vastaan, heittäysi hänen käsivarsilleen ja nuuskutti: „Palatkaamme kotio! Taivaan Herra olkoon kiitetty tämän suuren armon edestä!“

Hän repihe irti ja kiirehti edeltä; äiti ja tytär seurasivat häntä hengästyneinä. Päällikkö oli jo heimon vanhimmille ilmottanut päätöksestään. Tyytymättöminä rypistivät nämät otsaansa, he kun mielummin olisivat suoneet hänen kuolevan kun pääsevän vapaaksi; mutta eivät rohjenneet tuota ankaraa hallitusmiestä vastaan sanoa.

Samassa tuli Bellegarde ja laski antilopin nahan pois.

„Vanno, ett’et kenellekään ilmota asuntopaikkaamme ja jotta ensimmäisellä laivalla palajat Europaan“, lausui hänelle Kabindadi.

Hän laski mustan eteen polvilleen ja, kohottaen kätensä valantekoon, huudahti hän: „Sen vannon Jumalan ja kaikkien pyhain kautta. Enkö rehellisesti täyttäisi sitä, muuttukoon käärmeeksi joka hiuskarva päässäni ja nämä kuristakoot minut!“

„Kyllä piisaa, Bellegarde“, sanoi Kabindadi; „nouse

nyt ylös ja valmistau matkalle. Tahdon suojella sinua aina Catumbellan tienoille saakka tai minnepäin vaan tahdot matkustaa. Tiedä kuitenkin se, ett'ei tämänlainen leppeys sinulle tapahdu itse tähtesi, vaan vaimosi ja tyttäresi tähden.“

Tämän ei vähintäkään maikailevan selityksen perästä nousi Bellegarde ylös. Hänen oli vaikeata pysytellä niin nöyrän näkösenä, kun tähän asti oli koettanut olla; silmät, jotka kotvasen aikaa yhä olivat olleet käännettyinä maahan päin, iskivät taas tulta, ja sisällisiä tunteitaan salatakseen täytyi hänen peittää ne käsillään. Loo ja Nami olivat lähestyneet päällikköä, pyytäen päästä omistajattarensa kera. Kylästä oli noudatettu vaunuja ja härkiä Bellegarden perheeneen takasin kulettamista varten. Pian olivat härät valjaisissa, vaan Eulalianpa lähtö ei tapahtunutkaan niin pikaan, kun isänsä olisi toivonnut. Hän kävi hökkelistä hökkeliin, nosteli heidän lapsiaan käsivarsilleen, taputteli ja suuteli sekä kiitteli heitä vähimmästäki hyvästä työstä kun häntä kohtaan oli osotettu. Nuo mustat vaimotki tulivat liikuteiksi ja heistä tuntui eronhetki ikävämmältä, kun olisiko jokuu heidän ominaisiaan ottanut jäähyväiset. Hökkelit kierrettyään, meni hän Kabindadin luoksi. Tätä kiitettyään, otti hän pienen hopeaisen ristin povestaan ja sanoi: „Tässä on koko omistamani tavara, ota tämä muistoksi minulta. Tämä on merkki uskonopistani. Johdattakoon hyvä Jumala sinua ja kansaasi, ett'ei mikään onnettomuus teitä kohtaisi. Tulisiko joskus semmoinen aika, jolloin jumalasi hylkäisivät sinun, rukoile ristiinnaulittua. Hänestä olet saapa sitte uskollisen ystävän.“

Kabindadi pani ristin huulilleen, kurotti hänelle käteensä ja kääntyihe pois hänestä, häneltä liikutuksiaan salatakseen. Eulalian siitä sitte vaunuihin noustua, lähtivät härät liikkeelle. Isänsä oli istuutunut vaunujen taka. Taas oli hän ihan se sama kun ennenki; huulensa höpisivät hiljaisia kirouksia, hän tiedusteli seutua, tarkoin mieleensä pannen puut ja kalliot. Hänen pyynnöstään matkustettiin

niin verkalleen kun mahdollista, ja siten saapuivat he kuitenkin pian Catumbellan tuhkarannikoille.

Nähdessään niitä, jotka olivat syypäät hänen häviöönsä, puristeli hän nyrkkiään; hän muljautteli silmiään ja mutisi kauhistavia kiroussanoja hampaittensa välissä.

Satamassa seiso i eräs englantilainen laiva ankkurissa. Sinne saattoi hän naiset, sanoen vielä kerran täytyvänsä palata saataviansa muka kokoilemaan. Sitäpaitsi oli hänellä rannikolla maatiloja, joita täytyi myydänsä. „Saatte Oporton pankista nostaa rahoja elämiseksenne sill'aikaa“, sanoi hän. Se on osa perinnöstäni isäni jälkeen, ne saatte ottaa pelkäämättä, että ne olisi orjakaupalla hankitut.“

He eivät olisi hänen antaneet jäädä, mutta kun hän jäykästi selitti olevan ihan mahdotonta hänelle matkustaa pois, he eivät sen kovemmin häntä siihen vaatineetkaan. Maria senora tiesi hänellä olevanki rehellisesti saatua omaisuutta vielä maassa jälellä. Mutta ennen eroamistaan täytyi hänen kuitenkin vielä kerta luvata heille, että hän muka pitäisi valansa.

Hän oli hyvillään laivassa ankkuria nostettaessa. Niin kauaksi kun silmänsä kannattivat, näki hän Eulalian, Marian, Loon ja Namin heiluttelevan hänelle nenäliinojansa. Sitte kääntyi hän ympäri kun mies, joka muka oli päättänyt tehdä tärkeän työn. Paikalla lähti hän Benguelan kuvernöriin luoksi ja pyysi saadansa häntä puhutella.

Molemmat nämä miehet olivat kauan kahdekesken, keskustellen jostaki tärkeästä asiasta; mutta kukaan ei tiennyt mistä. Senjälkeen lähti Bellegarde, suu ilkeässä naurussa, taas kävelemään tuon uudesti raketun kaupungin katuoloita. Hän oikasi suorastaan Catumbellaan. „Ne tuhmurit“, saneli hän itsekseen, „ovat mereen heittäneet ainoastaan kellariin kuoppaamani rahat; timanttejani eivät vaan ole löytäneet.“

Entisen huoneensa raunioitse tunkeusi hän nyt alas kellariin, tallaten jaloillaan liskoja ja ilkeitä matoja, jotka sinne olivat ottaneet asuntonsa, sekä lähestyi erästä kohtaa

muurissa, joka oli erinäköisillä kivillä merkitty. Nämät hän otti pois sioltaan ja veti suuresti riemuiten ylös erään nahkakukkaron. Tämän avattuaan, kimaltelivat etsimänsä timantit silmiinsä. Hän pisti sen lakkariinsa, nousi ylös kellarista ja palasi Benguelaan. Mitä hän siellä teki, tahdomme kertoa seuraavassa lu'ussa.

XIII.

Kotimatka. — Maria sairastuu. — Kabindadin tulo Oportoan. — Bellegarden petos. — Kamelikuret. — Valkeain ja mustain liitto. — Kaste. — Murhahyökkäys. — Jalopeuran ja ihmisen taistelu keskenään. — Kuolevainen ja hänen testamenttinsa. — Maria senoran kuolema. — Loppu.

Jo oli kulunut vuosi siitä kun Eulalia äitineen olivat Benguelasta purjehtineet. Matkansa oli onnellinen ja sulosilla tulevaisuuden toiveilla saapuivat he Oportoan. Siellä muuttivat he taas siihen kauniiseen huoneeseen, jossa Maria avioliittonsa ensi vuosina oli niin onnellisia päiviä viettänyt, ennenkun rahanhimo vielä oli Bellegarden sydämeen tunkeutunut ja hän oli tyytyväinen vanhemmiltaan perinnöksi saatuun omaisuuteen. Mutta kaikkeksi onnettomuudeksi sattui silloin, jotta eräs ystäviään palautui miljonain omistajana Benguelasta. Tämä ei Bellegardelta salannutkaan millä keinoin oli nuo tavarat koonnut. Nyt oli leponsa kadonnut; enää ei häntä ilottanut, ei vaimo, eikä lapset. Ainoana pyrintönänsä oli päästä yhtä rikkaaksi, kun ystävänsäki. Marialle, jonka rehelliset mielipiteet hän tunsu, kehui hän aikovansa Benguelassa asettaa kukoistavan kaupan, heidän lapsilleen siten suuren omaisuuden hankkiakseen. Tämä, kun ei mitään paha luulotellut, uskoi häntä, ja meni laivaan hänen kanssaan. Eulalia oli silloin noin kuuden ajastajan vanha; hän oli ymmärtäväinen lapsi, äitinsä kuva kaikissa.

Alussa harjotti Bellegarde useoita vuosia ihmiskauppaa salaa, kunnes vihdoin vaimonsa silmät aukenivat; vaan liika myöhään voidakseen onnettomuutta estää.

Kuinka onnelliseksi eikä tuntenut nyt itseään kotiopäästyään! Löysipä kaikki nuo rakastetut paikat, joissa enimmiten oli aikaansa viettänyt. Eulaliaki muistutteli niitä taas. Hän tunsii lehtimajat, oransipuut, kukkapenkereet ja hyppeli kukkain keskellä, niinkun lapsuuden päivinäki.

Mutta etelässä oli Maria saanut parantamattoman taudin. Rämeet merenrannikolla olivat sen perustaneet ja Bellegarden käytöksestä oli se yltynt. Iloitessaan uudistetulle onnellensa, tuiottivat silmänsä kamalasti ja poskensa olivat niin valjat ja kuihtuneet, jotta hänen tilansa huoletutti tyttäätä, joka ei lakannut Jumalaa rukoilemasta äitinsä hengen edestä.

Kuukausi toisensa perään kuluivat. Aina jonkun laivan satamaan tultua, menivät he rannalle, Bellegardea vastaanottamaan. Häntäpä vaan ei kuulunutkaan. Ei yhtäkään kirjettä, ei minkäänlaista sanaa häneltä tullut ja kuolettava kivistys vallotti heidän sydämensä. Maria senora oli liian herkkähermoinen pidemmältä tämmöstä sydänkipua kestämään. Hänen nykyiseen suotuisempaan oloonsa katsoen oli hän tosin tyytyväisempi ja onnellisempi kun tuon kovan miehensä seurassa; toivotus taas päästä yhteiselämään hänen kanssaan, ei niin paljon häntä levottomuttanutkaan, kun pelko siitä, että hän taas olisi puuttunut entiseen ammattiinsa. Voisipa tämä muka, hänen ja Eulalian, jotka häntä alati häiritsivät, poismentyä, taas esteettömästi harjottaa tuota hänelle niin rakkaaksi tullutta kauppaa. Tämä painoi häntä ja piti heikkoa ruumistaan yhä sairavuoteella.

Eulalia koki hänen surullisia ajatuksiaan haihduttaa; mutta yksinäisyydessään mietiskeli tyttö samaa kun äitiki, ja ollessaan pienessä suojassaan yksinänsä, rukoili hän Jumalaa kyyneleillä tuomaan isää kotio ja pitämään äitiä hengissä.

Loo ja Nami heiluttelivat päätään, milloin Eulalia kertoi isän takasintulosta, ja he ajattelivat, ell'eivät juuri suoraan sitä lausuneetkaan: „Orjakauppias ei paranna itseänsä; kaikki ihmiselliset tunteet ovat hänessä sammuneet. Bellegardeki on oleva samanlainen kun ennenki, kunnes odottamaton kuolema kohtaa häntä.“

Eräänä päivänä, jolloin suven paahtava kummuus jo oli viileytynyt, istui Eulalia puistossa lehdon siimeksessä, lukien erästä kertomusta etelä Afrikasta. Miten selkeänä eikä tämä ihmeellinen maa nyt kuvastanut hänen sielussaan! Hänestä tuntui ikäänkun eilispäivänä vasta olisi sieltä purjehtinut. Hän luulotteli taas näkevänsä huoneen Catumbellan luona, öljypuut, palmut ja hän oli milloin ilonen, milloin murheellinen, aina sen mukaan mimmoiset muistot sieltä mieleensä milloinki koituivat. Papukajaki kirkui vielä ja babiani kiipeili puissa maukkaimpia hedelmiä suuhunsa etsien.

Hetkisen kuluttua pani hän kirjansa kiini, laski käsi-vartensa ristiin ja ajatteli poissaolevaa isäänsä. Silloin kuuli hän Loon, joka askaroitsi asuntohuoneessa, parahtavan yhtäkkiä. Hän kavahti ylös katsomaan mitä olisi tapahtunut; mutta tuskin oli hän ennättänyt seisoalleen, kun seisahti ihmettelemisestä ja säikäyksestä, nähdessään Kabindadi päällikön puiston portilla.

Kasvonsa olivat surkastuneet, kätensä laihat, jäsenensä värisivät vilusta ja silmänsä olivat syvään kuoppihinsa vajonneet. Verkalleen meni tämä tytön luoksi ja tarttui hänen käteensä. „Kabindadi!“ huudahti hän, „mitävarten olet tänne tullut?“

„Tulen isäsi tyköä“, vastasi hän. „Minulla on ikäviä sanomia sinulle kerrottavaksi; menkäämme sentähden johonki suojaan, jossa kukaan ei voi kuulla meitä.“

Eulalia vapisi kovasti; hänen täytyi nyt olla valmis kuulemaan mitä ikävintä. Hän vei mustan vähään suojaansa ja sulki tarkoin oven. „Mitä sanomia on sinulla isältäni?“ kysyi hän henkeänsä vetämättä.

Kabindadi otti erään paperin taskustaan, pani sen hänen käteensä ja vastasi. „Tämä on osotus eräälle kauppahuoneelle Madridissa. Täytyy rakentaanne kappeli hänen sielunsa autuudeksi; hän on kuollut.“

„Kuollut?“ huudahti Eulalia ja vaipui, surulta valloitetuna eräälle tuolille ja Kabindadi katseli sääliväisyyden tunteilla hänen kyyneleisiä kasvojansa. Hetkisen kuluttua rukoili hän mustaa kertomaan hänelle isän kuolemasta!

„Parempi olisi, olla sitä kertomatta“, vastasi Kabindadi; mutta isäsi on viimeisenä hetkenään kieltänyt minua salaamasta mitään sinulta ja äidiltäsi, ja siis täytyy minun se tehdä. Lähdettyäsi luotamme, tunsimme kaikin salaisen kaipauksen perääsi ja toivoimme saada sinut takasin; neuosi, näet, olivat hyviä ja hyödyllisiä meille. Mitä minuun tulee, en voinut olla murehtimatta sinun kadotettuani. Viimeiset sanasi olivat syvään painuneet muistooni, ja yksinäni ollessani, katselin erohetkenä antamaasi ristiä, ja sain siitä suuremman lohdutuksen, kun kaikista niistä kuvista, joita me jumalina palvelemme. Silloin sattui eräs pappi tulemaan sille seudulle, johon olimme asettautuneet. Hän oli sinun maastasi, puhui sinun kieltäsi ja oli hyväntahtonen mies, jotta heti ensihetkestä suostuin häneen. En olisi kuitenkaan pannut mitään arvoa hänen sanoihinsa, ell'en jo sitä ennen olisi tullut sinulta neuotuksi. Nyt vasta rupesin käsittelemään mistä sydämessäsi asuva voima oli tullut. Päivä päivältä tuli kaikki selkeämmäksi sielussani ja vihdoin kaikui suuresti sielussani: „Sinun täytyy tulla kristityksi!“

Tästä hetkestä alkain loppui kaikki vihani; tulin ihan toiseksi ihmiseksi, olinpa väliin ulkona itsestäni. Alussa vastustelin noita uusia tunteita, jotka vähitellen olivat minun vallottaneet; luulin, näet, uskaliaisuuden ja urhoollisuuden kärsivän niistä. Mutta kauaa ei viipynyt, kun havaitsin urhoollisuudelle siitä ei tulevan mitään vahinkoa; vaan että vihan siaan sain sydämeeni sisällisen sulosen ilon, sekä

jotta sielunvoimani yhä lisääntyivät papin opetuksen kautta. Niin rupesin vilpittömästi tuota uutta oppia suosimaan.

Mitä päällikkö tekee, sitä alamaisetki. Jokainen heistä suostui evankeliumiin. Jo oli kastamisen päivä määrätty ja minä menin jalkasin muutamain henkilöin kera ostamaan kastepaitoja eräältä läsnäasuvalta heimolta, joka jo oli kristillinen. Mutta miten emmekö pelästyneet äkkiarvaamatta erämaan rannalla nähtyämme joukon valkeoita sotureita lepäävän kuumimman ajan päivää! Bellegarde johdatti heitä, ja kätkettynä pensastoon, kuulin hänen upsiereille selittävän asuntopaikastamme sekä varottavan heitä säästämästä meitä.“

„Nyt täytyi kiiruimman perästä palatamme. Mutta kun olisimme helposti saattaneet tulla keksityiksi tuolla puuttomalla lakeudella, täydyimme tehdä pitkän kierroksen, päättäksemme kylään varottamaan asukkaita. Tätä sivutietä en olisi mielelläni kulkenut, kun siten tulimme menettämään paljon kallista aikaa; mutta oli täytymisemme ja kiiruhdimme siis niin nopeaan kun mahdollista. Emme olleet pitkälle ehtineet, kun oikealta puolelta kuului hevosten juoksua. Bellegarde ja eräs toinen ratsastaja ratsastivat lakeudelle ja ajoivat, johdattaen sotureita, erästä kamelikurki parvea edellään; mutta kurista eivät he huolineet, he kun mielivät jahdata ihmisiä.

„Minusta tuntui juurikun veitsellä olisi vihlaistu rintaani; kaikeksi onnettomuudeksi en voinut tehdä mitään väkeäni vorottaakseni. Minä juoksin niin nopeaan, että hengästyin; mutta kuitenkin saavuin liian myöhään, sillä sota oli jo alkanut. Bellegarden valapattoisuudesta vimmastuneena heittäysin sotaan ja koetin, ehkä turhaan, saada pettäjätä silmiini. Kansani, joiden kimppuun karattiin äkkiarvaamatta, pötki jo pakoon, kun asia äkkiä muuttui. Pappimme ja opettajamme oli noussut erään hökkelin katolle. Heiluttaen valkeata lippua, seisoi hän korkealla katon päällä, risti oikeassa kädessään ja vaati valkeoita hänen opetuslapsiaan säästämään.

„Kenkään ei olisi odottanut pappia mustain seassa näkevänsä, jonka vuoksi se vaikutti niin suuresti jotta sota herkesi itsestään. Nyt korotti pappi vielä enemmän ääntänsä, vaati laupeuteen ja sääliväisyyteen sekä kertoi valkeoille laumansa juuri olevan valmiin pyhää kastetta vastaanottamaan.

Silloin nousi Benguelan guvernöri kannuksille ja sanoi: „Me emme sodi uskonveljiä vastaan. Oletteko tulleet kristityiksi, etsikääte häiritsemättä vanhat asunpaikkanne ja tehkääte ystävyysliitto kanssamme. Molemmiin puolin harjotetut julmuudet ovat unhotettavat ja anteeksi annettavat. Uskollinen liiton pitämys on hyödyttävä kumpaistaki puoluetta.“

Nämä muutamat sanat päättivät heti sodan. Kuvernööri huusi päällikköä. Minä menin hänen luokseen ja vannoin liiton. Väkeni riemuitsi ja sotakentällä vallitsi suurin ilo yöhön asti. Mutta sydämeni kiehui vimmastuksesta Bellegarden uskottomuuden yli, ja minä olisin etsinyt häntä saattaakseni häntä edesvastaukseen; mutta kuvernööri kertoi hänen tyytymättömänä ratsastaneen pois, kun asia oli näin rauhallisesti päättynyt.

Minä en ensinkään vihaani salannut ja uskon jos Bellegarde nyt olisi joutunut käsiini, olisin unhotannut edelliset hyvät päätökseni ja vihani sammuttanut hänen verellään.

Pappi oli nähnyt kiukkuiset silmäni ja havainnut raivoisuuteni. Hän tuli luokseni ja asetti lakeamielisyydellään vihani, eteeni asettaen, jotta tuo niin tärkeä ystävyysliitto oli syntynyt juuri hänen petoksensa kautta. „Ystäväni, sinä näet jotta Jumala joskus käyttää pahaaki keinona jonkun hyvän valmistamiseksi. Niin tässäki, anna hänelle siis kolmas kerta anteeksi, se on kristityn velvollisuus.“

Hän puhui minulle semmoisella vakuutuksella, jotta vihdoin lupasin unohtaa tuon vanhan velan ja antaa hänelle anteeksi.

Valkeat jäivät sitte viikoksi luoksemme, ja kastejuhmallisuus vietettiin heidän läsnäollessaan. Senjälkeen ottivat

he sydämelliset jäähyväiset ja me lupasimme muutamain kuukausien kuluttua tulla heidän perässään. Ennen emme pääsneet; me olimme, näet, vasta hiljattain tähän siirtyneetki, ja täydyimme sitä paitsi korjata elomme, ennenkun saatoimme uutta asunpaikkaamme toiseen vaihetta.“

Päivää jälkeen valkeain poislähtöä lepäsin minä, Jumalan ihmeellisiä teitä mietiskellen, hökkelissäni, kun olin jotaki jyryä kuulevinani lähelläni ja käänsin päätäni oveen päin; ei näkynyt vaan hivaustakaan. Nukahdin sitte kuun rauhallisessa valossa. Minä heräsin toisen kerran ja näin erään miehen seisovan ovella. Minä tunsin kohta Bellegarden ja liikahutin itseäni ylösnoustakseni. Samassa kuului eräs laukaus ja luoti lensi maahan lähellä päätäni. Minä kiekkasin heti seisoalle; mutta Bellegarde oli vielä nopeammin satulassa. Ovelle päästyäni, näin hänen hevosesensa katoavan metsään.“

Eulalia nuuskutti hiljaa tätä kerrottaessa. Häntä hävetti olla semmosen miehen tyttärenä.

Kabindadi jatkoi: „On tunnustamiseni tämän uuden uskottomuuden taas herättäneen entisen hurjuuden luonteesani. Unohtin, jotta kristittyä on käsketty rakastamaan vihollisiansa; kosto, näet, leimahti korkealle sielussani. Vanhoen kosta pistin minä kirveen vyöhöni, otin revolverin käteeni ja kiiruhdin hänen jälkeensä. Hän oli Jumalan kiitos ehtinyt jo liian kauas edelleni, muutoin varmaanki olisin tappanut hänet ja saastuttanut sieluni murhalla. Pappimme, jolle kerroin tapauksen, sai minun vieläki kerran tuon halveksittavan petoksen unhoittamaan ja kieltäysin uudelleen nostamasta kättäni miestä vastaan, jonka tytär oli minulle niin paljon hyvää tehnyt.

„Tätä hyvää päätöstä oli vaikea pitääkseni; hän, näet, hiiviskeli viikkokausia hökkelini ympäri ja oli salamurhasta välttääkseni, varokeinoihin ryhtymiseni.

„Vihdon viimeinki kului kaksi kuukautta; sitte matkustimme perästäki Benguelaan. Kuvernööri otti hyvätahdosta meidät vastaan. Olipa hänellä syytäki iloita siitä,

jotta kiukkuisista vihollisista olimme tullut hyviksi ystäviksi. Bellegardesta en hivaustakaan nähnyt; Benguelanakaan asukkaat eivät tienneet missä hän oleskelisi.

„Saimme kappaleen maata lähellä Catumbellaa ja rakensimme tuon vähän kirkkaan puron rannalle hökkelimme. Se on paradisi, kahta vertaa ihanampi maa, muistelllessani sinua. Hökkelin, jossa sinä sairastit, omistin minä itseleni, toiset kaikki ovat kyhätty soikeaan piiriin sen ympärille.

Kuitenki, ruvetessani taas kertomaan Bellegardesta, tulee mainitani eräästä metsästysretkestä, jonka teimme lihaa hankkiaksemme. Meitä oli melkonen joukko lähtenyt liikkeelle pohjoista kohden ja olimme kolmen päivän kuluessa kaataneet joukon eläimiä, jotta pääsimme lihapulas-tamme. Päätimme siis seuraavana päivänä palata kotio.

Väkemme olivat suuren nuotion virittäneet; näillä seu-duin, näet, oleskeli jalopeuroja, joita oli täten suojeltava leiriimme murtaumasta. Me makasimme nuotion ympärillä; useimmat nukkuivat; minä ainoastaan olin onnekseni val-veilla. Minä nousin ylös ja käyskentelin edes takasin pal-mupuiden alla lähellä nuotiota. Silloin näin erään miehen ryömien lähestyvän valkeata. Sen valossa tunsinki miehen. Se oli Bellegarde. Kädessään välkkyi tikari. Hän oli hy-vin tarkoin nähnyt paikan, jossa makasin; sillä minä näin hyvin selvään miten hän pysähtyi siihen, nosti tikaria ja oli jo pistämäisillään sillä. Närkästykseseen löysi hän paikan tyhjänä. Pettyneenä vetäysi hän kiroten takasin. Minä hiivin hiljaa hänen jälkeensä, nykäsin tikarin hänen kädestään, heitin sen pois kauaksi, ja likistin hänen mo-lempia käsivarsiaan niin kovasti, ettei hän saanut itseään hervahdetuksi. Kasvojaan ei sopinut nähdäkseni, mutta minä tunsin miten hän vapisi ääneni kuultuaan. „Heittiö“, kuiskasin minä hänelle, „sen roisto ja valapatturi! sinä olet minun kädessäni ja voisin kuristaa sinut juurikun lapsen; mutta kristityksi tultuani, tiedän murhan suureksi synniksi ja jotta vihollisille tulee antaa anteeksi. Mene, niin, jotta saisit kaikki inhottavat elkeesi unhotetuksi!“

Heti käsistäni irti päästyään, lennätti Bellegarde tuulen nopeudella tipo tiehensä. Minä en kuitenkaan rohjennut panna maata, vaan kävelin keihäällä ja tikarilla varustettuna aamupuoleen asti. Olin juuri herättämäisilläni väkeni, kun vähän matkan päästä kuulin jalopeuran kiljunnan. Tämä hirveä peto on vaarallisin päivän koiton aikaan, milloin vaan ei yöllä ole mitään saalista löytänyt. Päivällä se tavallisesti välttää ihmistä; mutta kohtaako se päivän koittaessa jonkun ja on nälissään, on semmoinen välttämättömästi siltä hukassa.

Jalopeuran kiljunnan laadusta havaitsin eläimellä tosiaanki olevan joku otus edessään. En minä sentähden kauaa miettinytkään, vaan riensin kiirein askelin paikalle. Saavuinki pian eräälle palmuilta piiritetylle lakeudelle ja jäin siihen seisomaan kun noiduttu paikalleni; näin, näet, uhka suuren jalopeuran kauheasti kiljuen ryntäävän Bellegardea kohden, joka istui hevosen selässä. Peto hyppää ylimalkaan harvoin otuksensa ohitse; mutta sen vastustaja oli taitava ja uskalias. Kylmäverisyydellä odotti hän jalopeuran tuloa ja vasta sen ilmassa heilaessa loikkasi hän hevoseeneen syrjään, joten peto kadotti saaliinsa.

Tätä uudistettiin tuontuostaki. Bellegarde ei yrittänytkään paeta, hän, näet, tiesi aivan hyvin, jotta peto saavuttaisi hänet. Varmaanki olisi hän vihdoin väsyttänyt sitä, kunnes se olisi paljastanut joukuun ruumiin osan, mistä sen sitte olisi sopinut ammuta kuoliaaksi, ell'ei hevosen olisi kompastunut, ja eläin pelkäsi jalopeuraa niin, jotta se viimeisellä hyppäyksellä kohottihe ihan pystyyn ja keikahti taapäin selälleen. Tässä tuokiassa kavahtihe Bellegarde seisaalleen ja tähtäsi pyssyllään. Luoti suhisi ilmassa ja osasi jalopeuraan; mutta mielen liikutukseltaan ei saanut hän tarkoin tähdänneeksi ja luoti oli ainoastaan mennyt lihan lävitse eläimen selässä.

Pikasesi jouduin minä lähemmälle taistelukenttää, johon oli ainoastaan muutamia askeleita enää; mutta tulin sekuntia myöhään. Jalopeura oli ehtinyt hyppäyksensä uu-

distaa ja kaataa vihollisensa maahan. Se tallasi häntä etujaloillaan ja repeli kynsillään hänen rintaansa. Tällöin jouduin hänelle avuksi ja työnsin keihääni eläimen sydämeen. Se kaatua remahti Bellegarden päälle. Eläin kuoli paikalla; mutta kun olisin sen Bellegarden päältä vierittänyt, havaitsin sen kynnet tunkeuneen niin syvälle hänen ruumiisensa, jotta töintuskin sain ne irrotetuksi. Kynnet näkyivät myöski tehneen kauhean vahingon; Bellegarden rinta, näet, oli pahoin revelty sekä useoita kylkiluitaki näytti olevan taittuneina. Minä en kuitenkaan voinut tutkia niitä oikein tarkasti, haavoista kun virtasi verta.“

„Jumala, Jumalani!“ vaikeroitsi Eulalia, „miten kauhistavissa kivuissa hän on kuollut!“

Hän ei ollut vielä kuollut, vaan pyörtynyt ainoastaan“, jatkoi Kabindadi; „minä nostin hänen olalleni ja kannoin hänen leiriimme, jossa härät seisoivat valjastettuina tappamiemme otusten kuletusta varten. Minä laskin hänen eräisen näitä vaunuja ja koetin verensä juoksua seisauttaa. Väeltäni ottamien kastepaitojen avulla onnistuiki se minulle.“

Vähän ajan kuluttua aukasi hän silmänsä ja katseli terävästi minua. „Kabindadi!“ kuiskasi hän, „sinä olet voittanut minun. Nyt kuolemanhetkelläni havaitsen sinun paremmaksi minua.“

„Älä nyt siitä huoli“, vastasin minä häntä; „vaan ajattele loppuasi ja sovi Jumalan kanssa.“

„Jos se syntisen elämäni suhteen voisi olla enää mahdollista“, sanoi hän hiljaa. „En minä vielä kuole, Jumala on laupiaampi, kun itse olen ollut, hän antaa minulle katumisen aikaa.“

Vaieten pani hän kätensä ristiin ja rukoili. Sitte lepäsi hän hiljaa vähän aikaa, ikäänkun jostaki tehtävästä mietiskellen. Puolen tunnin kuluttua, jolloin kasvonsa osottivat suurta sisällistä kilvotusta, jatkoi hän: „Kabindadi, loppuni lähenee pikemmin kun luulinkaan. Ennenkun ehdimme päästä Catumbellaan, tulen minä seisomaan Jumalan

tuomioistuimen edessä, ja tuomioni on oleva kauhistava; pelkään, näet, ett'ei tämä lyhyt katumus Jumalan edessä vastaa tehtyjä rikoksiani. Minulla ei ole pitkää aikaa tuh-latakseni; sano siis minulle, voitko antaa minulle anteeksi.“

„Minä annan kaikki anteeksi niin totta kun taivas on päämme yli.“

Hän naurahti tyytyväisesti ja pitkitti: „Tahdotko toimittaa viimeisen tahtoni?“

Minä myönsin.

Hän olisi mennyt taskuunsa; mutta käsivartensa olivat niin kankeat, ett'ei voinut niitä liikuttaa. „Taskussani löytyy eräs paperi. Ota se ja vie rakastetuille Oportossa. Se on osotus eräälle kauppahuoneelle Madridissa, jolle lähetin kaiken sen omaston, kun pelastui Catumbellan tulipalosta. Mene itse ilmottamaan heille viimeisestä tahdos-tani ja sano heille, että he rakennuttavat kappelin sille paikalle, jossa huoneemme seiso, messun lukemista varten joka aamu hautani päällä. Teetkö sen?“

Tämä toimi ei ollut minulle mieleen; mutta en kuitenkaan hennonnut kieltää semmoista tointa kuolevaiselta, ja myönnytin.

Hän vaikeni heikkoudesta. Silloin näin minä kaukaa pappimme ja lähetin häntä kutsumaan. Kuultuaan kuolevaisen tarvitsevan hänen apuaan tuli hän kiirein askelin ja meni sisälle vaunuihin. Minä jätin heidät kahdekesken ja kävelin surullisella sydämellä härkäin rinnalla. Vaunuin pysähdyttyä Catumbellassa, astui pappi ulos ja sanoi hiljaa: „Hän on päättänyt!“ Me kaivoimme hänelle haudan sille paikalle, jossa hän ennen oli asunut, ja tuo uusi seurakunta rukoili sen päällä.“

Kabindadi oli lopettanut. Eulalia istui ikäänkun tainnoksissa. Hänellä oli niin kovat tuskat, ett'ei hän voinut itkeäkään. Silloin kolkutti joku ovea ja Maria senora tuli horjuen kammioon, valjuna kun kuolema. Hän oli huomannut tuon erinomaisen liikkeen huoneessa; olipa kuullut Loon kirkuvanki. Töin tuskin pääsi hän ylös vuoteeltaan ja hii-

pihe verkalleen tyttären ovelle. Hän ehti kuitenkin kuulla Kabindadin viimeiset sanat.

„Jumala on siis antanut tapahtua niinkun pelkäsin“, lausui hän matalalla äänellä. „Turhaan olen siis iloinnut sille päivälle, jolloin hän tulisi kotio ja jäisi parantuneena luoksemme. Jumala, minun Jumalani, ole hänen sielullensa armollinen!“

Hän vaipui heikkoudesta; pyörtyminen poisti häneltä ne kauhistavat vaivat, jotka hänen rintaansa runtelivat. Eulalia kumartuihe alas hänen ylitseen ja itki niin suuresti, jotta Loo ja Nami riensivät kammioon. Heidän avullaan vietiin äiti vuoteelle ja palautettiin henkiin. Mutta nämät tiedot olivat saattaneet hänelle kuolemankolauksen.

„Lapseni“, sanoi hän, „pian tulet sinä sekä isättömäksi että äidittömäksi. Minä jätän sinun yksinäiseksi maailmaan, mutta en pelkää kuitenkaan sinun suhteesi. Ymmärryksi on selkeä, sydämesi puhdas ja elämäsi nuhteeton. Pysy semmoisena, ja me saamme nähdä toisemme Jumalan istuimen tykönä.“

Tuntia myöhemmin kurotti hän tyttärellensä kätensä jäähyväisiksi. Jumala säästi hänen kuoleman kivuista; vai-voitta ja ilosesti hymyillen lähti hän pois tästä maailmasta.

Päällikkö olisi lähtenyt pois heti jälkeen hautajaisten; mutta Eulalia pyysi häntä jäämään, kunnes surunsa edesmenneen yli olisi vähän keventynyt.

Madridissa, Bellegarden osotusta näytettyään, havaitsi hän jälkeenjääneen omaisuuden hyvin suureksi. Hän ei kuitenkaan tahtonut sitä käyttää omaksi hyödykseen. Ennen kaikkia tahtoi hän pitää huolta molempain noiden tyttöjen tulevaisuudesta, jonka vuoksi antoi heille suuren summan rahaa; loput olisi käytettävät vähäisen kirkon rakentamiseksi Catumbellassa sekä noiden yhdistyneiden Jaggaiden ja Konkojen sivistyttämiseksi.

„Se on ainoa keino“, niin sanoi hän, „tämän omaisuuden käyttämiseksi Jumalan mielisuosioksi. Nekereiltä on se tullut, nekereille on se palaavaki. Mutta tahdon itse Kabin-

dadin kera matkustaa Benguelaan, järestäökseni kaikki ja asuakseni näiden uusien kristittyjen seassa.“

Loo ja Nami, tämän kuultuaan, eivät millään ehdoilla tahtoneet jäädä Oportoon. He tahtoivat asua siellä, missä Eulaliaki. Tämä suostui ilomielin siihen, kun muka tuntui hänestä kammottavalta olla yksinään vierasten ihmisten seassa.

Kovain syksymyrskyjen tauottua, menivät he laivaan ja saapuivat onnellisen matkustuksen perästä Benguelaan. Lähtivät sitte heti Catumbellaan, jossa he korkeilla riemuhuudoilla vastaanotettiin. Eulalian ensimmäisenä huolena oli tuon vähän kirkon rakennuttaminen. Maaherra auttoi häntä innokkaasti ja toimellisesti huoleksaan, hän, näet, oli sivistynyt mies ja piti kristillisyyden juuruttamista nekereissä Portugalin hallitukselle etuisinna toimenä.

Pian kohosivat kirkon muurit sille paikalle, jossa asunhuone ennen oli seisonut. Nekerit toivat puita ja kiviä ja iloitsivat työn edistymisestä. Se tuli valmiiksi vielä samana vuonna ja pappi kutsui seurakunnan kokoon viettämään ensimmäistä jumalanpalvelusta. Mutta Eulalia ei ollut tyytyväinen ainoastaan kirkon rakentamiseen; hän tahtoi vähitellen saattaa europalaista valistusta ja liikettäki nekerein seassa. Samalle paikalle, jossa orjat ennen olivat olleet kytkettyinä, rakennutti hän koulun sekä asunhuoneen itselleen ja molemmille noille tytöille. Ett'eivät vanhat tahtoneet tavoistaan luopua, tiesi hän hyvin; mutta tuo nuori kasvava polvi oli muka sivistettävä.

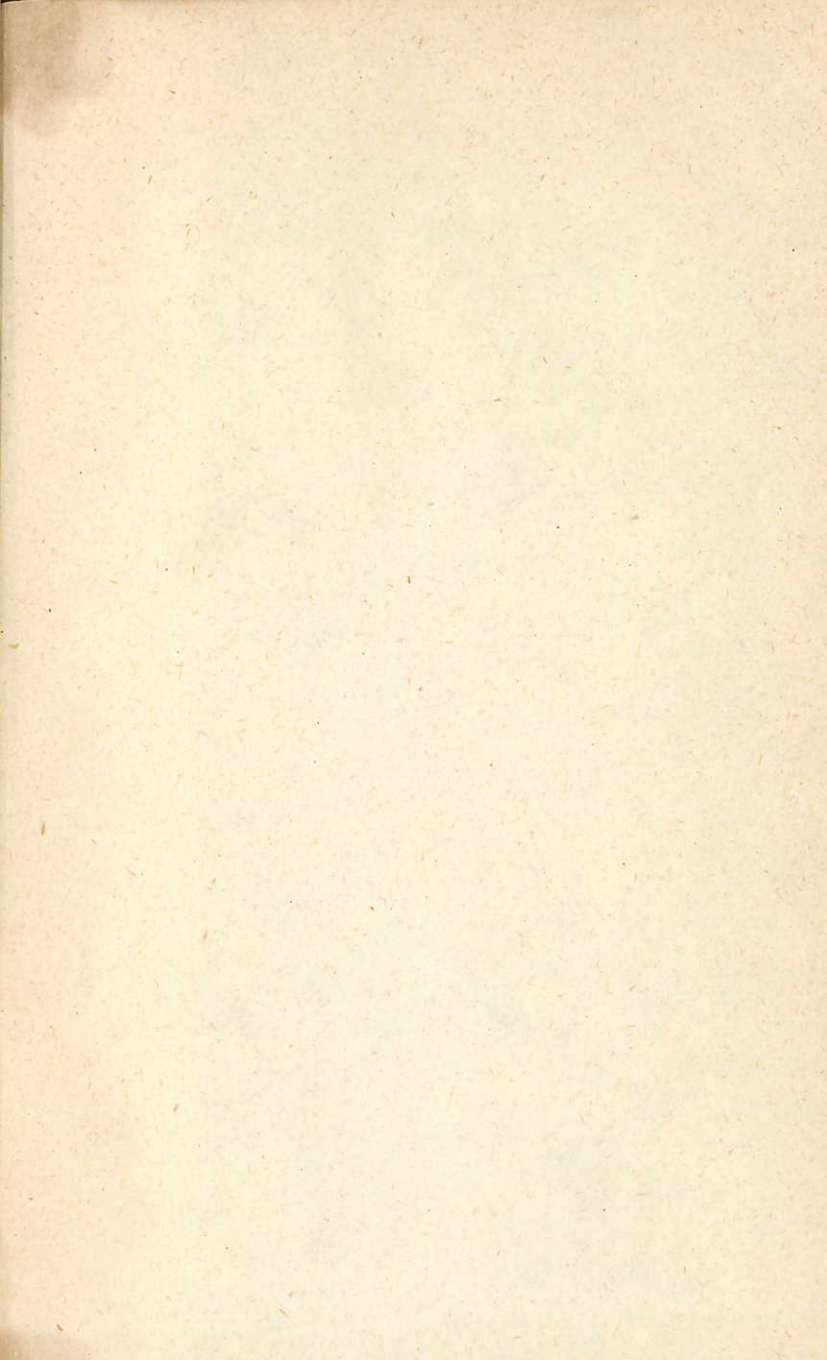
Pian keräytyivät nekerien vähät pojat ja tyttöset joka päivä kouluun, jossa Eulalia itsensä kieltävällä rakkaudella antoi heille opetusta. Loo ja Nami taas opettivat tytöille kaikellaisia käsitöitä, jotta joka hökkelissä pian käytiin siistissä pu'ussa.

Mutta hänen vaikutuksensa ei ollut rajotettu opetukseen ainoastaan. Yhdessä papin ja päällikön kanssa piti hän järestyksestäki siirtokunnassa huolta. Orjakauppa supistui yhä lähitienoilla ja sen siaan syntyi rikastuttava kau-

pankäynti maan tuotteilla. Catumbellan rannalla olisi vähitellen suuri sivistynyt valtio kehkeytynyt, ell'ei Eulalia aikaiseen olisi ilmanalan vaikutuksesta sortunut.

Hänen kuolemansa jälkeen karkasi raakoja heimoja pohjoisesta ja hävittivät kaiken, minkä hän oli perustanut; Kabindadiki, näet, oli kuollut; kentiesi tahtoi Jumala näitä nekereitä raakain veljeinsä sekaan hajottaa sitä varten, että kristillisyyden siemen kaikin paikoin olisi juurtuva ja leviävä siunausta.

Loo ja Nami makaavat Catumbellan rannalla haudattuina, Eulalian ja Bellegarden vieressä. Kabindadiki on siellä leposiansa löytänyt.

~~318.1X.97.~~

Suom. last. kirj. 5.

Huvikirjasto

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA

120 101 7691

1

